

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**KİŞİLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİ AÇISINDAN İLİŞKİDEKİ OLUMSUZLUKLARA
VERDİKLERİ TEPKİLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin KURT

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR.Eda KARACAN

Ankara, 2016

KİŞİLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİ AÇISINDAN İLİŞKİDEKİ OLUMSUZLUKLARA
VERDİKLERİ TEPKİLERİN İNCELENMESİ

Yasemin Kurt

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2016

KABUL VE ONAY

Yasemin KURT tarafından hazırlanan “Kişilerin Bağlanma Sitilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İlişkideki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkilerin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 30.06.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. Funda KUTLU

Danışman Doç. Dr. Eda KARACAN

Üye Yrd. Doç. Dr. Ece Mana TUNA

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- † Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- † Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- † Tezimin/Raporumun ..1.. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30/06/2016

Yasemin Kurt

Teşekkür

İlk olarak; tez sürecimde sabrı, hoşgörüsü ve değerli geri bildirimleriyle bana destek olan tez danışmanım Doç.Dr.Eda Karacan'a teşekkür ederim. Jürimde yer alan, Yrd.Doç.Dr. Funda Kutlu ve Yrd.Doç.Dr. Mana Ece Tuna'ya da değerli yorum ve eleştirileri için teşekkür ederim. Tez sürecimde bana olan katkıları ve desteği için Prof.Dr.Şengül Hablemitoğlu'na da teşekkür ederim.Ayrıca; Prof.Dr. Sadullah Üçtaş'a,Yrd.Doç.Dr. Hilal Tunca'ya ve Yrd.Doç.Dr. Can Erdem'e anketlerin dağıtımındaki yardımları için teşekkürü bir borç bilirim. Verilerin analizi sırasında bana olan yardımları ve katkıları nedeniyle de Dr. Pınar Bıçaksız'a teşekkür ederim.

Ve son olarak, tüm bu zorlu süreçte her daim desteklerini ve sevgilerini yanımda hissettiğim, beni bugünlere getiren aileme sonsuz teşekkürler...

ÖZET

KURT, Yasemin. Kişilerin Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İlişkideki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.

Bu çalışmanın temel amacı, bireylerin romantik ilişkilerindeki olumsuzluklara gösterdikleri tepkileri bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerini açısından incelemektir. Genel olarak literatür incelendiğinde, ilişkinin işlevselliğinin kişilerin romantik ilişkide olumsuzluklara gösterdikleri tepkilerine göre şekillendiği ve kişilerin bağlanma stillerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkilerdeki doyum düzeyi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle, romantik ilişkilerdeki doyumsuzluk söz konusu olduğunda, birçok çalışma Rusbult'ın kişilerin ilişkiyi neden sürdürdüğünü açıkladığı "Yatırım Modeli" çerçevesinde ele alarak bireylerin romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verdikleri tepkileri terk etme, dile getirme, sadakat ve ihmal etme olarak dört ana grupta toplamıştır. Bu çalışmada da bu tepkileri gösterme biçiminde kişilerin bağlanma boyutları ve toplumsal cinsiyet rollerini açısından ele alınması planlanmıştır. Bu anlamda araştırmaya en az bir yıllık romantik ilişkisi olan ve Ankara'daki farklı üniversitelere devam eden toplam 320 öğrenci (206 kız, 114 erkek) katılmıştır. Katılımcılara; Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği ile BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin kullanıldığı bir soru formu uygulanmıştır. Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde, terk etme stratejisini, androjen bireylerin erkeksi role sahip olanlardan daha az tercih ettikleri, bağlanma stilleri açısından ise yıkıcı tepkileri (terk ve ihmal etme) korkulu ve kayıtsız bağlananların daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Dile getirme stratejisini ise toplumsal cinsiyet açısından daha çok androjen role sahip olanların tercih ettiği görülürken bağlanma stilleri açısından güvenli bağlananların daha fazla tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Sadakat stratejisi üzerinde ise ne toplumsal cinsiyet rollerinin ne de bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Ayrıca, hem toplumsal cinsiyet rollerinin hem de bağlanma boyutlarının her bir tepki için belli oranda yordayıcı gücü olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ilgili literatür ile beraber ele alınarak tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Bağlanma, Toplumsal Cinsiyet, Romantik İlişki, Olumsuzluk Tepkileri

ABSTRACT

KURT, Yasemin. Observation of Responses to Dissatisfaction in Close Relationships in terms of Romantic Attachment and Gender Roles. M.S., Ankara, 2016.

The purpose of this study is to investigate the responses to dissatisfaction in close relationships in terms of romantic attachments of university students and gender roles. In the light of literature, it has been observed that the functionality of the relationship has been shaped by responses to dissatisfaction in close relationships. Also, both attachment styles and gender roles are closely related with the satisfaction level of the relationship. Especially, Rusbult's investment model where he explains why people maintain their relationship, has a crucial effect on identifying responses to dissatisfaction in close relationships (exit, loyalty, voice and neglect). In this study, it is aimed to examine the effect of the gender roles (feminine, masculine, androgynous and undifferentiated) and attachment groups (secure, fearful, dismissive and preoccupied attachment) on responses to dissatisfaction in close relationships (exit, loyalty, voice and neglect).

The sample of this study consists of 320 students (206 females, 114 males) from different universities in Ankara. Demographic form, Experiences in Close Relationships Inventory, My Responses to Relationship Problems Scale and BEM Gender Role Inventory are applied to students. Generally, when the results are evaluated in terms of gender roles, it can be concluded that masculine individuals prefer more exit strategy than androgynous ones. Also, in terms of attachment styles, dismissively and fearfully attached individuals prefer more destructive strategies (exit and neglect). Voice strategy has been preferred by androgynous individuals in terms of gender roles and by securely attached ones in terms of attachment styles. Neither gender roles nor attachment styles has an effect on loyalty strategy. Also, both gender roles and attachment styles have some predictor effects on all strategies. The results have been discussed in the light of literature.

Key Words

Attachment, Gender Roles, Romantic Involvements, Dissatisfaction Responses

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	ix
EKLER DİZİNİ.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. İLİŞKİDEKİ OLUMSUZLUKLARA VERİLEN TEPKİLER.....	4
1.2. BAĞLANMA KURAMI.....	17
1.2.1. Bağlanma Stilleri.....	20
1.2.1.1. Erken Dönemdeki Bağlanma Stilleri.....	20
1.2.1.2. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma.....	23
1.2.2. Bağlanma Stilleri Açısından Cinsiyet ve Kültür Farklılıkları.....	29
1.2.3. Kişilerin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkilerdeki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişkiler.....	30
1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET.....	32

1.3.1. Kişilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Romantik İlişkilerdeki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişkiler.....	39
1.3.2. Kişilerin Romantik İlişkilerdeki Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Arasındaki İlişkiler.....	40
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	41
1.4.1. Araştırmanın Amacı.....	41
1.4.2. Araştırma Soruları.....	41

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	43
2.1.KATILIMCILAR.....	43
2.2.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	45
2.2.1.Demografik Bilgi Formu.....	45
2.2.2.Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE).....	45
2.2.3.BEM Cinsiyet Rolü Envanteri.....	46
2.2.4.İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği (İPTÖ).....	47
2.3.İŞLEM.....	48
2.3.1. Veri Analizi.....	48

BÖLÜM III

BULGULAR.....	49
----------------------	-----------

3.1. ROMANTİK İLİŞKİLERDE BAĞLANMA STİLLERİ VE BEM CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN FREKANSLAR.....	49
3.2. DEĞİŞKENLERİN ORTALAMA, STANDART SAPMA, GÜVENİRLİKLERİ VE BAĞIMSIZ ÖRNEKLEM T-TESTİ.....	51
3.3. GRUP FARKLILIKLARINA BAĞLI VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI.....	53
3.3.1. BAĞLANMA BOYUTLARI ÜZERİNDE CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE BAĞLI FARKLILIKLAR.....	53
3.3.1.1. Yakınlıktan Kaçınma Bağlanma Boyutunda Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarına Bağlı Farklılıklar	53
3.3.1.2. Terk Edilme Kaygısı Bağlanma Boyutunda Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarına Bağlı Farklılıklar	54
3.3.2. İlişki Problemlerine Tepkilerde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar.....	55
3.3.2.1. İlişki Problemlerinde Terk Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar.....	55
3.3.2.2. İlişki Problemlerinde Dile Getirme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar.....	57
3.3.2.3. İlişki Problemlerinde Sadakat Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar.....	58

3.3.2.4. İlişki Problemlerinde İhmal Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bağlanma Tillerine Bağlı Farklılıklar.....	59
3.4. DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYONLAR.....	60
3.5. BAĞLANMA STİLLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE İLİŞKİLERDE OLUMSUZLUKLARA VERİLEN TEPKİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	63
BÖLÜM IV	
TARTIŞMA.....	66
4.1. BAĞLANMA BOYUTLARI ÜZERİNDE CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE BAĞLI FARKLILIKLARIN VE İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI.....	66
4.2. İLİŞKİ PROBLEMLERİNE TEPKİLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE BAĞLANMA BOYUTLARINA BAĞLI FARKLILIKLARIN VE İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI.....	69
4.2.1. Terk Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması.....	70
4.2.2. Dile Getirme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması.....	72
4.2.3. Sadakat Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması.....	74

4.2.4. İhmal Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması.....	77
4.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE ÖNERİLERİ.....	78
KAYNAKÇA.....	80
EKLER.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	108

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı.....	44
Tablo 3.1. Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Frekansları.....	50
Tablo3.2. Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, Güvenirlikleri ve Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları.....	52
Tablo 3.3.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarının Yakınlıktan Kaçınma Bağımlı Değişkeni Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 3.3.1.2. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarının Terk Edilme Kaygısı Bağımlı Değişkeni Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 3.3.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Terk Etme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 3.3.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Dile Getirme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 3.3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Sadakat Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 3.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının İhmal Etme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları.....	60
Tablo 3.4. Değişkenler arası korelasyonlar.....	61
Tablo 3.5. Regresyon Analizi Sonuçları.....	65

EKLER DİZİNİ

EK 1. Demografik Bilgi Formu.....	97
EK 2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II.....	100
EK 3. BEM Cinsiyet Rolü Envanteri.....	103
EK 4. İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği.....	105
EK 5. Bilgilendirilmiş Onay Formu.....	107

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişkilerin bireylerin sosyal gelişimlerinde ve yetişkinlik rollerinin benimsenmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Romantik ilişkilerle ilgili yapılan birçok çalışmada ilişkide yaşanan çatışmalarla ve bu durumu etkileyen faktörlerle ilgilenilmiştir (Kelley ve ark., 1983; Levinger,1965; Rusbult,1980,1983). Bu anlamda kimi çalışmalar, ilişkide yaşanan çatışmalarda medeni durum, gelir, eğitim düzeyi, yaş, iletişim becerileri, empati düzeyi, bağlanma stilleri gibi çeşitli kişisel faktörlerin etkisine değinmekte (Hill, Rubin ve Peplau, 1976; Bartholomew ve Horowitz, 1991), kimi çalışmalar da çatışma ile başa çıkma yollarını araştırmaktadır (Bahadır, 2006;Çırakoğlu ve Tezer,2010; Feldman ve Jorgensen,1974).

Özellikle, romantik ilişkilerdeki doyumсуuzluk söz konusu olduğunda, birçok çalışma Rusbult (1980)'ın kişilerin ilişkiyi neden sürdürdüğünü açıkladığı “Yatırım Modeli” çerçevesinde ele almaktadır (Çırakoğlu ve Tezer, 2010; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Bu modelde ilişkideki bağlanma düzeyini belirleyen temel üç öge ele alınmakta (ilişki doyumу, seçeneklerin niteliği ve ilişki yatırımının düzeyi) ve temel olarak bireylerin romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verdikleri tepkiler terk etme, dile getirme, sadakat ve ihmal etme olarak dört ana grupta toplanmaktadır (Rusbult ve Zembrodt, 1983). Terk etme, ilişkiyi bitirme ya da partnere zarar verici şekilde davranmak olarak tanımlanırken, dile getirme ilişkiyi düzeltmek için yapıcı davranışlarda bulunmayı, sadakat ise ilişkinin kendiliğinden düzelmesini bekleme ve ihmal etme de pasif bir şekilde ilişkinin kötüleşmesine izin verme olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak literatür incelendiğinde, kişilerin romantik ilişkide olumsuzluklara gösterdikleri tepkilerin ilişkinin işlevselliğini etkilediği ve kişilerin bağlanma stillerinin de ilişkilerdeki doyum düzeyi ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir (Rusbult,Johnson ve Morrow, 1986; Le ve Agnew, 2003). Bu alanda yapılan pek çok araştırmada, kişilerin bağlanma stilleriyle yaşadıkları romantik ilişkilerin birbirleriyle bağlantılı olduğu

gösterilmiştir (Kirkpatrick ve Davis, 1994; Brennan ve Shaver, 1995; Collins, 1996; Solmuş, 2003; Büyükşahin, 2006). Bu anlamda özellikle yaşamın ilk yıllarında bakım verenle kurulan bağlanma stiline yetişkinlik döneminde yaşanan romantik ilişkilerde de etkili olduğu (Hazan ve Shaver,1987) ve bağlanma stillerinin, kişilerin romantik ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkiler üzerinde de önemli bir rol oynadığı görülmüştür (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Donovan, 2010). Literatür incelendiğinde, güvenli bağlananların güvensiz bağlananlara göre daha çok yapıcı tepkileri (dile getirme, sadakat) tercih ettikleri görülmüştür (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kişilerin bağlanma stillerinin yanı sıra romantik ilişkilerin yaşanma biçiminde ve bu ilişkilerde olumsuzluklara verilen tepkiler açısından cinsiyet ve cinsiyet rollerinin de önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Bal, 2007; Çınar, 2008; Duck ve Wood,2006; Kammrath ve Dweck,2006; Kuncewicz, 2011). Erkek ve kadın arasında biyolojik ve fizyolojik farkların yanı sıra kültürel farklılıklar da cinsiyetler arası farkta önemli rol oynamakta ve kültür tarafından şekillenen cinsiyete yönelik kalıp yargıların öğrenilmesi sonucunda cinsiyet farklılıklarının oluştuğu ifade edilmektedir (Dökmen, 2004; Ersoy, 2009). Özellikle, toplumda atfedilen cinsiyet rollerinin farklılığından dolayı erkek ve kadınların ilişkiye ve ilişkideki olumsuzluklara yönelik tepkilerinin de farklı olduğu gözlemlenmiştir (Bal, 2007; Çınar,2008; Kammrath ve Dweck,2006). Literatür incelendiğinde, erkeksi özelliklere sahip bireylerin daha yıkıcı tepkileri kullandıkları (terk etme ve ihmal gibi) kadınsı özelliklere sahip bireylerin ise daha yapıcı tepkileri tercih ettikleri bulunmuştur (dile getirme ve sadakat gibi) (Kammrath ve Dweck,2006). Sosyalleşme süreciyle beraber gelen ve insanların yaşam deneyimleri üzerinde etkili olan toplumsal cinsiyet rollerinin yakın ilişkiler üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak kadınsı ve erkeksi bireylerin ilişkideki bağlanma stillerinin de farklılıklar gösterdiği bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999. Yapılan çalışmalarda, genel olarak erkeksilerin kayıtsız bağlanma stiline, kadınsıların ise saplantılı bağlanma stiline daha yatkın oldukları gözlemlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999; Brase, Adair ve Monk, 2014).

Sonuç olarak, kişisel özellikler açısından özellikle bağlanmanın ve toplumsal cinsiyet rollerinin romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkiler açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, romantik ilişkilerdeki bağlanmanın ve toplumsal cinsiyetin ilişki doyumsuzluklarına verilen tepkiler üzerindeki etkisinin üniversite öğrencileri örneğinde incelenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, ilerleyen bölümlerde ilk olarak romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkilerle ilgili literatür özetlenmiş, daha sonra bağlanma kuramı ve romantik ilişkilerde kişilerin bağlanma stilleri ile ilişkideki doyumları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar üzerinde durulmuş ve son olarak romantik ilişkilerde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ile ilgili literatür ele alınmıştır.

1.1.ROMANTİK İLİŞKİLERDEKİ OLUMSUZLUKLARA VERİLEN TEPKİLER

İnsanlar, sosyal varlıklar oldukları için hayatları boyunca ait olma gereksinimine ihtiyaç duymuşlardır (Alptekin, 2011). Ait olma gereksiniminin bir sonucu olarak, romantik ilişkiler bireylerin yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde yaşanan romantik ilişkilerin bireylerin sosyal gelişimlerinde ve yetişkinlik rollerinin benimsenmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Bu sebeple, romantik ilişkilerdeki doyum ve doyumsuzluk birçok kuram tarafından açıklanmaya çalışılmıştır (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998; Johnson, 1973, Kelley, 1983; Levinger, 1965; Rusbult, 1980, 1983).

Bunlardan ilki; romantik ilişkilerde partnerler arasındaki etkileşimi inceleyen karşılıklı bağımlılık kuramıdır (Kelley ve Thibaut, 1978). Karşılıklı bağımlılık, ilişki içindeki çiftlerin birbirlerinin davranışlarından etkilenmesi ve bu etkilenmeye göre davranışlarının şekillenmesi olarak adlandırılır. Bu kurama göre; ilişkide kişinin ilişkiden duyduğu mutluluk ve doyum gibi ödüllere varken; aynı zamanda kişinin ilişkide yaşadığı stres veya üzüntü gibi bazı bedeller de söz konusudur (Kelley ve Thibaut, 1978). Kuramda ayrıca, ilişkideki doyum için karşılaştırma düzeyi kavramı kullanılırken ilişki bağlanımı kavramı için de seçenekler için karşılaştırma düzeyi kullanılmaktadır. Doyum, bir ilişkinin ne kadar karşı tarafı tatmin ettiği ile ilgiliyken; bağlanım düzeyi partnerin bireyin ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığı ile alakalıdır (Rusbult, 1980). Rusbult (1983)'a göre bireyler ilişkilerinden istenilen düzeyde ödül alamıyorlarsa (örn. fiziksel olarak çekici olmayan bir partner veya iyi anlamadığı bir partner) ve diğer seçenekleri daha çekici olarak görüyorlarsa bireylerin ilişkideki tatmin olma olasılığı ve bağlanım düzeyleri de o kadar azalmaktadır. Thibaut ve Kelley (1959)'e göre; karşılaştırma düzeyi ilişkiden alınan doyumunu ifade ederken; seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise birey için ilişkinin istikrarını ifade etmektedir. Bu kuramcılara göre karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi birlikte ele alındığında ilişkilerden alınan doyum ve ilişkinin istikrarı açısından dört farklı olasılık ortaya çıkmaktadır. Buna göre, eğer bireyin ilişkiden elde ettiği kazançlar hem karşılaştırma hem de seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstündeyse, bireyin

ilişkiden aldığı doyum fazla olurken ilişkiyi de istikrarlı görmektedir. Tam tersi durumda, yani kazançlar her iki düzeyin de altında kalıyorsa, bu seferde bireyin aldığı doyum az olurken, ilişkiyi de istikrarsız görecektir. Kazançlar karşılaştırma düzeyinin üstünde, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kalıyorsa bu sefer birey ilişkiyi istikrarsız ama doyum verici olarak görürken; kazançlar karşılaştırma düzeyinin altında, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu zaman ise ilişkiyi istikrarlı ama doyumsuz olarak görmektedir. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, ilişkideki ödül ve bedel kavramlarının kişiden kişiye farklılıklar gösterebileceği bunun yanı sıra erkek ve kadınların da ilişkideki ödül ve bedel algılarının farklı olduğu bulunmuştur (Sedikides, Oliver ve Campbell, 1994). Örneğin, kadınlar için partneri tarafından anlaşılma ve sevgi görme daha önemli ödüllerken, erkek için cinsellikten alınan haz daha önemli ödüller arasında sayılmaktadır. Yine kadınlar için değer görmeme ve duygusal tatminsizlik daha önemli bedellerken, erkekler için maddi kayıplar daha önemli bedeller arasında gösterilmektedir (Sedikides, Oliver ve Campbell, 1994). Yapılan bir diğer çalışma da ise çoğunlukla ilişkiye bağlanımın karşılıklı bağlılık ve etkileşimle ilgili olduğu bulunmuş, karşılıklı bağlılığın doyum verici evlilikte önemli bir rol oynadığı görülmüştür (İmamoğlu ve Yasak, 1997; Mccray, 2015).

İlişkiye bağlanımla ilgili ortaya atılan bir başka bakış açısı ise çiftlerin birbirlerine çeşitli ödüller sağlayarak bağlanıma neden olmalarıdır (Goode,1959; akt.Büyükşahin, 2006). Yani, ilişkilerin devam etmesinin nedeni partnerlerin birbirlerine duygusal ve fiziksel açıdan kazançlar sağlamasıdır. Kelley ve Thibaut (1978)'e göre ise ilişkinin devamını bazı nedensel koşullar etkiler. Cinsel doyum, birlikte güzel vakit geçirme gibi nedenler ilişkinin devamını sağlarken; başka ilgi çekici seçeneklerin varlığı da ilişkinin gidişatını bozabilir. Levinger (1965) ise evlilikteki istikrarı grup sargınlığı modeliyle açıklamıştır. Ona göre sargınlığı etkileyen faktörler; “ilişkinin çekiciliği”, “seçeneklerin çekiciliği” ve “dışsal engeller”dir. “İlişkinin çekiciliği”, ilişkideki kazançların kişinin beklentisiyle uyumlu olarak artmasıyla ilişkiliyken (cinsel doyum, ortak ilgi alanları); “seçeneklerin çekiciliği”, bireylerin ilişkisindeki kazançları diğer ilişkilerle karşılaştırması olarak ifade edilir. Yani, ilişkinin çekiciliğinin fazla olması ve diğer seçeneklerin çekiciliğinin mevcut ilişkiye göre az olması, bireylerin ilişkilerini sürdürme olasılığını arttırmaktadır. Son olarak “dışsal engeller” ise çocuk veya parasal

nedenler gibi etmenlerden dolayı ilişkinin devamını sağlayan faktörler olarak ifade edilir. Bir diğer, bağlanım modeli ise Johnson (1973)'ın “kişisel bağlanım”, “yapısal bağlanım” ve “ahlaksal bağlanım” olmak üzere üç bağlanım türünü açıkladığı modeldir. “Kişisel bağlanım” kişinin ilişkide kalmaya duyduğu istek ve ilişkiye dair olumlu tutumlarının olması olarak ifade edilirken, “ahlaksal bağlanım” bireyin ilişkiyi sürdürmek istese de istemese de ahlaki olarak ilişkiyi devam ettirme zorunluluğu olarak belirtilir. “Yapısal bağlanım”da ise, mevcut ilişkinin bitirilmesi durumunda karşılaşılabilecek engeller söz konusudur (ödenecek bedeller, olumsuz tepkiler gibi) (Johnson,1973).

Bu modellerin dışında,romantik ilişkilerde bireylerin çeşitli sorunlarla karşılaşmalarından hareketle, Rusbult (1980)'ın kişilerin ilişkiyi neden sürdürdüğünü açıkladığı “Yatırım Modeli” kapsamında romantik ilişkilerdeki doyumunsuzluk detaylı bir şekilde ele alınmaktadır (Çırakoğlu ve Tezer, 2010; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Rusbult (1980)'ın romantik ilişkilerdeki yatırım modeli terk etme, sadakat, dile getirme ve ihmal etme tepkilerinin oluşmasını hazırlayan koşulların değişkenlerini inceleyerek; bunu karşılıklı bağımlılık ve değişim teorisine dayanarak açıklamaktadır (Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley, 1959; Rusbult, 1980). Bu modele göre; bireyler ilişkilerinde değişim teorisinde yer alan ödül, bedel ve yatırım gibi bazı öğeleri kullanmakta olup ilişkideki ödülleri arttırmaya, bedelleri ise azaltmaya motive edilirler (Rusbult, 1980). Literatürde bu görüşü destekleyen birçok araştırma bulunmaktadır (Johnson ve Rusbult,1989; Kelley ve Thibaut, 1978;1959; Le ve Agnew, 2003).

Karşılıklı bağımlılık kuramındaki gibi, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi yatırım modelindeki temel kavramlardır (Rusbult, 1980). Yine aynı şekilde, yatırım modelinde de karşılaştırma düzeyi ilişkiden alınan doyumunu ifade ederken; seçenekler için karşılaştırma düzeyi de bireyin daha çekici seçenekleri algılaması olarak ifade edilir. Aynı karşılıklı bağımlılık kuramında olduğu gibi, bireyin ilişkiden elde ettiği kazançlar hem karşılaştırma hem de seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstündeyse, yani birey partneriyle kaliteli vakit geçirdiğini düşünüyor ve partnerinin diğer seçeneklere göre daha çekici olduğunu düşünüyor ise bireyin ilişkiden aldığı doyum fazla olurken, ilişkiyi de istikrarlı görmektedir. Tam tersi durumda, yani kazançlar her iki düzeyin de altında kalırsa, bu seferde bireyin aldığı doyum az

olmaktadır. İlişkiden alınan kazançlar karşılaştırma düzeyinin üstünde, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kalıyorsa bu sefer birey ilişkiyi istikrarsız ama doyum verici olarak görmektedir. Yani burada da birey kazançları fazla olduğu için ilişkiden doyum alırken, diğer seçenekleri daha çekici bulduğu için ilişkiyi istikrarsız olarak yorumlayacaktır. Son olarak, kazançlar karşılaştırma düzeyinin altında, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu zaman da birey ilişkiyi istikrarlı ama kazançlar beklentinin altında olduğu için ilişkiyi doyumsuz olarak görmektedir (Le ve Agnew, 2003).

Rusbult'un yatırım modeli de karşılıklı bağımlılık kuramının karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramından bahseder ama bunun yeterli olmadığını söyleyerek ilişkiye yapılan yatırımın önemini de vurgular (Rusbult,1980). Yatırım modelinde, ilişkideki bağlanım bireyin partnerine karşı duyduğu artan bağımlılığın bir sonucu olarak ifade edilmektedir. Bağımlılık, ilişkinin niteliğini belirtirken; karşılıklı bağımlılık kuramında olduğu gibi bağlanım ise bağımlılığın bir sonucu olarak ifade edilmektedir. Yani, bireylerin ilişkideki bağımlılıkları arttıkça ilişkiye bağlanımları da artma eğilimindedir. Le ve Agnew (2003)'e göre, bağımlılık tüm ihtiyaçların karşılanması için partnere duyulan güven olarak ifade edilirken, bağlanım ise partnerin bireyin ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığı ile alakalıdır. Yapılan araştırmalara göre; bireyin mutsuz ve doyumsuz olsa bile bazen ilişkisine devam ettiği ya da tam tersi doyum verici bir ilişkide olmasına rağmen bireyin yine ilişkisini bitirebileceği gözlemlenmiştir (Rusbult,1980). Bu yüzden Rusbult (1980)'a göre bireyin ilişkisini sadece diğer seçeneklerin çekiciliği ya da bireyin ilişkiden aldığı doyum belirlememektedir. Yani, yatırım modeline göre karşılıklı bağımlılığın olduğu ilişkilerde ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin yanı sıra ilişkiye yapılan yatırım da ilişkinin önemli belirleyicilerindendir. İlişkiye yapılan yatırım, ilişkideki kaynakların önem derecesini ifade etmektedir (Rusbult,1983). Rusbult (1983)'a göre ilişkiye yapılan yatırımlar içsel ve dışsal yatırımlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçsel yatırımlar, ilişkiye yapılan yatırımlar olarak ifade edilirken (kendini ifade etme, ilişkiye zaman harcama gibi); dışsal yatırımlar ise ilişki dışı yatırımlardır (arkadaşlar, ortak anılar gibi). Modele göre, birey ilişkiye yaptığı bu yatırımları ne derece büyük ve önemli olarak algırsa, ilişkiyi bitirme olasılığı da o denli azalır (Le ve Agnew, 2003).

Rusbult ve Martz (1995)'ın çalışmasına göre, eşlerin ilişkilerine yaptıkları yatırım fazla olduğunda, ilişkilerini devam ettirme olasılıklarının daha da arttığı gözlemlenmiştir. Özetle, yatırım modeline göre bireyin ilişkiye yaptığı içsel ve dışsal yatırımlar attıkça bağlanımı da artmaktadır.

Rusbult (1980) önerdiği yatırım modelinin geçerliliğini sınamak amacıyla, rol-canlandırma deneyi ve kesitsel anket olmak üzere iki çalışma gerçekleştirmiştir. Sonrasında, modelin daha güçlü yönlerini ortaya çıkarmak için yedi aylık boylamsal bir araştırma daha yapmıştır (Rusbult, 1983). Bu üç çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yüksek ödül ve düşük bedel, ilişkideki tatminle doğru orantılıdır. İlişkide tatmin olma düzeyi, seçeneklerin azlığı ve ilişkiye yatırımın fazla olmasının ilişkideki bağlılığın artmasına yol açtığı saptanmıştır. Ne var ki; ilişkide bedel arttıkça, bağlılığın azaldığı anlaşılmıştır. Benzer olarak yapılan diğer çalışmalarda da, ilişkilerdeki bağlılığın tatmin olma düzeyi ve yatırım düzeyi ile doğru orantılıyken; seçeneklerin çokluğuyla negatif ilişkili olduğu belirlenmiştir (Impett, Bears ve Peplau, 2003; Halat ve Hovardaoğlu, 2010). Yapılan bir diğer çalışmada da; ilişkideki en yüksek uyumun; yüksek doyum, sınırlı seçenekler ve yüksek yatırım düzeyi olduğu bulunmuştur (Rusbult, 1991). Le ve Agnew (2003) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında ise; romantik ilişkilerdeki bağlanma düzeyi ile doyum düzeyi, diğer seçeneklerin varlığı ve ilişkiye yapılan yatırım arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Yani, ilişkilerdeki tatmin düzeyinin ilişkideki bağlanımı yatırım ve diğer seçeneklerin varlığına göre daha çok arttırdığı bulunmuştur.

Ayrıca, yatırım modelinin tüm ilişkiler için genellenip genellenemeyeceği uzun veya kısa süreli ilişkileri olan, evlilik ilişkisi içinde olan ve gelir düzeyi farklı düzeylerde olan kişilerin ilişkileri incelenerek bakılmış ve modelin tüm ilişkilere genellenebileceği sonucuna varılmıştır (Rusbult ve ark., 1986). Aynı zamanda, yatırım modelinin sadece ilişkiyi değil, arkadaşlık ve iş ile ilgili bağlılıkları da yordadığı saptanmıştır (Rusbult ve ark., 1986). Ayrıca, yatırım modeline göre, bireyler ilişkilerini bitirse bile ilişkiye yaptıkları yatırımın hala devam edebildiğini (Rusbult, 1983) ve bireylerin eğer terk eden taraf değilse ayrıldığı partnerine karşı bağlanım düzeylerinin yüksek olduğu ve bu yüzden tekrar ilişkiye geri dönmek isteyebilecekleri gözlemlenmiştir (Johnson ve

Rusbult, 1989).

Tüm bunların yanı sıra, ilişki bağlanımını bireylerin davranışlarının da etkilediği öne sürülmüş ve bireylerin ilişkideki olumsuzluk durumlarında gösterdikleri tepkiler incelenmiştir. Bu noktada yapılan araştırmalarda ilişkide karşılaşılan olumsuzluklara gösterilen tepkiler ve hangi faktörlerin bu tepkilere neden olduğu belirlenmiştir (Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982). Rusbult ve Zembrodt (1983), ilişkilerde karşılaşılan olumsuzluklara gösterilen tepkileri kategorileştirmişler ve dört gruba ayırmışlardır. Bunlar; terk etme, dile getirme, sadakat ve ihmal etme olarak belirlenmiştir (Rusbult ve Zembrodt, 1983; Rusbult et al., 1982).

Terk etme; ayrılma veya ilişkiye zarar verici biçimde davranmak (örneğin; ilişkiyi sonlandırmak, ayrı bir eve taşınmak, arkadaş olmaya karar vermek); dile getirme, aktif ve yapıcı olarak memnuniyetsizliği açıklamak (örneğin; sorunları açıkça konuşmak, profesyonel birinden yardım almak, partnerin açıkça sorununun ne olduğunu açıklamasını istemek ve bunun üzerinde çözümler üretmek); sadakat, pasif olarak ama umutla ilişkinin kendiliğinden düzelmesini beklemek (örneğin; ilişkinin yoluna girmesi için dua etmek veya birileri partneri eleştirdiğinde sürekli partneri savunmak) ve ihmal etme ise, pasif olarak ilişkiyi düzeltmekle ilgili hiç uğraşmamak, ilişkideki olumsuzluğu düzeltmek için hiç çaba sarf etmemek olarak tanımlanmaktadır (örneğin; partneri sürekli ihmal etme ve partnere daha az zaman ayırmak, sorunlarla ilgili konuşmaktan kaçınmak bu kapsamda yer almaktadır). Rusbult (1987), bu dört tepkiyi aktif ve pasif olarak iki boyutta ele almaktadır. Terk etme ve dile getirme, aktif tepkiler; sadakat ve ihmal etme ise pasif tepkiler kategorisinde yer almaktadır. Bu tepkilerin birbirinden farklılaştığı diğer boyut ise yapıcılık/yıkıcılık boyutudur. Dile getirme ve sadakat yapıcı tepkilerdir çünkü bu iki tepki ilişkiyi onarmaya ve düzeltmeye yöneliktir. Terk etme ve ihmal etme ise, yıkıcı tepkiler olarak gruplandırılmaktadır (Rusbult, 1987). Bu gruplama yöntemi, Rusbult'ın (1980) "romantik ilişkilerdeki yatırım modeli" altında farklı çalışmalara konu olmuştur (örn., Çırakoğlu ve Tezer, 2010; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986).

Terk etme ve ihmal etme gibi yıkıcı tepkileri gösteren bireylerin ilişkilerinin de düşük işlevsellik içerdiği; yapıcı davranışlar benimseyenlerin (dile getirme ve sadakat) ise

ilişkilerinde işlevselliğin arttığı bulunmuştur (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Aynı zamanda, yıkıcı tepkilerin ilişkideki olumsuz baskıyı büyük ölçüde arttırdığı gözlenmiştir. Rusbult ve ark.(1986) yaptıkları çalışmada, ilişki doyumu yüksek ve ilişkiye yatırımı fazla olan bireylerin, daha çok yapıcı stratejileri tercih ederken (dile getirme, sadakat), yıkıcı tepkileri çok daha az kullandıklarını (ihmal etme, terk etme) bulmuşlardır. Ne var ki, hem ilişki doyumu hem de ilişkiye yapılan yatırımların düşük olduğu ilişkilerde yıkıcı stratejiler yapıcı stratejilere göre çok daha fazla tercih edilmektedir. Birey diğer seçenekleri daha çekici bulmaya başladığı zaman da yıkıcı tepkileri tercih edebilmektedir. Tam tersi durumda ise yani, bireyin iyi bir seçeneğinin olmaması durumunda ise birey ilişkisini devam ettirmek istediğinden yapıcı tepkiler göstermeye devam edebilir (Rusbult ve ark.,1986). Yüksek özgüven sahibi bireylerin dile getirme gibi aktif stratejileri tercih ettikleri; bağımlı kişiliğe sahip olanların ise daha çok sadakat gibi pasif stratejileri tercih ettikleri bulunmuştur (Sinclair ve Fehr, 2005). Ülkemizde Çırakoğlu ve Tezer (2010) tarafından yapılan bir çalışmada ise; kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin ilişkilerdeki doyumsuzluklara verilen tepkilere etkisi incelenmiş; eleştirel düşünenlerin terk etme puanları düşükken, dile getirme puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, içsel kontrol odağının aktif stratejileri öngördüğü bulunmuştur; yani sorunların nedenlerini kendi içinde arayan bireylerin aktif stratejileri daha sık kullanma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

Yatırım modelinin yaş, eğitim, gelir düzeyi ve cinsiyet gibi çeşitli demografik değişkenlerle olan ilişkisine de bakılmıştır. Yapılan bir çalışmada, eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan gençlerde, bedellerin ilişki bağlanımını azalttığı bulunmuşken; bireyin yaşlı olması, eğitim ve gelir düzeyinin düşük olması gibi durumlarda ise bedellerin daha çok bağlanıma yol açtığı bulunmuştur (Rusbult, Johnson ve Morrow,1986).

Yatırım modeliyle ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet farklılıklarının da ilişki bağlanımında önemli bir rol oynadığı görülmüştür (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Sakallı-Uğurlu, 2003; Dahl, Sengupta ve Vohs, 2009; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Sanderson ve Kurdek,1993). Birçok çalışmada, kadınların erkeklere göre ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları, erkeklerin ise diğer seçenekleri kadınlara göre daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur (Büyükşahin,2006; Davis ve Strube, 1993;

Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda, kadınların erkeklere göre ilişki bağlanımları ve doyumlarının da daha yüksek olduğu gözlemlenirken (Rusbult, Martz ve Agnew,1998; Büyükşahin,2006); diğer bazı çalışmalarda ise ilişki doyumu ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir (Beştav, 2007; Hamamcı, 2005; Saraç, Hamamcı ve Güçray,2015). Kadın ve erkeklerin evlilikteki beklentilerini araştıran bir başka çalışmada ise kadın ve erkeklerin evliliklerindeki beklentilerinde herhangi bir fark bulunmamıştır (Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu,1996). İmamaoğlu ve Yasak (1997)'ın çalışmasına göre, kadın ve erkeklerin ekonomik durumları yüksek olduğunda evlilikten aldıkları doyumları artarken, evliliğin süresi uzadıkça doyum azalmaktadır. Yine aynı çalışmaya göre, kadınların ilişki doyumu cinsel olarak arzulanma ve yüksek ekonomik gelirle artarken; erkeğin doyumunun ise, kadının doyumu ve ailenin diğer üyeleriyle olan ilişkisine bağlı olarak artış gösterdiği bulunmuştur.

Erkek ve kadınların ilişkideki bağlanımlarının farklılık göstermesi evrimsel bakış açısıyla da açıklanabilmektedir (Buss ve Schmitt, 1993). Evrimsel bakış açısına göre; tarih boyunca, ailenin geçinmesi için gereken kaynakları sağlamak ve aileyi olası tehlikelerden korumak erkeğin görevi iken; çocuk bakma ve büyütme işi hep kadının yükümlülüğü olmuştur (Buss,1995). Ayrıca, kurama göre erkekler fizyolojik olarak birçok kadınla birlikte olabilirken; kadınlar sınırlı kaynaklara sahip olmalarından dolayı kendilerini en çok koruyabilecek ve güvende hissettirecek erkeği seçmek zorunda kalmışlardır (Buss ve Schmitt, 1993). Erkekler ise sosyal statülerini ve dışsal kaynaklarını arttırarak hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir. Dolayısıyla; evrim tarihi boyunca farklı adaptasyon problemleri yaşayan erkek ve kadınlar seçenekleri değerlendirmede bazı farklılıklar gösterebilmekte olup, erkeklerin kadınlara göre ilişkideki bağlanımlarının daha az olması bu bakış açısıyla da açıklanabilmektedir (Buss ve Schmitt, 1993).

Farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda ilişkideki bağlanımın etnik gruplara göre de farklılıklar gösterdiği bulunmuştur (Adams ve Jones,1999; Webster, Laurenceau, Smith, Mahaffey, Bryan, Brunnel; 2015; Sanderson ve Kurdek, 1993). Afrika-Amerikalı ve Avrupa-Amerikalı erkekler arasındaki ilişki bağlanımının ele alındığı bir çalışmada,

Avrupa-Amerikalı erkeklerin ilişki bağlanımlarının arttıkça ilişkideki doyumlarının da arttığı bulunmuşken, Afrika-Amerikalı erkekler için bağlanım ve ilişki doyumu arasında herhangi bir ilişki gözlemlenmemiştir (Davis ve Strube, 1993). Le ve Agnew (2003) ise ilişki doyumu, diğer seçeneklerin varlığı ve bağlanım arasında kültürlerarası bir farklılık saptamamışlardır. Afrikalı ve Avrupalılarla yapılan başka bir çalışmada ise yine Avrupalıların bağlanım düzeylerinin Afrikalılara göre daha yüksek olduğu, ancak, Afrikalılarda evlilik doyumunun bağlanımı Avrupalılara göre daha çok yordadığı bulunmuştur (Adams ve Jones,1999).

Romantik ilişkilerle ilgili yapılan çalışmalarda, ilişkideki doyumu ve bağlanımı bireyin partnerine karşı yaptığı atıfların da etkilediği bulunmuştur (Fincham ve Bradbury, 1992). Atıf kuramı, bireylerin davranışlarının nedenlerini açıklamada kullandığı yöntemleri açıklayan bir teoridir. Bu teoriye göre, bir davranışı yorumlarken bireyler aktör veya gözlemci olarak iki rolde bulunabilirler. Bu durumda, bireyler ya içsel ya da dışsal atıflarda bulunurlar. Dışsal atıf; aktörün kendi davranışını dış etkenlerle açıklama eğiliminde olmasıyken; içsel atıf ise gözlemcinin aynı davranışa aktörün kişisel özelliklerinin neden olduğunu düşünmesidir (Augoustinos, Walker ve Donaghue, 2014). Atıf ve romantik ilişkilerdeki tutum arasında yapılan çalışmalarda, evlilikte doyumsuzluğun, bireyin ilişkideki sorunları partnerin kişisel özelliklerine yüklediği zaman arttığı gözlemlenmiştir (Fincham ve Bradbury,1987). Aynı zamanda, Fincham ve Bradbury (1992)'nin çalışmasına göre bireylerin evliliklerindeki çatışmaları dış etkenlere bağladıkça, evlilikten aldıkları doyumunda o denli azaldığı gözlemlenmiştir. Yine yapılan çalışmalarda, kadınların olayların nedenleri hakkında daha fazla düşündükleri ve daha fazla atıfta buldukları; erkeklerin ise kadınlar kadar ilişki odaklı olmadıkları için atıflara daha az başvurdukları saptanmıştır (Bradbury, Beach, Fincham ve Nelson,1996).

Bireylerin ilişki bağlanımı ve ilişkiden aldıkları doyumu belirlemede davranışsal ve bilişsel olarak ikiye ayrılan ilişki sürdürücü mekanizmaların da önemli bir rol oynadığı gözlemlenmiştir (Rusbult, Zembrodt ve Gunn,1982). Bilişsel mekanizmalar, çiftlerin ilişkiyi ayakta tutabilmek için zihinsel süreçlerin yeniden düzenlenmesiyle ("bilişsel karşılıklı bağımlılık", "pozitif yanılısama" ve "cezbedici seçeneklere kapalı olma");

davranışsal mekanizma ise çiftlerin davranışlarında gerekli düzenlemeleri yaparak ilişkiyi iyileştirmesi olarak adlandırılır (“uyumlu davranış”, “özveri göstermeye isteklilik” ve “ihaneti bağışlama”) (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Davranışsal mekanizmaların ilki “uyumlu davranış”la ilgili yapılan çalışmalarda, uyumlu davranış ve ilişkiye bağlanım, doyum ve yatırım miktarı ile olumlu; olası seçeneklerin değerlendirilmesiyle olumsuz bir ilişki saptanmıştır (Davis ve Rusbult, 2001; Rusbult,1991). Davranışsal mekanizmaların bir diğeri olan “özveri göstermeye isteklilik” ise bireyin ilişkiyi devam ettirmek için bazı ilgi alanlarından vazgeçme olarak adlandırılabilir (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). İlişkide olan bireylerle yapılan çalışmada, özveri göstermeye isteklilik ile ilişki bağlanımıyla pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır (Wieselquist, Rusbult, Foster ve diğerleri,1999). Son olarak, ilişkiyi sürdürmeye yönelik davranışsal mekanizmalarının sonuncusu olan “ihaneti bağışlama”yla ilgili yapılan çalışmalarda, ilişkiye bağlanımı yüksek olanların ihaneti bağışlamaya daha eğilimli oldukları bulunmuştur (Drigotas, Safstrom ve Gentilia, 1999). İlişkiyi sürdürücü bilişsel mekanizmalardan biri olan “bilişsel karşılıklı bağımlılık”, bireyin ilişkiye göre zihinsel modellerini değiştirmesi olarak tanımlanır. Yani, bireyin ilişki bağlanımı arttıkça zihinsel temsilleri de o yönde şekillenecektir. Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston (1998)’e göre ilişki bağlanımı yüksek olanlar düşük olanlara göre daha fazla “biz, bizim ki” gibi kelimeleri kullanmaktadır. Bilişsel ilişkiyi sürdürücü mekanizmalardan bir diğeri olan “pozitif yanılısama” ise bireyin ilişkisine ve partnerine yönelik aşırı olumlu tutumları ve bakış açıları olarak tanımlanır (Murray, 2001). Gagne ve Lydon (2003) ve Murray, Holmes ve Griffin (1996)’in çalışmalarında da, bireylerin partnerlerini olduğundan çok daha olumlu değerlendirdikleri gözlemlenmiştir.

Bilişsel sürdürme mekanizmalarının sonuncusu olan “cezbedici seçeneklere kapalı olma” ise bireyin özellikle ilişkinin ilk zamanlarında diğeri olası seçenekleri göz ardı etmesi olarak tanımlanır (Rusbult ve Buunk, 1993). Yapılan çalışmalarda, ilişki bağlanımı yüksek ve partnerlerine daha çok güvenen bireylerin diğeri seçeneklere daha kapalı oldukları gözlemlenmiştir (Johnson ve Rusbult, 1989).

Ayrıca, ilişkiye yönelik gerçekdışı inanışlar açısından “birbirimizin bütün ihtiyaçlarını

karşılmalıyız”, “her şeyi beraber yapmalıyız”, “her zaman birbirimize açık olmalıyız” gibi akılcı olmayan bir takım inançların da ilişkideki çatışmaların yaşanmasında etkili olduğu bulunmuştur (Romans ve DeBord Da, 1995). Türkiye’de yapılan bir çalışmada da Küçükçelik (2015) ilişkilerde akılcı olmayan düşüncelerin fazla olduğunu gözlemlenmiş ve evlilikteki uyumun ilişkideki bilişsel çarpıtmalarla negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Johnson ve Rusbult (1989)’a göre ise “ilişkiyi sürdürmeliyim” şeklinde bir bilişe sahip olan bireylerin, mevcut ilişkileri tüm ihtiyaçlarını karşıladığı için diğer seçenekleri biliş yapılarından dolayı göz ardı edebileceklerini saptamışlardır. İlişkideki bağlanımı açıklayan bir diğer kuram ise hakçalık kuramıdır (Walster, Berscheid ve Walster, 1973). Bu kurama göre, bireyler ilişkilerine yaptıkları yatırımla ilişkiden elde ettikleri sonuçların dengeli olmasını isterler. Yani, bireyler ilişki için yaptığı yatırımların olumlu sonuçlarını görmek isterler (Walster, Berscheid ve Walster, 1973). Literatüre bakıldığında hakçalık kuramı ve ilişki tatmini arasında farklı bulgular elde edilmiştir (Lujansky ve Mikula, 1983; Sprecher, 2001). Lujansky ve Mikula (1983)’e göre ilişkideki eşitlik ve ilişki sürekliliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; Sprecher (2001)’e göre ilişkisini daha dengeli ve eşit gören bireyler ilişkileri hakkında daha olumlu bir tutuma sahiptirler. Yapılan çalışmalarda farklı kültürel sonuçlar da elde edilmiştir (Aumer-Ryan, Hatfield ve Frey, 2007). Hawaii ve Jamaikalı bireylerle yapılan bir çalışmada, Hawaii bireylerin Jamaikalı bireylere göre ilişkilerindeki eşitlik ve denge arttıkça ilişkideki doyumlarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Aumer-Ryan, Hatfield ve Frey, 2007). Sonuç olarak birey ilişkideki ödül-bedel dengesi arasında bir tutarsızlık algırsa, çiftlerin ilişkilerinde doyumsuz olma olasılıkları çok daha fazla olacaktır (Rusbult ve Buunk, 1993).

Bireylerin aile yapılarının da ilişki bağlanımını etkileyen önemli bir faktör olduğu, bireylerin ilişki bağlanımlarının aile bağlanımlarını yansıttığı gözlemlenmiştir (Weigel,2007). Yani, ebeveynleriyle mutlu bir ilişkisi olan bireylerin ilişkilerini de daha doyum verici olarak tanımladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda, eşinin ailesiyle kendi ailesinin birbirine benzediğini söyleyen çiftlerin de ilişkiden aldıkları doyumun fazla olduğu bulunmuştur (Kocadere, 1995). Ayrıca, ilişki bağlanımının ilişki türüne göre de değişiklik gösterdiği bulunmuştur. Hovardaoğlu (1996)’ya göre flört ilişkisi içinde olanların, evlilere göre ilişkiden aldıkları doyum daha düşükken, diğer seçenekleri de

daha çekici değerlendirmişlerdir. Saraç, Hamamcı ve Güçray (2015)'in çalışmasında ise, sözlü ve nişanlı çiftlerin ilişkiden aldıkları doyum evli çiftlere göre çok daha fazla bulunmuştur. Aynı şekilde, Amerikalı ve Çinli bireylerle yapılan bir çalışma sonucunda da flört ilişkisi içinde olan bireylerin ilişkilerinden daha fazla doyum aldıkları gözlemlenmiştir (Lin ve Rusbult, 1995).

İlişki bağlanımını belirleyen önemli faktörlerden bir diğeri de “sosyal onay”dır (Parks, Stan ve Eggert,1983). Parks, Stan ve Eggert (1983)'e göre ilişki bağlanımı ve çevreden gelen onay arasında olumlu bir ilişki vardır. Ayrıca,yapılan çalışmalarda sosyal onayın kültürlerarası farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Türk ve Amerikalılarla yapılan bir çalışmaya göre; Türk ergenlerin Amerikalılara göre sosyal onaydan daha fazla etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır (Hortaçsu,1997).

Yukarıdaki kuramların yanı sıra, romantik ilişkilerle ilgili yapılan birçok çalışmada ilişkide yaşanan çatışmalar ve bu durumu etkileyen çeşitli faktörler de ele alınmıştır (Çırakoğlu ve Tezer,2010; Rusbult, 1987; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Bu anlamda kimi çalışmalar, cinsiyet, medeni durum, gelir, eğitim düzeyi, yaş gibi demografik değişkenlerle olan ilişkisini veya iletişim becerileri, empati düzeyi, bağlanma stilleri gibi çeşitli kişisel faktörlerin ilişkide yaşanan çatışmalara etkisi yönüyle ele almışlardır (Rubin, Peplau ve Hill, 1981; Bartholomew ve Horowitz, 1991; Rehber ve Atıcı, 2009). Bazı çalışmalar da çatışma ile başa çıkma yollarına değinmektedirler (Bahadır, 2006; Çırakoğlu ve Tezer, 2010; Feldman ve Jorgensen, 1974). Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, empati düzeyinin çatışma çözme davranışı üzerinde etkili olduğu; yüksek empati düzeyine sahip olan kişilerin yapıcı çatışma çözme davranışlarını daha sık kullandıkları rapor edilmiştir (Rehber ve Atıcı, 2009; Dökmen,2004; Hojjat, 2000). Ayrıca, Dökmen (2004)'e göre, çatışma davranışlarını sık gösteren bireylerin empati kurabilme yetenekleri daha düşüktür. Cinsiyet farklılıkları açısından, erkeklerin kadınlara oranla çatışma çözmeye daha saldırgan stratejiler kullandıkları gözlemlenmiştir (Türnüklü ve Şahin, 2004). Cinsiyet ve empati düzeyinin yanı sıra iletişim becerileri de çatışma çözme stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Larsen ve Olson (1989)'a göre, iletişim sorunları evlilikte yaşanan olumsuzluklarda etkili olmakla beraber bu sorunlar aynı zamanda gelecekte

yaşanabilecek olumsuzluklara da işaret etmektedir. Canel (2012)'e göre; açık iletişim, evlilik çatışmalarıyla başa çıkabilmede kullanılacak en etkili yöntemlerden biridir. Aynı şekilde, ilişkilerdeki sorunların nedenlerinin daha çok sağlıklı olmayan iletişimden kaynaklandığı görülmektedir (Akgün ve Uluocak, 2010). Uzun süredir evli olan çiftlerle yapılan çalışmalarda etkili iletişimin evlilikteki uyumu arttırdığı gözlemlenmiştir (Çaplı, 1992).

Ayrıca, romantik ilişki yaşama biçimini etkileyecek tüm bu yaklaşımların ve değişkenlerin yanı sıra, kişilerin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri de romantik ilişki yaşama biçimini ve ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkilerle bağlantılı olduğu gösterilmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Brennan ve Shaver, 1995; Donovan, 2010; Duck ve Wood, 2006; Kirkpatrick ve Davis, 1994; Kunczewicz, 2011; Rusbult ve ark., 1986; Sharpsteen ve Kirkpatrick, 1997). Bu çalışmanın temelini de romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkilerde kişilerin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişki oluşturduğundan ilerleyen bölümlerde bağlanma kuramı ve toplumsal cinsiyet konuları daha detaylı olarak ele alınacaktır.

1.2. BAĞLANMA KURAMI

Bağlanma, John'nin 1977 yılında ortaya attığı bir kişilik gelişimi kuramıdır (Bahadır, 2006). Bowlby, bağlanmayı genellikle bireyin kendisine göre daha güçlü olanla kurduğu yakınlık veya farklı olanla temas kurması olarak açıklarken; bağlanma davranışını ise bireyin güçlü veya farklı olanla yakınlığı sürdürmek için gösterdiği davranış biçimi olarak açıklamıştır (Akt. Paterson ve Moran, 1988).

Bowlby (1980), öncelikle annenin yokluğunda çocuğun gösterdiği tepkileri incelemek istemiş ve bunun için annelerinden çocuk yaşta ayrılıp yuvaya gönderilen çocukların tepkilerini gözlemlemiştir. Daha sonra, hırsızlık yapan ergenleri gözlemlemiş ve bunun sonucunda ergenlerin çocukluk dönemlerinin büyük bir bölümünü annesiz geçirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Böylece Bowlby, çalışmalarını anne-çocuk etkileşimi üzerinde yoğunlaştırmıştır (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Bowlby'nin 1950 yılında Dünya Sağlık Örgütü için yaptığı çalışmada ise, anne-çocuk arasındaki bağın yaşamın ilk yıllarında çocuğun ruh sağlığı açısından oldukça önemli olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmaya göre; yeni doğan bebek, beslenme ve hareket etme gibi temel ihtiyaçlarını kendisi karşılayamayacağı için, “güdüsel” olarak kendisiyle ilgilenen birine ihtiyaç duyar. Bowlby (1969)'e göre, bebeklerin çıkardıkları gülme, ağlama gibi sesler anneyi bebeğe daha da yaklaştırır, yani bağlanma davranışları genel olarak annenin bebeğe yaklaşmasına dayanan davranışlardan oluşur. Paterson ve Moran (1988)'a göre, başlangıçta bebek annesini diğerlerinden ayırt edemezken, ancak altıncı aydan sonra annesini tanımaya başlar. Yani bebek altıncı aya kadar herhangi bir kişinin bakımını ve ilgisini kabul ederken altıncı aydan sonra bağlandığı bireyden ayrıldığı zaman tepki gösterir. Ayrıca, altıncı aydan sonra bebek yakınlık kurmayı kendi isteği ile de gerçekleştirebilir. Bowlby, annesinden ayrı kalan bebeklerin gösterdikleri tepkilerin birbirine çok benzediğini ortaya koymuştur. Bu davranışlar sırasıyla “karşı koyma”, “umutsuzluk” ve “duygusal kopma”dır. “Karşı koyma” da ağlama ve direnme gibi tepkiler varken, “umutsuzluk” hareketsiz kalma, yeme davranışlarında bozukluklar ile ortaya çıkmakta, “duygusal kopma” da ise çocuğun anneye temastan kaçındığı anlaşılmaktadır (Bowlby, 1969). Bowlby, Harlow

gibi araştırmacıların hayvan ve insan yavrularıyla ilgili olan çalışmalarını da incelemiş, insan ve hayvan yavrularının anneye bağlanma ve anneden kopma durumlarında birbirlerine büyük ölçüde benzeyen davranışlar gösterdiklerini belirlemiş ve bu araştırmaları sonucunda bağlanma davranışının evrimsel bir yönü olduğunu da düşünmeye başlamıştır (Bowlby, 1969). Bu bakış aışına göre, bebek hayatta kalma şansı arttığı için anneye yaklaşır, bu yüzden Bowlby bebeklerin özellikle kaygılı olduklarında kendilerine “güvenli bir s” aradıklarını belirtmiştir (Bowlby, 1969). Bebeklerin kendilerine güvenli bir s bulamamaları sonucunda ayrılma anksiyetesi yaşadıklarını ve bunun uzun sürmesi halinde ise, çocuklarda da aynı yetişkinler gibi üzüntü ve yas süreçlerinin yaşandığını ortaya koymuştur (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Ainsworth de aynı şekilde Bowlby gibi kişilik gelişimine ilgi duymuş ve bu sayede bağlanma kuramıyla ilgili önemli çalışmalara öncülük etmiştir (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Ainsworth, anne ayrılığının çocuğun gelişimindeki öneminin üstünde durmuş, annenin veya bakıcının ulaşılabilir olmasının ocuk için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Ainsworth’e göre ocuk dünyayı keşfetme isteği ile zaman zaman anneden uzaklaşmak durumunda kalabilir, bunun yerine annenin ihtiyaç halinde ulaşılabilir olması çocuğun kendine güvenmesini sağlamaktadır (Ainsworth, 1979,1989; Ainsworth ve Bowlby, 1991). Ayrıca, Ainsworth tıpkı Bowlby gibi, “güvenli s” kavramının üzerinde durmuş ve bebeğe göre bu “güvenli s” kavramının karşılığının anne veya bakıcı olduğunu belirtmiştir. Annenin rahatlık ve güvenlik için geri dönülecek yer olması “güvenli s” kavramını ifade ederken; bebeğin annesinin yanında olmasının verdiği güven duygusu ise “güvenli sığınak” kavramını ifade etmektedir. Kısacası bebek, bakıcıyı arada bir ayrılıp sonra geri döndüğünde her zaman hazır bekleyecek güvenli bir sığınak olarak düşünmektedir. “Güvenli s” ve “Güvenli sığınak” kavramlarının yanı sıra “yakınlığı koruma” da bağlanmanın tanımlanmasında kullanılan kavramlardandır (Hazan ve Shaver, 1994). “Yakınlığı koruma” boyutu ise, çocuğun tehlike anında bağlanma figürünün yakınında kalmayı tercih etmesini ifade etmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Kısacası, bağlanma oluştuktan sonra bebek anneyi güvenli bir üs olarak kullanmaya başlar. Annenin davranışları hem çocuğun stresini azaltırken hem de bebeğin

bağımsızlığını geliştirmesine yardımcı olur (Bretherton, 1998). Bebekteki keşfetme sistemi sayesinde bebeğin çevreyle baş etme stratejileri gelişir ve artar. Güvenli üssün ulaşılabilirliği sağlandığı anda, bebek çevreyi keşfetmeye devam eder (Paterson ve Moran, 1988). Ainsworth, ayrıca bebeklerin tehlikeli durumlarda anneyi aradıklarını ve ulaşamadıklarında stres yaşadıklarını ve bu durumun da bebekte bağlanma figürüne karşı öfke duygularına neden olabileceğini gözlemlemiştir (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Ainsworth (1989) yaptığı çalışmalar sonucunda bakım sisteminin öneminden de bahsetmiş ve bağlanmanın temelini oluşturduğunu dile getirmiştir. Ainsworth'e göre bakım sistemi, annenin doğar doğmaz bebeğin ihtiyaçlarını gidermeye yönelik eğilimleridir. Bu eğilimin bebekle ilk fiziksel temastan sonra gerçekleştiğini belirtmiştir. Bowlby ise bebeklerin bağlanma figürüne yakınlık aramayı sürdüren davranış repertuarı (ağlama, gülme, emme gibi) ile dünyaya geldiklerini öne sürmüştür (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Bowlby'e göre, bu davranışlar bağlanma figürüne karşı kullanılmaya başlanır ve böylece bağlanma süreci de başlatılmış olur. Bağlanma perspektifine göre; bağlanma figürüne yakınlık isteği sürekli değildir ve bu istekler bazı iç ve dış faktörlere bağlıdır. Bebekler, iç ve dış faktörleri değerlendirip yakınlık ihtiyacı hissedip hissetmediklerine karar verirler, eğer yakınlık ihtiyacı hissedersen bazı yakınlık sağlayıcı davranışları (ağlama, vurma gibi) devreye sokarlar. Ama yakınlık düzeyi çocuk için yeterliyse çevreyi keşfetmeye yönelir (Bowlby, 1969).

Bowlby'nin bağlanma teorisi duygu-düzenleme sürecini anlama açısından önemli bir yere sahiptir. Bowlby, içgüdüsel savaşıma-kaçma tepkisi yerine yukarıda bahsedilen yakınlık arama kavramını ortaya atmış, yaşam boyu duygu düzenlemedeki kişisel farklılıkların kaynağı olarak gösterdiği kişiler arası deneyimlerin öneminden bahsetmiştir. Bowlby, özellikle bağlanma figürleriyle olan farklı etkileşim örüntülerinden kaynaklı duygu düzenlemenin bağlanmayla ilgili çeşitli stratejilerini oluşturmuştur (Bowlby, 1969; Bowlby, 1973). Yukarıda da bahsedildiği gibi; Bowlby'ye göre; bu stratejiler, bebeklerin bağlanma figürlerinden yakınlık aramayı ve bu yakınlığı devam ettirmeyi amaçlayan bazı bağlanma davranışları ile ortaya çıkar. Ona göre yakınlık arama doğuştan getirilen bir duygu düzenleme aracı olup kişiyi fiziksel ve

psikolojik tehditlerden korumak ve stresi minimize etmek için düzenlenmiştir. “Yakınlık arama”nın başarılı bir şekilde tamamlanması durumunda güvenli bağlanma duygusu, bağlanma figürünün ulaşılabilir olmaması halinde ise güvensiz bağlanma duygusu ortaya çıkar (Bowlby, 1969; Bowlby, 1973). Güvensiz bağlanma duygusu sonucu kişi, yakınlık arama davranışının geçerliliği ile ilgili bir karar verme sürecine girer ve bu karar verme süreci de kişi de ikincil bağlanma stratejilerini devreye sokar (Mikulincer ve ark., 2003). Buna göre kişi eğer yakınlık aramanın hala geçerli bir seçenek olduğuna karar verirse yakınlık ve sevgiyi elde etmek için yoğun bir çaba sarfedebilir ki bu durum bir bağlanma figürü ulaşılabilir hale gelene dek sürer. Yakınlık aramanın geçerli bir seçenek olarak görülmediği durumlarda ise kişi bağlanma sistemlerini hareketsiz halde tutarak kendini bağlanma figürüne ulaşamamaktan kaynaklanan hayal kırıklığından korumuş olur. Bu durumdaki kişi bağlanmaya yönelik gereksinimlerini reddederek yakın ilişkilerden uzak durmaya ve kendine güvenmek için yoğun bir çaba harcamaya başlar (Mikulincer ve ark., 2003).

1.2.1. Bağlanma Stilleri

Geçmişten beri bağlanma stilleri üzerine pek çok araştırma gerçekleştirilmiş olup konuyla ilgili çalışmalarda çeşitli bağlanma stillerinin olduğu belirtilmiştir. Bu bağlanma stilleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.2.1.1. Erken Dönemdeki Bağlanma Stilleri

Yukarıda da ifade edildiği gibi bağlanma figürlerinin bebekler için güvenli bir üs ve güvenli bir sığınak olmak üzere iki temel fonksiyonu söz konusudur. Bağlanma figürleri çocuğun çevreyi keşfetmesine ve bilişsel gelişimine imkan tanımak için güvenli bir üs görevi üstlenip, çocuğun çevreyi keşfetme sırasında karşı karşıya kaldığı tehlikeler için güvenli bir sığınak oluştururlar. Bağlanma kuramının gelişiminde, Ainsworth (1979), Uganda ve Maryland’de anne-çocuk arasındaki etkileşimi ve bağlanma sürecini ev ortamında gözlem yoluyla gözlemlemiştir. Sonrasında ise bu etkileşimin sonucunda bağlanma stili olarak adlandırılan ve çocuğun anneden ayrılmaya göstermiş olduğu tepkileri gözlemek amacıyla “*yabancı ortam*” olarak adlandırılan ve bebek ile bakım

veren kişi arasındaki bağlanmayı değerlendirmede son derece sık kullanılan bir model geliştirmiştir (Campos, Barrett, Lamb, Goldsmith ve Stenberg, 1984). Ainsworth (1979) tarafından "yabancı ortam" olarak adlandırılan ve bebekler ile bakım verenler arasında gelişen bağlanma örüntülerinin niteliğini değerlendirmenin amaçlandığı çalışmada 12-24 ay arasındaki bebeklerin bakıcıları ile arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. İlk olarak; bebek ve anne odaya getirilir ve odada yalnız bırakılırlar. Daha sonra yabancı biri odaya gelir ve oturur, hem bebekle hem de anneye konuşur; sonrasında ise anne odadan çıkar; daha sonra anne odaya geri gelir, bu seferde yabancı kişi odadan çıkıp anneye bebeği yalnız bırakır; sonra anne bebeği yalnız bırakır, yabancı tekrar gelir, anne de geri döner. Tüm bu olaylar bebek için oldukça stres verici olduğu için bebekte bağlanma sürecinin harekete geçmesini sağlar. Araştırmaya katılan bebekler; temas arama, yakınlık, güven ve kaçınma gibi belli ölçeklerden almış oldukları puanlar sonucunda üç gruptan birinde yer almışlardır.

Buna göre güvenli bağlanmış bebeklerin annelerini güvenli bir üs olarak gördüklerini, annelerinden ayrıldıktan sonra hüznü duydukları ve anneye yeniden bir araya gelmek istedikleri, bu gerçekleşikten kısa bir süre sonra ise tekrar çevreyi keşfetmeye başladıkları gözlemlenmiştir. Buna karşın kaçınan bağlanma stiline sahip bebeklerin ise oyun oynarken anneyi görmezden geldikleri, anne geri döndüğünde ondan kaçındıkları ve onu yok saydıkları gözlemlenmiştir. Kaygılı-dirençli bağlanan bebeklerin ise temas aramakla anneyi reddetme davranışlarını birlikte gösterdikleri, yani oyun oynamak yerine daha çok anneye yoğunlaştıkları görülmüştür (Paterson ve Moran, 1988). Güvenli bağlanan bebeklerin kaçınma ve kaygı davranışlarını minimum seviyede sergiledikleri gözlemlenmiştir. Kaygılı-dirençli bağlanan bebeklerin ise kaygı boyutundan yüksek, kaçınma boyutundan düşük puan aldıkları; kaçınan bağlanan bebeklerin de her iki boyutta da düşük puanlar elde ettikleri görülmüştür (Güngör, 2000).

Main ve Solomon (1990) ise bu gruplara deorganize/ yönelim sorunlu bağlanma adını verdikleri dördüncü bir grup eklemiştir. Bu gruptaki bebekler, sergiledikleri davranışlardan ötürü hiçbir gruba dahil edilememiş; daha çok kaygılı-dirençli ve kaçınan gruptaki davranış örüntülerinin bir karışımı gözlemlenmiştir.

Bağlanma stillerinde gözlemlenen bu kişisel farklılıklar "*anlamli diğerleri*" ile girilen etkileşimlerle açıklanmaktadır. İhtiyaç duyulan zamanlarda ulaşılabilir olan, kişinin bağlanma gereksinimlerine karşı duyarlı olan ve kişinin yakınlık girişimlerini yanıtızsız bırakmayan anlamli diğerleriyle (bağlanma figürleri) girilen etkileşimler kişide güvenlik duygusunun gelişmesini sağlar. Bowlby (1969), kişisel farklılıkların bebeğin farklı yaşantılarından ve farklı beklentilerinden kaynaklandığını öne sürmektedir. Bowlby, kişisel farklılıkları incelerken bebeğin kendisiyle yakınlık kuran herhangi birine mutlaka bağlanma gerçekleştirdiğini, bağlanmanın niteliğinin bağlanma stillerine dönüştüğünü açıklamıştır. Sonuç olarak diğerlerinin ulaşılabilirliğine ilişkin olumlu beklentiler sonucu kişinin yeterli ve değerli olduğuna ilişkin bakış açısı pekişir. Anlamli diğerlerinin ulaşılabilir olmaması ya da kişinin ihtiyaçlarına yanıt vermemesi halinde ise doğal olarak güvenlik duygusu oluşamaz. Sonuç olarak da kişi kendisine ve diğerlerine yönelik olumsuz modeller geliştirir (Mikulincer ve ark., 2003).

Bağlanma kuramına göre temel bakım veren ile yaşanan deneyimler *içsel çalışan modellerle* temsil edilmektedir. Kurama göre bu modeller ergenliğe kadar uzanan gelişim süresi boyunca güçlenir ve sağlamlaşır. Aynı zamanda, ergenlik döneminde içsel çalışan modellerin son halinin oluştuğu ve bunun sonucu olarak da değişime karşı daha dirençli oldukları düşünülür (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002). Aynı şekilde, Bowlby (1973) de bebeklikteki bağlanmanın çok fazla değişmeden yaşam boyu devam ettiğini ileri sürmektedir. Ona göre bağlanma örüntülerindeki bu süreklilik ve kararlılık bireyin kendilik ve başkaları modelinin devamlılığından ortaya çıkmaktadır (Bowlby, 1973). Burada vurgulanan "*başkaları modeli*", bireyin bağlanma figürünü ulaşılabilir ve destek sağlayan biri olarak görüp görmediğine bağlıken; "*benlik modeli*", bireyin kendisini ne oranda başkalarının yardım edeceği biri olarak değerlendirip değerlendirmediyiyle de ilişkili olarak açılanmaktadır (Bowlby, 1988). Araştırmalarda, bu iki değişken birlikte incelenmiş ve birbirlerini tamamlayıcı nitelikte oldukları vurgulanmıştır. Örneğin; bağlanma figürüyle olumlu ilişkileri olan bir bebek, başkaları hakkında olumlu bir tutum ve kendisiyle ilgili de olumlu bir benlik geliştirmektedir. Bu modeller, bebeklik döneminde oluştuktan sonra artık süreklilik göstermeye başlamakta ve genellikle çok zor değişkenlik göstermektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de; bu modellerin aile ortamında oluşması ve zamanla otomatikleşmesidir (Bowlby,

1988).

Ergenlik döneminde bağlanma davranışları direkt olarak fiziksel yakınlık aramaktan ziyade genelde ihtiyaç duyulduğunda bağlanma figürü ile duyguları ve kaygıları konuşma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bebeklik ve çocukluk dönemleriyle ilgili yapılan çalışmalarda bu iki dönem arasında bağlanma davranışlarında yüksek bir kalıcılık olduğu bildirilmiştir (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002). Örneğin; yapılan boylamsal bir çalışmada, 12 aylıkken araştırmaya alınan bebeklerin bağlanma örüntülerinin 10 yıllık süre içinde büyük ölçüde süreklilik gösterdiği; değişimin ise, ancak içsel modellerle gerçek yaşam arasında göze çarpan bir uyumsuzluk ortaya çıktığında olduğu gözlemlenmiştir (Rothbard ve Shaver, 1994). Bebeklik ve çocukluk dönemindeki bu yüksek kalıcılık sonucu ergenlik dönemindeki bağlanma örüntülerinin de yüksek derecede kalıcı olması beklenmektedir (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002).

Yapılan bir başka boylamsal çalışmada ise *içsel çalışan modellerin* 16-18 yaş arasındaki kalıcılıkları incelenmiştir (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002). Aynı zamanda 16 yaşındaki kimlik statüsünün 16 ve 18 yaşındaki bağlanma stilleriyle olan kesitsel ve boylamsal ilişkisine bakılmıştır. Analizler sonucunda bağlanma temsillerinin ciddi oranda kalıcılık gösterdiği saptanmıştır. Aynı zamanda, ergenlik döneminde özellikle saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireylerde ergenliğin sonlarına doğru güvenli bağlanma stilini geliştirme yönünde bir ilerleme bulunamamıştır (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002).

Konuyla ilgili ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada (Sümer ve Güngör,1999) ise sıkı otoritenin olduğu ailelerden gelenlerle güvensiz bağlanma stili arasında bir ilişki bulunurken, ilginin fazla olduğu ailelerden gelenlerle ise güvenli bağlanma stili ile olumlu anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, ebeveynlerin davranış ve tutumlarının çocukların bağlanma stillerini belirlemede ve ileriki dönemlerdeki bağlanma stillerini oluşturmada önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

1.2.1.2. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Erken yaştaki bağlanmanın romantik ilişkilerdeki bağlanmayı da etkilediğine ilişkin yaklaşım, ilk olarak Hazan ve Shaver (1987) tarafından ortaya atılmıştır. Bu bakış

açısına göre, erken yaştaki sosyal ilişkiler, ilerideki romantik ilişki stillerinde büyük farklılıklara neden olmaktadır. Bağlanma stilleri (güvenli, kaygılı-dirençli ve kaçınan bağlanan) benzer bir biçimde bakım veren bireye karşı değil de romantik ilişki kurulan bireye yöneltilmektedir. Dolayısıyla, bebeklikte anneyle geliştirilen etkileşim bireyin ilerideki ikili ilişkilerinde kurduğu romantik bağa büyük bir benzerlik göstermektedir. Yani, birey annesine karşı güvenli bağlanmışsa, ileride de büyük bir olasılıkla partnerine karşı güvenli bir bağlanma oluşturmaktadır. Benzer şekilde; Güngör (2000), bebek ve bakıcısı arasındaki ilişkinin bebeğin sonraki yaşamında da büyük bir öneminin olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda bir yetişkinin stres anında yanında yardım etmeye gönüllü birini aradığı, yakın ilişkilerinde ise, güven duymak istediği ve bağlanma figüründen ayrıldığında bebeklerin verdiği tepkiye benzer tepkiler gösterdiği bulunmuştur (Güngör, 2000).

Daha önce değinildiği üzere bağlanma stili, daha çok bireyin kendisiyle ilgili ve ilişkiler hakkındaki *içsel modelleri* aracılığı ile belirlenmektedir. Bu model, başlangıçta bakım verene yönelik geliştirilir, daha sonra bireyin romantik ilişki yaşadığı bireye yansıtılır (Feeney and Noller, 1990). Bebeklik dönemindeki bağlanmanın romantik ilişkilerdeki bağlanmayı da etkileyeceğini belirten Hazan ve Shaver (1987), bağlanma stilleri, çocukluk ve yetişkinlik ilişkilerinin belirli yönleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre, yetişkinlerde ve bebeklerde ilişkilere gösterilen tepkilerin ve davranışların aynı olduğunu; Ainsworth'un öne sürdüğü üç bağlanma stiline (güvenli, kaygılı-dirençli, kaçınan) yetişkinlerin ilişkilerinde de görüldüğünü ve bireylerin bağlanma farklılıklarının geçmişteki bağlanma figürüne ve çevreye karşı geliştirilen içsel modellere dayandığını belirtmektedirler (Fraley ve Shaver, 2000). Hazan ve Shaver (1987) çalışmalarında öncelikle, farklı bağlanma stillerine sahip bireylerin ilişkiye nasıl baktıkları incelemiş ve üç bağlanma stiline de ilişkinin çok farklı yorumlandığını bulmuşlardır. Güvenli bağlanan bireylerin; yaşadıkları ilişkiyi, mutlu, arkadaşça ve güven verici olarak tanımladıkları ve ilişkilerinin daha uzun sürmeye yatkın olduğu saptanmıştır. Kaçınan bağlanma stili olan bireylerin ise, sürekli duygusal iniş ve çıkışlarla, yakınlık korkusu yaşadıkları ve kıskanç oldukları belirlenmiştir. Kaygılı-dirençli bağlanma stili olan bireylerin ise; benzer olarak kaçınan bağlanma stiline gibi duygusal iniş çıkışlar yaşadıkları, kıskanç ve fazlasıyla cinselliğe düşkün oldukları anlaşılmıştır. Araştırmada, üç farklı bağlanma stiline sahip bireylerin aileleriyle olan

ilişkileri de incelenmiş, güvenli bağlanan bireylerin geçmişte aileleriyle sıcak ve yakın ilişkiler kurdukları, kaçınanların ise annelerinin soğuk ve reddedici olduğu, kaygılı-dirençlilerin ise, babalarını adaletsiz olarak tanımladıkları belirlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Sonuç olarak; bu araştırma, bebeklik döneminde anneye karşı geliştirilen bağlanma stilinin yetişkinlikte de değişmediğini ortaya koymuş, yetişkin ve bebek bağlanması arasında büyük benzerlikler olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, başkalarının ulaşılabilirliğine dair olumlu beklentiler, bireyin kendisi ve diğerleri hakkında olumlu bir bakış açısına sahip olmasına neden olmaktadır. Diğer bireyler hakkında olumsuz bir tutum geliştiren bireyde ise, güvensizlik duygusu ve olumsuz bir bakış açısı oluşmaktadır (Mikulincer ve ark., 2003).

Yetişkin bağlanma stilleri arasındaki bireysel farklılıklar, bebeklik döneminde yaşanan “normatif süreç”e bağlanmaktadır (Shaver ve Miculincer, 2002). Burada “normatif süreç”, bireyin yaşamda kalma şansını arttırmak için bağlanma davranışı geliştirmesi ile gelişen “duygusal süreci”ni açıklamak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, bebeğin bağlandığı yetişkinin gösterdiği tepkiler ve işaretler sonucunda da bireysel farklılıklar oluşmaktadır. Bu fark, bireyin geçmişte yaşadığı ilişkilerden edindiği deneyimlere, kendileriyle ve dış dünyayla ilgili yarattığı içsel şemalara dayanmaktadır (Crowell, Fraley ve Shaver, 2009). Bireysel farklılıkların yanı sıra, yetişkin bağlanması ile bebeklik dönemindeki bağlanma arasında büyük benzerlikler olduğu saptanmıştır (Hazan ve Shaver, 1994). Örneğin; bebeklerin yaptığına benzer olarak, yetişkin bir birey, bağlanma geliştirdiği kişi yanındayken rahatlık ve güven duygusu hissederken, bağlandığı birey yanında yokken, kaygı ve endişe hissedebilmektedir. Bu noktada, yetişkinlikteki bağlanmanın diğer ilişkilerden en büyük farkı, bağlanma geliştirilen bireyin varlığının güven duygusu yaratması, yokluğunun ise, bireye büyük bir yalnızlık duygusu yaşatmasıdır. Burada bebeklerden farklı olarak; yetişkinlikte roller değişkenlik gösterebilmektedir. İlişkiler, karşılıklı davranış esasına dayanır. Örneğin; bireyler rollerine göre bazen bağlanan bazen de bağlanılan olabilir. Yani, yetişkin bağlanmasında bireyler bebeklik döneminden farklı olarak rol değiştirmektedirler (Crowell, Fraley ve Shaver, 2009). Ainsworth (1989) ise, yetişkinlikteki bağlanmanın bebeklikten farklı olarak daha evrensel ve duygusal bağlar içerdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu ilişkilerin daha uzun süreli olduğunu ve bireyin kişilik özelliklerini yansıttığını öne sürmektedir. Ayrıca, bebeklik dönemindeki bağlanmadan farklı olarak, yetişkinlikteki

bağlanmanın birçok karmaşık yapısı olduğunu (duygusal bağlar, evrensellik, karakteristik özellikler gibi) dile getirmektedir.

Romantik bağlanmayla ilgili yapılan çalışmalar, daha çok bireyin ilişki yaşama stilindeki farklılıkları ve nedenlerini anlamak üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu ilişki biçiminin, bireyin bağlanma geçmişinden etkilendiği bulunmuş ve bireysel farklılıkların ölçülmesini sağlamak amacıyla kuramsal bir yaklaşım geliştirilmiştir. Hazan ve Shaver (1987)'ye göre, yetişkin bağlanmasındaki farklılıklar en uygun bağlanma kuramıyla açıklanmaktadır. Kısacası, yetişkinlikteki aşk ilişkisiyle, bireyin bebekken annesiyle olan ilişkisi birbirine büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Buna göre, yetişkin bağlanmasını ölçmek için Hazan ve Shaver (1987) tarafından geliştirilmiş olan bu araçta; her bir bağlanma stili birer paragrafla anlatılır ve danışanlardan kendilerini en iyi hangi paragrafın tanımladığını bulmaları istenir. Bu ölçme aracında; güvenli bağlanan bireyler, karşısındaki bireye karşı rahat ve güvenli; kaçınan bağlanma stili geliştirenler, karşısındaki bireye bağlanmak istemeyen ve yakınlıktan rahatsız olan bireyler olarak betimlenmektedirler. Kaygılı-dirençli bağlananlar ise, reddedilme korkusu yaşayan ve partneriyle sürekli yakın olmak isteyen bireyler olarak ifade edilmiştir. Daha sonra geliştirilen ölçme araçlarında da; bazı araştırmacılar tanımlamaları Hazan ve Shaver'ın betimlemelerine göre kullanırken (Mikulincer, Florian ve Tolmacz, 1990; Simpson, 1990), bazıları ise farklı kuramlara göre değişik maddeler ekleyerek ya da çıkartarak farklı ölçme araçları geliştirmişlerdir (Collins ve Read, 1990). Ayrıca, Hazan ve Shaver'ın ölçeğini kullanan araştırmacıların bir kısmı ölçeği çoklu ifadelerle ayırmışlardır. Böylece katılımcılara daha çok seçenek sunulmuş ve araştırmacıların faktör analizi kullanmaları da sağlanmıştır (Feeney ve Noller, 1996). Araştırmacılar üçlü bağlanma stilleriyle ilgili yöntemler geliştirmeye devam ederken; Bartholomew ve Horowitz (1991) ise anne-bebek bağlanması ve yetişkinlerin romantik ilişkilerdeki bağlanmaları arasında farklar olduğunu ve özellikle kaçınan bağlanan bireylerin kendi içinde farklı davranışlar gösterdiklerini saptamışlar; benlik ve başkaları modelinin üstünde durarak "*Dörtlü Bağlanma Modeli*"ni geliştirmişlerdir.

Bu model, bireyin kendisi ve dış dünyayla ilgili içsel modellerini olumlu ve olumsuz olmak üzere iki modele dayandırmaktadır. Olumlu benlik modelinde, birey kendisinin sevilebilir ve değerli biri olduğunu düşünürken, olumsuz benlik modelinde ise birey

kendiyle ilgili olumsuz yargılar taşır. Olumlu başkaları modelinde ise, birey, başkalarının yardımsever ve sevilebilir olduğu yönünde inançlar taşırken; olumsuz başkaları modelinde, birey diğerlerinin ihtiyaç halinde ulaşılabilir olmadığını ve reddedici olduklarına dair olumsuz bir tutum içindedir. Bu modelde kaçınan bağlanma stili; korkulu kaçınan ve kayıtsız kaçınan olarak iki özellikte ortaya çıkmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Korkulu kaçınan bağlanma stilinde birey, büyük bir reddedilme korkusu yaşayıp bununla başa çıkabilirken; kayıtsız kaçınan bağlanmış bireyler, sürekli özgürlüklerini korumaya yönelik hareket etmektedirler (Fraley ve Shaver, 2000; Crowell, Fraley ve Shaver, 2009; Sümer ve Güngör, 1999; Sümer, 2006; Shaver ve Mikulincer, 2002; Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Dörtlü bağlanma stilleri açısından *güvenli bağlanma stilinde* bireyin başkaları ve kendisi hakkında olumlu inançları vardır. Birey, kendisinin ve diğerlerinin sevmeye değer ve ihtiyaçlarının da karşılanabilecek kadar değerli olduğunu düşünür. Bu bireylerin kaygı ve kaçınma düzeyleri çok düşüktür (Bartholomew ve Horowitz, 1991). *Saplantılı bağlanma stilinde*, birey kendi hakkında olumsuz, diğerleri hakkında ise olumlu bir bakış açısına sahiptir. Yani, kendisini değersiz görüp sevmeye layık olmayan biri olduğunu düşünürken, başkalarını ise daha olumlu olarak tanımlar. İlişkileri ile ilgili yoğun endişe ve reddedilme korkusu yaşarlar. Bu bireyler, kaygıyı yoğun olarak yaşarlarken, kaçınma davranışını ise çok nadir gösterirler. Bu bireyler, genelde partnerleriyle çok yakın olmaya çalıştıkları için partnerlerini kendilerinden uzaklaştırırlar. Ayrıca, bu bireylerin ailelerinin tutarsız ve duyarsız oldukları gözlemlenmiştir (Damarlı, 2006). *Korkulu bağlanma stilinde*, bireyin olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeli vardır. Yani, birey kendisinin değersiz olduğunu düşünürken aynı zamanda başkalarını da olumsuz ve güvenilmez olarak değerlendirir. Bu bireylerin, hem kaygı hem de kaçınma duyguları fazladır. Aynı zamanda ilişki kurma konusunda isteklilerken, yoğun reddedilme korkusundan dolayı genelde bundan kaçınmaktadırlar (Tolan, 2002). Son olarak; *kayıtsız bağlanma stilinde* ise, bireyin olumlu kendilik ve olumsuz başkaları modeli vardır. Bu bireyler, özgürlüklerine çok düşkünlüdürler ve aşırıya kaçan bir kendine güven duygusuyla hareket ettikleri için genellikle yakın ilişkiler kurmak istemezler. Böylece, reddedilmekten doğacak olan olumsuz duyguyu engelleyerek olumlu benlik duygularını korurlar. Bu bireyler için bağımsızlıkları son derece önemlidir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Mikulincer ve ark. (2003)'e göre, kaçınan bağlanma stiline oluşmasında bireyin ikincil bağlanma stratejilerinin çok büyük önemi vardır. Yukarıda da bahsedildiği gibi birey, herhangi bir güvensizlik durumunda ikincil bağlanma stratejilerini harekete geçirir ve yakınlık aramanın gerçeği ile ilgili bir karar oluşturur. Birey eğer yakınlık aramanın geçerli olduğuna karar verirse, çevresinden yakınlık ve sevgi ihtiyacını karşılayabilmek için yoğun çaba sarf eder. Tam tersi durumda ise; yani birey yakınlık aramanın gereksiz olduğuna karar verdiğinde ise, kendisini hayal kırıklıklarından korumak için yakın ilişkilerden kaçmaya başlamaktadır. Aynı zamanda, Fraley ve Shaver (2000), benlik ve diğerleri modellerinin sınırlılıklarından bahsetmişler; bu modelin sadece bağlanma boyutlarını ölçtüğünü, saplantılı bireylerin diğerleri modelinin olumlu olmasına rağmen literatürdeki diğer çalışmalarda, bu bireylerin partnerlerine karşı zaman zaman olumsuz bir tutum içerisine girdiklerini belirtmişlerdir. Son olarak, bağlanma davranışına sahip olan bütün türlerde benlik modelinin bulunmayacağı ileri sürmüştür.

Ayrıca, bağlanma stillerini sınıflandırmak için önceden Ainsworth'ün bebekler için oluşturduğu gruplandırma yöntemi kullanılırken daha sonradan bağlanmanın sınıflandırılması terk edilme kaygısı ve yakınlıktan kaçınma olarak iki temel boyutta ele alınmaya başlanmıştır (Brennan, Clark ve Shaver,1998). Terk edilme kaygısı; terk edilmekten duyulan yoğun endişe olarak; yakınlıktan kaçınma ise partnerle yakın temastan kaçınma olarak ifade edilmektedir (Rholes, Simpson, Campbell ve Grich, 2001).

Yapılan çalışmalar sonucu, bu temel iki boyutun dördü bağlanma modeline de uygunluğu test edilmiştir. Buna göre, kayıtsız ve korkulu bireylerin güvenli ve saplantılı bireylere göre yakınlık kurmaktan daha fazla çekindikleri; saplantılı ve korkulu gruptakilerin kayıtsız ve güvenli bireylere göre daha çok terk edilme kaygısı duydukları gözlemlenmiştir (Feeney,1995). Yani, yakınlıktan kaçınma boyutu başkaları modeli ile ilgiliyken terk edilme kaygısı boyutu ise benlik modeli ile ilgilidir. Buna göre, olumlu benlik modeli düşük terk edilme kaygısı boyutuyla, olumlu başkaları modeli ise düşük yakınlıktan kaçınma boyutuyla ifade edilmekteyken; olumsuz benlik modeli yüksek terk edilme kaygısı boyutuyla, olumsuz başkaları modeli ise yüksek yakınlıktan kaçınma boyutuyla ifade edilmektedir (Feeney,1995).

1.2.1.3. Bağlanma Stilleri Açısından Cinsiyet ve Kültür Farklılıkları

Birçok çalışma, bağlanma stillerinin kültüre ve cinsiyete göre farklılıklar gösterdiğini vurgulamaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Sümer ve Güngör, 1999). Bağlanma stilleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakılan çalışmalarda; genellikle erkeklerin kayıtsız bağlanma puanlarının kadınlarınkine göre daha fazla olduğu bulunurken (Bartholomew ve Horowitz, 1991); Brase, Adair ve Monk (2014)'un çalışmasında ise, anlamlı bir ilişki bulunamamasına rağmen, yine de erkeklerin kadınlara göre kayıtsız bağlanma stiline daha eğilimli oldukları saptanmıştır. Haigler ve ark. (1995)'e göre ise bağlanma stilleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise; erkeklerin kadınlardan daha güvenli bağlandıkları bulunurken (Damarlı, 2006), yine Türk örneklem üzerinde uygulanan bir başka çalışmada ise aynı şekilde erkeklerin kayıtsız bağlanma puanları, kadınlara göre çok daha yüksek çıkmıştır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bowlby (1969) her ne kadar bağlanma sisteminin evrensel olduğunu öne sürse de bağlanmadaki bireysel farklılıkların kültürler arasında farklılıklar gösterebileceğini belirtmiştir. Ainsworth (1979)'un "Yabancı ortam" deneyi kullanılarak yapılan çalışmalarda güvenli bağlanma stili en yaygın bağlanma stili olarak bulunmuş, kaçınan bağlanma stili en çok Almanya'da, kaygılı-dirençli stil ise en çok Japonya ve İsrail'de görülmüştür (Harwood, Miller ve Irizarry, 1995). Yetişkin bağlanma stilleriyle ilgili çalışmalarda ise saplantılı bağlanmadaki "başkalarının daha değerli" olduğu düşüncesinin Türk kültüründe daha egemen olduğu dolayısıyla toplumumuzda daha çok saplantılı bağlanma stiline özelliklerinin görüldüğü gözlemlenmiştir (Kuyumcu ve Güven, 2011). Aynı şekilde; Sümer ve Güngör (1999)'ün çalışmasına göre Türk ve Amerikalı bireyler daha çok güvensiz bağlanma stillerinde farklılaşmışlardır. Buna göre; Türk bireyler daha çok saplantılı bağlanma stiline eğilimli, Amerikalılar ise kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline yatkın bulunmuşlardır. Yine Batı kültürlerinde yapılan çalışmalarda kayıtsız bağlananların oranı saplantılı bağlananlardan daha yüksek iken (Bartholomew ve Horowitz, 1991); Sümer ve Güngör (1999)'ün çalışmasında ise saplantılı bağlananların kayıtsız bağlananlardan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Sümer ve Güngör (1999)'e göre bu durum Türklerin başkaları modelinin Amerikalılara göre daha olumlu olmasından kaynaklanmaktadır. Kayıtsız bağlanma stili ise Batı

kültüründe daha çok yüksek benlik saygısı ile karakterize edilirken (Hazan ve Shaver, 1994); Türk toplumunda ise kayıtsız bağlanma stiline daha çok olumsuz başkaları algısı ile karakterize edildiği gözlemlenmektedir (Kuyumcu ve Güven, 2011). Bu durum daha çok Türk toplumu gibi toplulukçu kültürlerde “ilişkisel benlik” kavramının hakim olmasıyla açıklanırken; batı kültüründe ise “ayrışık benlik” kavramıyla açıklanabilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Kısacası, toplulukçu kültürlerde ilişkilerin daha çok karşılıklı bağımlılığa dayandığı; batı kültürlerinde ise ilişkilerin daha çok bağımsızlık ve özerklik temeline dayanması sebebiyle kültürel özelliklere bağlı farklılıkların görüldüğü belirtilmektedir (Sümer ve Güngör, 1999).

1.2.2. Kişilerin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkilerdeki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişkiler

Bağlanma perspektifinden bakılacak olursa bireyin öncelikleri kendi içsel modelleri doğrultusunda şekillenir. Örneğin; güvenli ve saplantılı bağlanan bireyler korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylere göre ilişkilerine daha çok önem verirler, bu yüzden de olumsuzluk tepkileri bağlanma stillerine göre farklılıklar gösterir (Donovan, 2010). Bağlanma ve ilişki doyumsuzluklarına verilen tepkiler arasındaki ilişkiye bakan birçok çalışma yapılmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Scharfe ve Bartholomew, 1995; Donovan, 2010). Genel olarak, bu çalışmalar incelendiğinde, güvenli bağlanan bireylerin aktif ve yapıcı tepkileri (dile getirme ve sadakat gibi) diğer gruptakilere göre daha fazla kullandıkları gözlemlenmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Scharfe ve Bartholomew, 1995; Donovan, 2010). Bartholomew ve Horowitz (1991)’e göre, güvenli bağlanan bireyler ilişkilerini daha tatmin edici bulurlar ve kendilerini de sevilmeye değer olarak görürler. Bu sayede de, güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde herhangi bir olumsuzluk yaşandığında yapıcı davranışları kullanmayı tercih ederler. Sharpsteen ve Kirkpatrick (1997)’in yaptığı çalışmada da, güvenli bağlanan bireylerin duygularını daha iyi ifade ettikleri, bu yüzden de ilişkideki herhangi bir olumsuzluk durumunda ilişkiyi düzeltmek için hemen problemle ilgili konuşmaya başladıkları ve ilişkiyi onarmaya eğilimli oldukları bulunmuştur (Guererro, Andersen, Jorgensen, Spitzberg ve Eloy, 1995; Jang, Smith ve Levine, 2002).

Saplantılı bağlanan bireylerin ise partnerlerine aşırı bağımlı oldukları ve ilişkiye çok fazla yatırım yaptıkları için daha çok pasif yapıcı bir tepki olan “sadakat”i tercih ettikleri bulunmuştur (Rusbult, 1980). Yine aynı şekilde, Jang ve ark. (2002)’nin yaptıkları çalışmaya göre, saplantılı bireylerin aldatıldıklarını öğrendiklerinde konuyla yüzleşmek yerine bu konu hakkında konuşmayı reddettikleri, yani ilişkiyi bitirmek yerine daha çok beklemeyi tercih ettikleri bulunmuştur.

Yine Batholomew ve Horowitz (1991)’in yaptığı çalışmaya göre, kayıtsız bağlanan bireyler arkadaşları tarafından soğuk ve reddedici olarak tanımlanmış; bu yüzden de genellikle yıkıcı stratejileri (örn. ihmal etme ve terk etme) tercih ettikleri görülmüştür. Korkulu kaçınanların ise partnerlerinin ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını düşündükleri için ilişkideki tatmin olma olasılıklarının oldukça düşük olduğu, bu yüzden de yine yıkıcı stratejileri (örn. ihmal etme ve terk etme) tercih ettikleri bulunmuştur. Aynı şekilde, Jang ve ark.’a (2002) göre, korkulu kaçınanların aldatma durumunda direkt olarak pasif ve yıkıcı tepkileri seçtikleri bulunmuştur. Aynı zamanda, Donovan (2010)’in çalışmasında; güvenli bağlananların aktif ve pasif yıkıcı tepkileri (örn. ihmal etme ve terk etme) diğer gruptakilere göre daha az kullandıkları; saplantılı bağlananların pasif ve yapıcı tepkileri (örn. sadakat) daha fazla kullandıkları ve korkulu bağlananların ise pasif ve yıkıcı (örn. ihmal etme) tepkileri tercih ettikleri bulunmuştur. Gaines ve ark. (1997)’nin yetişkin bağlanması ve ilişki doyumsuzluklarına verilen tepkiler arasındaki ilişkiyi ölçmek için yaptıkları çalışma sonucunda da; kaygılı-dirençli ve kaçınan bağlanan bireylerin terk etme ve ihmal etme stratejilerini güvenli bağlananlara göre daha çok tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, 40 evli çift ile yapılan bir çalışmada güvenli bağlanan bireylerin ilişkideki çatışma durumunda daha yapıcı stratejiler kullandığı saptanmıştır (Kobak ve Hazan, 1991). Aynı şekilde; Shi (2003)’nin çalışmasında da güvensiz bağlananların güvenli bağlananlara göre ilişkideki çatışma durumunda daha pasif kaldıkları gözlemlenmiştir. Çatışma çözmedeki kişisel farklılıklarda bağlanmanın etkisini inceleyen 448 öğrenciyle yapılan bir çalışmada ise, kaçınma puanları düşük olanların çatışma çözerken daha yapıcı davrandıkları; kaçınma puanları yüksek olan bireylerin ise tam tersi çatışma durumunda olay hakkında konuşmak yerine olaydan kaçındıkları gözlemlenmiştir (Shi,1999). Aynı şekilde,

Bahadır (2006)'nın çalışmasında da güvenli bağlananların güvensiz bağlanan bireylere göre çatışma çözerken kaçınma davranışlarına daha az başvurdukları bulunmuştur.

Genel olarak, güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre problem çözmeye daha yatkın ve daha yapıcı oldukları (Levy ve Davis, 1988; Scharfe ve Bartholomew, 1995), buna karşın, güvensiz bağlananların çatışmaya girmeleri halinde baskın ve yıkıcı tepkiler gösterdikleri bulunmuştur (Shi,1999; Scharfe ve Bartholomew, 1995).

Kişilerin bağlanma stillerinin yanı sıra sosyalleşme süreciyle beraber gelen ve insanların yaşam deneyimleri üzerinde etkili olan toplumsal cinsiyet rollerinin de yakın ilişkiler üzerinde etkili olduğu ve yapılan çalışmalarda da genellikle bağlanma ve ilişkide yaşanan çatışmaya yönelik verilen tepkiler açısından cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin etkisinin büyük olduğu görülmektedir (Bowen, 1987; Yıldırım, 1992; Bal, 2007; Çınar, 2008). Aşağıdaki bölümde toplumsal cinsiyet rolü ile ilgili olan çalışmalara değinilmiştir.

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet, kişinin biyolojik cinsiyetinin doğrudan bir sonucu olmak zorunda olmayıp toplumsal olarak kurulmuş eril ve dişil kavramları ile ilişkili bir olgudur (Giddens, 2008). Dolayısıyla, biyolojik cinsiyet doğum ile belirlenmekte iken, toplumsal cinsiyet içerisinde yaşanan kültür tarafından belirlenir. Erkeksi ve kadınsı özellikler ise bireyin cinsiyetine uygun düşünülen davranış kalıplarına verilen isimlerdir. Bu roller cinsiyete bağlı olmadan ifade edilebilirken aynı zamanda bireylerin içinde bulunduğu durumlara göre de değişiklik gösterebilmektedir (Dökmen, 2004). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet farklılığı biyolojik cinsiyet gibi doğa tarafından oluşmadığı, sosyal yapılandırma ile meydana geldiği için toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bakış açılarının değiştirilmesi de olasıdır. Sonuçta, toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin toplumdaki statülerini, rollerini, görev ve sorumluluklarını, aynı zamanda

toplumun bireye bakış açısını, algılarını ve bireylerden beklentilerini içine alır (Çalışır ve Çakıcı, 2015). Toplumsal cinsiyete dair anlayışlar toplumdaki kadın-erkek rollerini belirlemede olup kadın-erkek arasında hiyerarşik bir düzenin oluşmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu anlayış kadının bağımlı ve edilgen konumda bulunduğu toplumsal güç ilişkilerini ifade etmektedir (Koray, 2011).

Toplumsal cinsiyetin kavranmasında etkili olan süreçleri anlama ve kavrama çabaları bazı kuramsal açıklamalara yol açmıştır. Bu sebeple, birçok kuramın ve yaklaşımın toplumsal cinsiyet rolünün kazanılmasına ve/veya gösterilmesine yönelik açıklamaları bulunmaktadır. Bu kuramlardan ve açıklamalardan bazıları “biyolojik kökenli yaklaşım”, “evrim kuramı”, “sosyal rol kuramı”, “psikanalitik kuram”, “sosyal öğrenme kuramı”, “bilişsel gelişim kuramı” ve “toplumsal cinsiyet gelişim şema kuramı” şeklinde sıralanabilir.

Biyolojik kökenli yaklaşıma göre kadın ve erkek beyni birbirinden farklı olarak gelişir ve kadın-erkek davranışları arasındaki farklar ise hormonal değişikliklerle açıklanır (Moir ve Jessel,2002). Diğer bir deyişle; kadın ve erkeklerin yapısal özelliklerinden dolayı olayları farklı algılayıp farklı yorumlama eğiliminde oldukları; bu sebeple kadın ve erkeklerin olaylara karşı birbirlerinden farklı davranış ve tutum içerisinde oldukları dile getirilmiştir.

Ne var ki; sadece biyolojik kökenin değil aynı zamanda kültürün de kadın ve erkek arasındaki bu farkın oluşmasında büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Yani; kadın-erkek arasındaki oluşan tutum ve davranış farkları sadece doğuştan getirilen özellikler yoluyla değil sonradan öğrenme yoluyla da oluşabilir (Ersoy, 2009). Genelde, kadın ve erkeğin farklı davranış tutumlarının oluşmasında kültürün ve toplumun kadına ve erkeğe yüklediği rollerin etkisinden bahsedilir. Örneğin; Türk toplumunda kadının aile değerlerine erkeklere göre daha fazla önem vermeleri, toplumun kadından beklediği rollerle örtüşmektedir (Ersoy, 2009). Cüceloğlu (2005) ise, biyolojik unsurlar ve sosyal çevrenin cinsiyet rol kalıplarının belirlenmesinde aynı düzeyde etkili olduğunu belirtmekte; sosyal çevrenin, kız ve erkek çocuklarla farklı şekillerde iletişim kurarak cinsiyet rol kalıplarının oluşmasında rol oynadığını ifade etmektedir. Cüceloğlu (2005), ebeveynlerin kız çocuklarıyla genellikle sözel iletişim kurduğunu ve kız çocuklarının erken yaşlarda sözel gelişimlerinin daha iyi olmasında bu durumun etkili olduğunu ifade

etmektedir.

Evrım kuramı açısından ise; kadın ve erkeğin evrim tarihinden beri çeşitli adaptasyon problemleriyle karşılaşmaları erkek ve kadın arasındaki tutum ve davranış farklılıklarının oluşmasına yol açmıştır (Eagly, Wood ve Diekman, 2000). Evrim süreci boyunca, ocuk bakma ve büyütme işi hep kadının görevi olurken; erkek ise ailenin geçinmesi için gereken kaynakları sağlamak ve aileyi olası tehlikelerden korumakla yükümlü olmuştur (Buss, 1995). Bu yüzden; evrim tarihi boyunca kadınlar, kendilerini en çok koruyabilecek ve güvende hissettirecek erkeği seçmek zorunda kalmışlardır. Erkekler ise bu mücadeleden galip çıkabilmek için sosyal statülerini ve dışsal kaynaklarını arttırmayı hedeflemişlerdir. Dolayısıyla; evrim tarihi boyunca farklı adaptasyon problemleri yaşayan erkek ve kadınların evrim kuramına göre toplum içinde aynı tutum ve davranışlarda bulunmaları pek de olası değildir (Buss, 1995).

Kadın ve erkek arasında tutum ve davranış farklarını açıklayan bir diğerkuram ise sosyal rol kuramıdır (Eagly ve ark., 2000). Bu kurama göre; kadın ve erkeğin toplum içerisinde farklı roller üstlenmeleri, cinsiyetler arasındaki davranış ve tutum farklılıklarına yol açar (Eagly ve ark., 2000). Schmitt (2003)'e göre ise; bireyler doğuştan getirdikleri cinsiyetlerine yönelik bir eğilim içerisinde değillerdir; bu eğilimi oluşturan bireylerin farklı sosyal yaşantılarıdır. Genelde; hemen hemen bütün toplumlarda erkek eve para getiren kişi olarak; kadın ise ev işleriyle ilgilenen kişi olarak bilinmektedir (Eagly ve ark., 2000). Bu beklentilerin ise kadına ve erkeğe küçük yaşlardan itibaren yüklenen sorumluluklar sonucunda oluştuğu söylenebilir. Örneğin; kadına ev işleriyle ilgili beceriler öğretilirken; erkeğe ise parasal anlamda bazı yükümlülüklerinin olacağıının öğretilmesi bu farklara yol açan en önemli etmenlerden bir tanesidir (Güldü ve Kart, 2009).

Dökmen (2004)'e göre ise toplumsal cinsiyet kavramını kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özellikleri, rol ve sorumlulukları belirler. Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet kadın ve erkek için biçilmiş olan ve toplum algısına bağlı olarak şekillenen rolleri ifade eder. Bunun bir sonucu olarak da kadın ve erkeklerin sosyal hayata katılımı, nüfus oranı, görünürlükleri ve temsil ettikleri kesim toplumsal cinsiyet algısından önemli bir oranda etkilenmektedir. Yani cinsiyetin algılanma şeklinin toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirmede büyük bir öneme sahip olduğu

görülmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013).

Cüceloğlu (2005) ise kişinin toplumdaki yaşamının, sosyal norm olarak adlandırılan toplumun belirlemiş olduğu kural ve beklentiler tarafından şekillendirildiğini ifade etmektedir. Sosyal normların oluşmasında da toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğunu, "saçı uzun aklı kısa", "elinin hamuruyla erkek işine karışma" gibi sözlerin de kadın ve erkekte beklenen davranışların görünümünü yansıttığını ve erkeksi özelliklerin toplumumuzda daha beğenilir ve istenilir özellikler olduğunu ifade etmektedir.

Psikanalitik kuramda ise Freud hem toplumsal hem de biyolojik faktörlerin üzerinde durmuştur. Ona göre, insanlar doğduklarında biseksüel olarak doğarlar ancak "özdeşleşme süreci" sonrasında kendi biyolojik kimliklerine uygun olarak toplumsal cinsiyet kimliği oluştururlar. Bu kurama göre, çocuk kendi cinsiyetinden olan ebeveyniyle kurduğu ilişki sonucunda toplumsal cinsiyet rolünü kazanır. Yani, erkek çocukları nasıl bir erkek olacaklarını babalarından öğrenirken; kızlar ise annelerinden öğrenirler (Dusek, 1987).

Sosyal öğrenme kuramına göre ise insan davranışlarını belirleyen "ödüller" ve "cezalar"dır. Toplumda; toplum tarafından uygun görülen davranışlar ödüllendirilirken, toplum tarafından uygun bulunmayan davranışlar ise cezalandırılır (Dusek, 1987). Yani bu kurama göre; toplumsal cinsiyet rolleri hem gözlem yoluyla hem de toplumdaki ödül ve cezalarla öğrenilir (Dusek, 1987). Kısacası, erkekler ve kızlar farklı şekillerde büyütüldükleri ve etraflarındaki kız ve erkeklerin birbirlerinden farklı şekilde davrandıklarını gözlemledikleri için farklı cinsiyet rollerini benimserler. Giddens'e (2008) göre cinsiyetin toplumsallaşması doğum ile başlayan bir süreç olup bebeklerin cinsiyetlerini öğrenmesi farkında olmadan gerçekleşir. Çocuklar kendi cinsiyetlerin fark etmeden önce sosyal çevrelerinden sözel olmayan çeşitli işaretler alırlar. Örneğin; kadın ve erkeğin giyinme şeklindeki farklılıklar gibi benzer durumlar bebeklerin algılarının şekillenmesinde etkilidir. Benzer şekilde kitaplar, oyuncaklar ve televizyon programlarının da çocuğun cinsiyet rollerine yönelik algıları üzerinde etkisi büyüktür. Bu nedenle çocuklar, biyolojik cinsiyetlerine uygun olan davranışları zaman içerisinde öğrenip içselleştirirler ve bunun bir sonucu olarak da bu kural ve kalıplara uygun olan cinsiyet rollerini benimserler.

Bilişsel gelişim kuramına göre ise; çocuklar, insanların kadın ve erkek olmak üzere ikiye ayrıldığını ve kendilerinin hangi gruba ait olduğunu süreç içerisinde anlamaya başlarlar. Sonra ise; bu gruba ait özellikleri ve hangi özelliklerin grupları birbirinden ayırdığını öğrenmeye başlarlar. Çocukların bu özellikleri ve kadın-erkek farkını algılamaları üç aşamada gerçekleşir. Çocuklar ilk olarak iki buçuk yaş dolaylarında artık kendilerinin kız ya da erkek olduklarının farkına varırlar, üç buçuk-dört yaş dolaylarında ise toplumsal cinsiyetin kalıcılığı çocuk tarafından anlaşılır. Son olarak; dört buçuk-yedi yaşlarında ise çocuk tarafından toplumsal cinsiyetin tutarlılığı kavranır (Demirtaş, 1999).

Toplumsal cinsiyet şema kuramı ise Bem (1981) tarafından ortaya atılmış olup hem bilişsel gelişim kuramının hem de sosyal öğrenme kuramının açıklamalarından oluşmaktadır. Bem'e göre; genellikle bütün kültürlerde kadınsı ve erkeksi özelliklerle birlikte kadınlarla erkeklerin yapacağı işler ve toplumdaki yerleri belirlenmiştir. Bu kurama göre; şemalar, bireyin tüm dış dünya ile ilgili bilgilerini örgütleyen ve düzenleyen yapıdır. Yani, insanlar şemalar yoluyla nesnelere belirli bir kategoriye koyup yargılar ve değerlendirebilir. Şematik bilgi işleme süreci ise bireyin; bir bilgiye yönelik sadece tek boyutlu düşünüp buna göre o bilgiyi değerlendirmesidir (Dökmen, 2004). Buna göre de; birey insanları ve toplumu değerlendirirken hep cinsiyet yönelimli düşünecektir. Bu yüzden Bem'e göre, çocuklar da yaptıklarını gözlemler ve değerlendirmeler sonucunda kadın ve erkeğe ait rolleri, özellikleri ve farkları öğrenip özümser ve kendi cinsiyetleriyle ilgili bilgiyi edindikten sonra da kendi cinsiyetlerini belirlerler.

Bem (1981), toplumsal cinsiyetin tek boyut olmayıp, erkeksilik ve kadınsılık olarak iki boyuttan oluştuğunu belirterek erkeksilik, kadınsılık, androjen ve belirsiz rol olmak üzere dört çeşit toplumsal cinsiyet rolünden bahseder. Buna göre; eril özelliklere daha fazla, dişil özelliklere daha az sahip olan bireyler erkeksi; dişil özelliklere daha fazla, eril özelliklere daha az sahip olan bireyler kadınsı; hem dişil hem eril özelliklere sahip bireyler androjen ve son olarak ne eril ne de dişil özelliklere sahip bireyler ise belirsiz cinsiyet rolüne dahildirler.

Bem'e göre ebeveyn tutumlarından dolayı erkeksi bireyler daha çok özgürlüklerine

düşkün ve bağımsız olurken, kadınsılar ise erkeksilere oranla bağımlı olmaya daha yatkındırlar. Androjen bireylerin ise kadınsı ve erkeksi bireylere göre daha esnek ve durumlara daha kolay uyum gösteren bireyler oldukları gözlemlenmiştir (Tzuiel, 1984). Aynı zamanda, belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerinde androjen bireylere göre daha önyargılı davranışlarda buldukları görülmüştür. Yapılan çalışmalarda; kadınsı özelliklerin kadınlar tarafından erkeklere göre daha çok benimsendiği bulunurken, erkeksi özelliklerin benimsenmesinde ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir (Özkan ve Lajunen, 2005). Zaman içerisinde erkeksi özelliklerin erkek ve kadınlarda hemen hemen birbirine yakın olarak algılanması, toplumun kadından beklentilerinin farklılaşmasına bağlanabilir. Örneğin; Eagly ve ark. (2000)'e göre önceden kadınların sadece ev işleriyle ilgilenmeleri beklenirken; günümüzde kadınların bazı erkek işlerini de üstlenebildikleri gözlemlenmektedir. Her ne kadar kadının toplum içinde mesleki ve ekonomik anlamda gücü artsa da; erkeklerin toplum içinde hala kadınlara göre büyük bir gücü ellerinde buldukları söylenebilir (Güldü ve Kart, 2009).

Bireylerin, erkeksilik, kadınsılık, androjen ve belirsiz rol olmak üzere dört çeşit toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeleri ve bu rolleri öğrenmeleri süreç içerisinde gerçekleşir. Erkeksilik “bağımsızlık”, “yeterlilik” ve “rekabetçilik”, “girişkenlik” gibi özelliklerle ifade edilirken, kadınsılık ise daha çok “merhamet”, “yardım severlik”, “bakım verme” ve eşine duygusal olarak daha bağlı olma gibi özelliklerle tanımlanmaktadır (Damarlı,2006; Brase,Adair ve Monk, 2014). Bireyler, kadın ve erkeklere karşı bu özellikleri süreç içerisinde öğrenir ve aynı zamanda kendini ve diğer bireyleri hep bu bakış açısıyla değerlendirmeye başlar. Kadın ve erkeğin özelliklerinin bu kadar farklı olmasında farklı ebeveyn tutumlarının da etkisi büyüktür (Dilek, 1997). Erkekler daha çok duygularını belli etmeme ve bağımsız olmaları konusunda cesaretlendirilirken, kızlar ise anne ve babaları tarafından daha korumacı ve şefkatle yetiştirildikleri için erkeklere kıyasla daha bağımlı olurlar.

Farklı ebeveyn tutumlarının yanı sıra, cinsiyet rollerinin belirlenmesinde Ataman (2009)'ın aktardığı üzere sosyal yapıyı oluşturan birçok faktör etkili olmakta, bunlar arasında değerler de yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesindeki faktörler üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda okul, aile, medya gibi çok sayıda unsurun

etkili olduğu gözlemlenmiş ve kişinin kendisinin de cinsiyet rollerinin belirlenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir (Seçgin ve Tural, 2011).

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeğin sosyal yapılanması sonucu oluşan rol ve sorumluluklarına göre oluştuğu için toplumlar arasında ve zamana bağılı olarak değişiklik gösterebilmekte olup kişinin çevresindekileri de değiştirebilmektedir (WHO, 1998). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rolleri açısından kültürlerarası farklılıkların oluşması da kaçınılmazdır. Kùltürler arası yapılan çalışmalara bakıldığında; hemen hemen bütün kùltürlerde cinsiyet rollerinin toplumsal cinsiyeti belirlemede önemli bir rol oynadığı gözlemlenmiştir (Çarıkçı ve Atilla, 2009; Ersoy, 2009; Sargut, 2001). Batı kùltürlerinde tarih boyunca kadına ve erkeğe farklı roller yüklendiği görülse de genel olarak; Türk toplumunda olduğu gibi, batı kùltürlerinde de kadının erkeğe göre söz hakkının daha az olduğu ve kadına yüklenen rollerin hemen hemen her toplumda benzer olduğu saptanmıştır (Ersoy, 2009).

Hofstede (1980) tarafından ise erillik ve dişilik olmak üzere iki kavram ortaya atılmış ve her toplumun kendi içinde erillik ya da dişilik özelliklerinden birini taşıdığı öne sürülmüştür (Akt. Çarıkçı ve Atilla,2009). Eril toplumlarda, bağımsızlık ve girişkenlik gibi özellikler daha ön planda tutulurken; dişil toplumlarda ise merhamet ve yardım severlik gibi kadınsı özellikler baskındır. Hofstede (1980)'nin çalışmasına göre, Türk toplumunda sevgi gösterme ve merhamet gibi dişil özellikler batı toplumlarına göre daha baskın çıkmıştır (Akt. Çarıkçı ve Atilla, 2009) Yine aynı şekilde; yapılan sonraki çalışmalarda da kadınsı özelliklerin erkeksi özelliklere göre Türk toplumunda daha baskın olduğu saptanmıştır (Çarıkçı ve Atilla, 2009; Sargut, 2001). Bu bulgulara göre; Türk toplumunda her ne kadar eril özelliklere sahip bireyler olsa da toplumun geneline bakıldığında, merhamet ve sevgi gösterme gibi kadınsı özelliklerin daha egemen olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki bölümlerde ise romantik ilişkilerde ve bağlanma stillerinde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ile ilgili literatür ele alınmıştır.

1.3.1. Kişilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Romantik İlişkilerdeki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişkiler

Toplumsal cinsiyet ve ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkiler (terk etme, dile getirme, ihmal etme, sadakat) arasındaki ilişki incelenmiş ve tepkilerin toplumsal cinsiyete göre değişkenlik gösterdiği bulunmuştur (Duck ve Wood,2006). Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde,kadın bireylerin ilişkideki problemlerle baş etmede daha çok dile getirme ve sadakat stratejilerini tercih ettikleri gözlemlenmektedir (Rusbult ve ark., 1986; Suh, Moskowitz, Fournier ve Zuroff, 2004). Terk etme ve ihmal etme stratejileri ile kadınsılık arasında ise negatif yönde bir ilişki bulunmuş; Erkeklik, dile getirme ve sadakat ile negatif yönde ilişkili bulunurken, ihmal ve terk etme ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Rusbult ve ark., 1986). Acitelli ve ark. (1999) tarafından yapılan çalışmada kadınsı bireylerin problem hakkında konuşmayı tercih ettikleri, erkeksi bireylerin ise problem hakkında konuşmaktan kaçındıkları bulunmuştur. Yine aynı şekilde, yapılan diğer çalışmalarda da kadınsı bireylerin erkeksi bireylere göre dile getirme yöntemini daha çok tercih ettikleri gözlemlenmiştir (Suh, Moskowitz, Fournier ve Zuroff, 2004; Duck ve Wood, 2006). Shi (1999)'un çalışmasına göre de, kadınsı bireylerin çatışma çözmede daha yapıcı davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir.

Bem cinsiyet rolleriyle yapılan çalışmalar sonucu yukarıdaki bulgular elde edilirken,cinsiyet ve ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkiler arasındaki ilişkiye bakılan çalışmalarda ise kadınların erkeklere göre daha aktif tepkilere başvurdukları görülmektedir. Kunczewicz (2011)'e göre, terk etme daha çok kadınlar tarafından tercih edilirken; sadakat ise erkekler tarafından tercih edilen bir stratejidir. Kadınların terk etme stratejisini kullanma nedenleri arasında; ilişkiye dair yüksek beklentilerinin karşılanamamış olması veya partneri cezalandırma isteği sayılabilir. Erkeklerin ise problemle yüzleşmekten kaçındıkları ve problemle ilgilenmek istemedikleri için daha çok pasif yöntemleri tercih ettikleri bulunmuştur (Kunczewicz, 2011). Aynı şekilde, Hojjat (2000) ve Kantarcı (2009)'un çalışmalarında da kadınların çatışma çözerken dile getirme veya terk etme gibi daha aktif ve baskın tepkiler kullandıkları yönünde sonuçlar bulunmuştur.

Rusbult ve ark.'ın (1986) yaptığı çalışmaya göre de, yine kadınların daha çok dile getirme yöntemini tercih ettikleri bulunmuştur. Nob ve ark. (2013)'e göre de, kadınların terk etme stratejisini erkeklere göre daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Aynı zamanda, kadınların duygusal olarak partnerlerine karşı ilgilerini kaybettikleri zaman genellikle terk etme stratejisine başvurdukları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak yapılan çalışmalarda, kadınların aktif yöntemleri (Örn. Dile getirme ve terk etme) tercih ederken, erkeklerin daha çok pasif yöntemleri (Örn. sadakat ve ihmal etme) kullandıkları bulunmuştur (Kuncewicz, 2011; Nob ve ark., 2013). Erkeklerin ilişkideki tavrı, karşı tarafı duygusal olarak kendine bağlamak olarak karakterize edildiği için daha çok pasif yöntemleri tercih ettikleri, kadınların ise daha çok eleştirel ve reddedici bir tavır içinde oldukları için aktif yöntemleri tercih ettikleri bulunmuştur (Raush, Barry, Hertel ve Swain, 1974).

1.3.2. Kişilerin Romantik İlişkilerdeki Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Arasındaki İlişkiler

Anne ve baba, çocuğun ilk rol model aldığı bireyler oldukları için, bireyin toplum içindeki cinsiyet rolünü belirlemede büyük rol oynamaktadırlar (Haigler, Day ve Marshall, 1995). Bu nedenle, bağlanma ile toplumsal cinsiyet rolü arasındaki ilişkiyi araştırmak için birçok çalışma yapılmış ve anne-babayla olan ilişkinin toplumsal cinsiyet rolünü etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir (Haigler ve ark., 1995). Haigler ve ark. (1995)'na göre anneye bağlanma oranı babaya bağlanma düzeyine göre çok daha fazladır. Androjen ve kadınsı bireylerin ise anneye bağlanma puanları erkeksi ve belirsizlerden çok daha yüksektir. Yine aynı şekilde, Forbes ve Adams-Curtis (2000)'in çalışmasında da anneye bağlanım, babaya bağlanımdan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda, kadınsılık ile saplantılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki saptanırken; erkeksilik ile de güvenli ve kayıtsız bağlanma arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur (Damarlı, 2006). Haigler ve ark. (1995) göreyse; kadınsı ve androjenler, erkeksi ve belirsizlere göre daha güvenli bulunmuştur. Yapılan bir diğer çalışmada, kadınsı bireylerin duygusal bağımlılığının daha fazla olduğu ve duygusal bağımlılığı fazla olan bireylerin daha çok saplantılı bağlanan bireyler oldukları bulunmuş, erkeksilikle de duygusal bağımlılığın negatif ilişkili olduğu gözlemlenmiştir

(Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz,2002).

Bem cinsiyet rolleriyle yapılan çalışmalar sonucu yukarıdaki bulgular elde edilirken, cinsiyet ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakılan çalışmalarda ise bağlanma bölümünde de bahsedildiği gibi; Damarlı (2006)'nın çalışmasında erkeklerin kadınlardan daha güvenli bağlandıkları bulunurken; Haigler ve ark. (1995)'e göre bağlanma stilleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bartholomew ve Horowitz (1991)'in çalışmasında ise erkeklerin kayıtsız bağlanma puanları kadınlarınkine göre daha fazla çıkmıştır. Türk örneklem üzerinde uygulanan bir çalışmada da aynı şekilde erkeklerin kayıtsız bağlanma puanları, kadınlarınkine göre çok daha yüksek bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999). Brase, Adair ve Monk (2014)'un çalışmasındaysa, anlamlı bir ilişki bulunamamasına rağmen, yine de erkeklerin kadınlara oranla kayıtsız bağlanma stiline daha yatkın oldukları bulunmuştur.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

1.4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak bireylerin ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkilerin ele alınması planlanmıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak romantik ilişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerin ayrı ayrı ele alındığı, ancak hem bağlanma stillerinin hem de toplumsal cinsiyet rollerinin bir arada romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkilerle olan ilişkisinin incelenmediği görülmüştür. Bu nedenle, bu araştırmanın literatüre bu konuyla ilgili olarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.2. Araştırma Soruları

Bu araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Bağlanma stilleri farklı olan bireylerin ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkiler arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 2) Toplumsal cinsiyet rolleri farklı olan bireylerin ilişkideki olumsuzluklara verdikleri

tepkiler arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3) Toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4) Bireylerin bağlanma boyutları ve toplumsal cinsiyet rolleri ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkileri ne derece yordamaktadır?

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda araştırmanın hipotezleri şunlardır;

H1: Bağlanma düzeyleri açısından, erkeksi role sahip bireylerin, yakınlıktan kaçınma düzeyleri yüksek; kadınsı role sahip bireylerin ise terk edilme kaygıları yüksek olacaktır.

H2: Bağlanma stilleri açısından;

- a) Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde aktif ve yapıcı stratejileri (örn.dile getirme) daha fazla tercih edeceklerdir.
- b) Saplantılı bireyler, pasif ve yapıcı stratejileri (örn. sadakat) daha fazla tercih edeceklerdir.
- c) Korkulu kaçınan ve kayıtsız bağlananlar ise yıkıcı stratejileri (örn. ihmal etme, terk etme) tercih edeceklerdir.

H3: Erkeksi role sahip bireyler, romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde terk etme ve ihmal etme stratejilerini daha fazla tercih edecekler, kadınsı role sahip bireyler ise dile getirme ve sadakat stratejilerini daha fazla tercih edeceklerdir.

H4: Bağlanma düzeyleri açısından terk edilme kaygısı yüksek ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadınsı role sahip olanlar romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde dile getirme ve sadakat stratejilerini daha fazla tercih edeceklerdir.

H5: Bağlanma düzeyleri açısından yakınlıktan kaçınma düzeyi yüksek ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeksi role sahip olan bireyler romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde terk etme ve ihmal etme stratejilerini daha fazla tercih edeceklerdir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Araştırmaya, en az 1 yıldır romantik ilişkisi olan 206 kadın (%64,4) ve 114 erkek (%35,6) olmak üzere toplam 320 kişi katılmıştır. Katılımcılar yaş aralıkları 18-29 arasında değişen; Ankara Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, TOBB ve Ufuk Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde eğitim gören öğrencilerdir. Katılımcıların yaş ortalaması ise $ort=22.41$ ($SS=2.14$) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin detaylı bilgiler, Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

	Sıklık (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	206	64.4
Erkek	114	35.6
Sınıf		
Hazırlık	4	1.3
1.Sınıf	30	9.4
2.Sınıf	76	23.8
3.Sınıf	70	21.9
4.Sınıf	136	42.5
Üniversite Öncesi Yaşanılan Yer		
Köy/Kasaba	11	3.4
Şehir	128	40.0
Büyükşehir/Metropol	181	56.6
Sosyo-ekonomik düzey		
Düşük	8	2.5
Orta	241	75.3
Yüksek	71	22.2
İlişki Süresi		
1-2 yıl	218	68.1
3-5 yıl	64	20.0
5 yıldan fazla	38	11.9

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi, katılımcıların %64.4'ü (N=206) kadın, %35.6'sı (N=114) ise erkektir. Katılımcıların %1.3'ü (N=4) hazırlık sınıfına, %9.4'ü (N=30) 1.sınıfa, %23.8'i (N=76) 2.sınıfa, %21.9'u (N=70) 3.sınıfa ve son olarak %42.5'i (N=136) 4.sınıfa devam etmektedir. Üniversite öncesi yaşanılan yere göre bakıldığında, katılımcıların %3.4'ü (N=11) köy/kasaba, %40.0'ı (N=128) şehirde ve son olarak

da %56.6'sı ise (N=181) büyükşehir/metropolde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik düzeye göre bakıldığında, katılımcıların %2.5'u (N=8) düşük, %75.3'ü (N=241) orta ve son olarak da %22.2'si (N=71) yüksek sosyo ekonomik gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların ilişki sürelerine bakıldığında, katılımcıların %68.1'i (N=218) 1-2 yıldır ilişkide olduklarını, %20'si (N=64) 3-5 yıldır ilişkide olduklarını ve %11.9'u (N=38) ise 5 yıldan fazla süredir ilişkilerinin devam ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların ilişki sürelerinin ortalaması $X=2.44$; ($SS=.70$) olarak bulunmuştur.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği (İPTÖ) ve Bem Cinsiyet Rolü Envanteri uygulanmıştır. Anketi meydana getiren ölçüm araçları aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcıların yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve romantik ilişki durumuna yönelik sorular yer almaktadır. Romantik ilişkiye yönelik katılımcılar ilişkilerinin önemini, ilişkide kendilerini güvende hissetme düzeylerini ve partnerleriyle yaşadıkları çatışma sıklığını 5 dereceli bir ölçekte değerlendirmişlerdir. Demografik bilgi formu Ek 1'de verilmiştir.

2.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)

Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin Türkçe uyarlaması Sümer ve Güngör (2000) tarafından yapılmıştır. YİYE bağlanmada iki temel boyut olan yakın ilişkilerde yaşanan kaygı (2, 36, 8, 32, 34, 4, 24, 14, 30, 6, 18, 28, 20, 22, 10, 26, 16, 12. maddeler) ve başkalarından kaçınmayı (17, 13, 7, 5, 29, 25, 11, 15, 9, 19, 27, 35, 27, 35, 21, 3, 31, 23, 33, 1. maddeler) ölçen 36 maddelik bir ölçektir. Ölçekteki sorular Likert tipi olup 7 derecelidir (1= Hiç Katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı boyutları için sırasıyla .86 ve .90, tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise .86 olarak tespit

edilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenirlik katsayıları yakınlıktan kaçınma boyutu için .88 ve terk edilme kaygısı boyutu için .85 olarak bulunmuştur. Ölçek puanlanırken, önce yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı boyutlarının ayrı ayrı ortanca puanları hesaplanmıştır. Buna göre; yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı puanları ortanca puanlardan düşük olanlar güvenli grupta, yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı puanları ortanca puanlardan yüksek olanlar korkulu grupta, yakınlıktan kaçınma puanı ortancadan büyük, terk edilme kaygısı puanı ortancadan düşük ise kayıtsız grup ve son olarak yakınlıktan kaçınma puanı ortancadan küçük, terk edilme kaygısı puanı ortanca puandan büyük olanlar ise saplantılı grupta yer almışlardır (Sümer ve Güngör,1999). Ölçeğin örneği Ek 2’de verilmiştir.

2.2.3.BEM Cinsiyet Rolü Envanteri

Araştırmada katılımcıların cinsiyet rolü yönelimlerinin belirlenebilmesi amacıyla, Bem (1974) tarafından geliştirilmiş olan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) kullanılmıştır. Ölçek esasında 60 maddeden oluşmakta iken 20 maddesi sosyal beğenilirlik maddeleri olduğu için birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kullanılmamıştır. Ölçekteki 40 maddeden oluşan sorular 7’li Likert tipindedir (1= Hiç uygun değil, 7 = Tamamen uygun). Ölçekte kadınsılık ve erkeksilik olmak üzere iki alt boyut söz konusudur. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Dökmen (1991, 1999) ve Kavuncu (1987) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kavuncu’nun (1987) çalışmasına göre ölçeğin test-tekrar test güvenirliği kadınsılık boyutu için 0.75, erkeksilik boyutu için 0.89’dur. Dökmen (1991), ölçeğin ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla Kandiyoti’nin Cinsiyet Rollerine İlgili Kalıp Yargı Ölçeği’ni kullanmış ve iki ölçeğin kadınsılık ve erkeksilik altboyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmıştır. (Kadınsılık için, $r = .51, p < .05$; Erkeksilik için $r = .63, p < .05$). Ölçeğin iki yarı güvenirlik katsayısı, kadınsılık alt ölçeği için .77 ($p < .01$), ve erkeksilik alt ölçeği için .71’dir ($p < 0.01$) (Dökmen, 1991).

Bu çalışmada ise ölçeğin güvenirlik katsayıları kadınsılık için .78 ve erkeksilik için .80 olarak bulunmuştur. Ölçek puanlanmasında, önce kadınsı ve erkeksi maddelerin ortanca puanları hesaplanmıştır. Buna göre; kadınsı ve erkeksi puanları ortanca puanlardan yüksek olanlar androjen grupta, kadınsı puanı ortanca puandan düşük, erkeksi puanı ise eşit veya yüksek olanlar erkeksi grupta, kadınsı puanı ortanca puandan yüksek, erkeksi

puanı ise düşük olanlar kadınsı grupta ve son olarak kadınsı ve erkeksi puanları ortanca puanlardan düşük olanlar belirsiz grupta yer almışlardır (Dökmen,1999). Ölçeğin bir örneği Ek 3'te verilmiştir.

2.2.4.İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği (İPTÖ)

İPTÖ ilk olarak Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus (1991) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada da kullanılan son versiyonu ise Kilpatrick, Bissonnette ve Rusbult (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek bireylerin romantik ilişkilerde ortaya çıkan doyumsuzluklara verdikleri tepkilere ait eğilimlerini ölçmektedir. İPTÖ'deki 4 ayrı tepki kategorisi (dile getirme, terk etme, sadakat ve ihmal) 9 noktalı Likert tarzında tasarlanmış 16 madde ile ölçülmektedir (0 = Bunu asla yapmam, 8 = Bu her zaman yaparım). Ölçekteki her bir kategoriden alınabilecek puanlar 0 ile 32 arasında değişmektedir ve yüksek puanlar o tepki kategorisindeki davranışların daha sık kullanıldığını göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik çalışması ise 164 kadın ve 162 erkek katılımcı ile yapılmıştır (Çırakoğlu ve Tezer,2010). Ölçeğin alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları sırasıyla dile getirme için .73, sadakat için .59, terk etme için .69 ve ihmal için de .57 olarak belirlenmiştir. Bu tez çalışmasında bulunan iç tutarlılık katsayıları ise dile getirme için .67, sadakat için .56, terk etme için .71 ve ihmal için de .55 olarak belirlenmiştir. Ölçek; dile getirme için 1,8,11 ve 14.maddelerin (örn. 1.madde: "Partnerim keyifsizken beni kıracak bir şey söylediğinde, durumu düzeltmeye ve sorunu çözmeye çalışırım."); sadakat için 3,6,12 ve 15.maddelerin (örn. 3.madde: "Partnerim bana karşı kaba ya da düşüncesiz davrandığında, ona sadık kalırım ve durumun düzelmesini beklerim."); terk etme için 2,5,10 ve 13.maddelerin (örn. 2.madde: "Partnerim bana öfkelenildiğinde ve bir süre beni görmezlikten geldiğinde, ayrılmayı düşünürüm."); ihmal etme için ise 4,7,9 ve 16.maddelerin (örn. 4.madde: "Partnerim düşüncesiz veya hoş olmayan biçimde davrandığında, bir süre başka bir şey yaparım ve durumla ilgilenmekten kaçınırım.") ortalaması alınarak hesaplanmıştır (Çırakoğlu ve Tezer,2010). Ölçeğin bir örneği Ek 4'te verilmiştir.

2.3. İŞLEM

Demografik bilgi formu, İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve BEM Cinsiyet Rolü Envanteri sınıf ortamında veya online olarak bilgisayar başında üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Sınıf ortamında 133, online olarak ise 205 veri toplanmıştır. Uygulamalar araştırmacının kendisi tarafından yapılmış; önce araştırmanın amacıyla ilgili bilgi verilmiş daha sonra uygulama kısmına geçilmiştir. Bilgisayar başında yapanlar için ise aynı bilgiler gönüllü katılımcı formunda yer almıştır. Uygulama yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür.

Öğrencilerden gönüllü katılımcı bilgi formunu dikkatlice okumaları istenmiş ve çalışmanın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve kimlik belirleyici herhangi bir bilgi istenmeyeceği söylenmiştir.

2.3.1. Veri Analizi

Araştırmanın verilerine yönelik istatistik analizlerinde ilk olarak katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgilerin dağılımı verilmiş daha sonra değişkenlere yönelik betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Bu bilgilerden sonra bağlanma stillerine, toplumsal cinsiyet rollerine ve cinsiyete bağlı olarak romantik ilişkilerde verilen tepkilerdeki farklılıkları değerlendirmek amacıyla 2 (cinsiyet) x 4 (toplumsal cinsiyet) x 4 (bağlanma stilleri) faktörlü varyans analizi uygulanması amaçlanmış ancak değişkenlerin ortak etkisine bakıldığında her bir gruba düşen örneklem sayısı düşük olduğundan bu analizden vazgeçilmiştir. Bunun yerine 4 (toplumsal cinsiyet) x 4 (bağlanma stilleri) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla korelasyon analizi ve son olarak bağlanma düzeyinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin romantik ilişkilerde verilen her bir tepkiyi ne oranda yordadığını değerlendirmek amacıyla regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Analizlere başlamadan önce kayıp değerler ile tekli ve çoklu uç değer analizleri ile verinin analizlere uygunluğu sağlanmıştır. Kayıp değerler açısından hiçbir maddede 2'den fazla kayıp değer bulunmadığından, o maddenin ortalama değeri atanmıştır. Tekli ve çoklu uç değerler analizi sonucunda toplam 18 veri analizlerden çıkartılmıştır. Ayrıca, homojenlik ve normallik sayıtlarının karşılanıp karşılanmadığı kontrol edilerek analizlere devam edilmiştir. Homojenlik için Levene testi, normallik için ise Kolmogorov-Smirnov değerlerine bakılmıştır. Buna göre bütün anlamlılık düzeyleri .05'ten büyük olduğu için dağılımlar normal ve homojen kabul edilmiştir. Dolayısıyla, elde edilen veriler normallik ve homojenlik sayıtlarını karşıladığından parametrik testler kullanılmıştır. Ayrıca, ölçeklerin güvenirlik katsayısının .70 ve üzerinde olması gerektiğinin (Kline, 2000) bilinmesine rağmen, bu araştırmada güvenirlik katsayıları .70 altında olan bazı alt ölçekler (İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeğinin alt boyutu olan dile getirme .67, sadakat .56 ve ihmal etme .55) analizlerden çıkartılmadan devam edilmiştir. Benzer şekilde Çırakoğlu ve Tezer (2010)'in çalışmasında da İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeğinin alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları sırasıyla dile getirme için .73, sadakat için .59, terk etme için .69 ve ihmal için de .57 olarak belirlenmesine rağmen analizlerden çıkartılmamıştır.

3.1. ROMANTİK İLİŞKİLERDE BAĞLANMA STİLLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN FREKANSLAR

Bu bölümde romantik ilişkilerde bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin frekanslara yer verilmiştir. Bağlanma grupları bireyin ilişkideki kaygı düzeyi ve başkalarından kaçınma düzeyini ifade ederken; Bem cinsiyet rolü ölçeği ise bireyin cinsiyet yönelimlerini ölçmektedir. Buna ilişkin katılımcıların cinsiyete göre bağlanma stilleri ve cinsiyet rollerine ait frekanslar Tablo 3.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Frekansları

	Toplam		Kadın		Erkek	
	Sıklık (N)	Yüzde (%)	Sıklık (N)	Yüzde (%)	Sıklık (N)	Yüzde (%)
Bağlanma Grupları						
Güvenli	83	25.9	55	26.7	28	24.6
Korkulu	96	30.0	60	29.1	36	31.6
Kayıtsız	70	21.9	40	19.4	30	26.3
Saplantılı	71	22.2	51	24.8	20	17.5
Bem Cinsiyet Rolü Grupları						
Androjen	98	30.6	66	32.0	32	28.1
Erkeksi	67	20.9	25	12.1	42	36.8
Kadınsı	64	20.0	57	27.7	7	6.1
Belirsiz	91	28.4	58	28.2	33	28.9

Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere bağlanma gruplarına göre bakıldığında katılımcıların 83'ü (%25.9) güvenli, 96'sı (%30) korkulu, 70'i (%21.9) kayıtsız ve son olarak da 71'i (%22.2) saplantılı grupta yer almaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında ise kadın katılımcıların 55'i (%26.7) güvenli, 60'ı (%29.1) korkulu, 40'ı (%19.4) kayıtsız ve 51'i (%24.8) saplantılı grupta bulunmaktadır. Erkek katılımcıların 28'i (%24.6) güvenli, 36'sı (%31.6) korkulu, 30'u (%26.3) kayıtsız ve 20'si (%17.5) saplantılı grupta yer almaktadır.

Bem cinsiyet rolü gruplarına göre bakıldığında ise katılımcıların 98'i (%30.6) androjen, 67'si (%20.9) erkeksi, 64'ü (%20) kadınsı ve son olarak da 91'i (%28.4) belirsiz grupta yer almaktadır.

Cinsiyete göre bakıldığında ise kadın katılımcıların 66'sı (%32) androjen, 25'i (%12.1)

erkeksi, 57'si (%27.7) kadınsı ve 58'i (%28.2) belirsiz grupta yer almaktadır. Erkek katılımcıların ise 32'si (%28.1) androjen, 42'si (%36.8) erkeksi, 7'si (%6.1) kadınsı ve 33'ü (%28.9) belirsiz grupta yer almaktadır.

3.2. DEĞİŞKENLERİN ORTALAMA, STANDART SAPMA, GÜVENİRLİK VE BAĞIMSIZ ÖRNEKLEM T-TESTİ SONUÇLARI

Bağlanma boyutları açısından yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı, cinsiyet rolleri açısından ise kadınsı ve erkeksi olmak üzere iki puan türü elde edilmiştir. Ayrıca, değişkenlerin alt boyutlarının cinsiyete göre değişkenlik gösterip göstermediğine bakmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Tablo 3.2'de yakınlıktan kaçınma, terk edilme kaygısı, kadınsı ve erkeksi boyutlar ile ilişki problemlerine verilen tepkilerin (terk etme, dile getirme, sadakat ve ihmal etme) ortalama, standart sapma, güvenilirlik ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.2. Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, Güvenirlikleri ve Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Toplam			Kadın (N=206)			Erkek (N=114)			Bağımsız Örneklem
	Ortalama	SS	α	Ortalama	SS	α	Ortalama	SS	α	t-test
Bağlanma Boyutları										
1.Yakınlıktan Kaçınma	2.39	.65	.88	2.36	.69	.89	2.45	.58	.86	-1.26
2.Terk edilme Kaygısı	2.84	.59	.85	2.88	.62	.86	2.78	.54	.82	1.57
Bem Cinsiyet Rolü Boyutları										
3.Feminen/Kadınsı	5.40	.61	.78	5.55	.55	.76	5.11	.61	.79	6.54**
4.Maskülen/Erkeksi	5.09	.66	.80	4.95	.66	.78	5.33	.60	.80	-5.11**
Olumsuzluklara Verilen Tepkiler										
5.Terk etme	2.27	1.40	.69	2.30	1.33	.67	2.23	1.51	.76	.40
6.Dile getirme	4.50	1.40	.73	4.41	1.36	.63	4.64	1.48	.73	-1.39
7.Sadakat	3.35	1.29	.59	3.20	1.27	.52	3.61	1.28	.60	-2.80*
8.İhmal etme	2.93	1.24	.57	2.90	1.23	.56	3.00	1.24	.56	-.65
Not:*p<.05;**p<.001										
SS:Standart Sapma										

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere, Bem Cinsiyet Rolü envanterinin kadınsılık alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($t(318)= 6.54, p<.001$). Kadınsılık boyutunda, kadınların ortalaması erkeklerinkinden daha yüksektir. Yani, kadınların kadınsı özellikler taşımaya daha eğilimli olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, Bem Cinsiyet Rolü envanterinin erkeksilik alt boyutunun da cinsiyete göre anlamlı

farklılık gösterdiği görülmektedir ($t(318) = -5.11, p < .001$). Erkeklik boyutunda, erkeklerin ortalaması kadınlarınkinden daha yüksektir. Yani, erkeklerin erkeksi özellikler taşımaya daha eğilimli olduğu söylenebilir.

İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği'ndeki sadakat tepkisinin de cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($t(318) = -2.80, p < .05$). Sadakat tepkisi için, erkeklerin ortalaması kadınlarınkinden daha yüksektir. Yani, erkeklerin ilişkideki herhangi bir olumsuzluk durumunda sadakat tepkisini göstermeye daha eğilimli oldukları söylenebilir.

3.3. GRUP FARKLILIKLARINA BAĞLI VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI

3.3.1. BAĞLANMA BOYUTLARI ÜZERİNDE CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE BAĞLI FARKLILIKLAR

Bu bölümde bağlanma boyutları açısından iki varyans analizi yapılmıştır; birinde yakınlıktan kaçınma boyutundan alınan puanlar, diğesinde ise terk edilme kaygısı boyutundan alınan puanlar bağımlı değişken olarak atanırken, cinsiyet (kadın ve erkek) ve toplumsal cinsiyet grupları (Androjen, Erkeksi, Kadınsı, Belirsiz) bağımsız değişken olarak atanmıştır.

3.3.1.1 Yakınlıktan Kaçınma Bağlanma Boyutunda Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarına Bağlı Farklılıklar

Tablo 3.3.1.1'de de görüldüğü üzere, yakınlıktan kaçınma bağlanma boyutu üzerinde ne cinsiyet değişkeninin ($F(1,312) = .07, p > .05$), ne de toplumsal cinsiyet gruplarının ($F(3,312) = 2.56, p > .05$) ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Son olarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet grupları arasındaki ortak etki incelendiğinde, etkileşim etkisi de istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F(3,312) = .51, p > .05$).

Tablo 3.3.1.1: Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarının Yakınlıktan Kaçınma Değişkeni Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet	.031	1	.031	.074	.786
Cinsiyet Rolü Grupları	3.196	3	1.065	2.557	.055
Cinsiyet * Cinsiyet Rolü Grupları	.635	3	.212	.508	.677
Hata	130.018	312	.417		

3.3.1.2. Terk Edilme Kaygısı Bağlanma Boyutunda Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarına Bağlı Farklılıklar:

Tablo 3.3.1.2.'de de görüldüğü üzere terk edilme kaygısı bağlanma boyutunda ne cinsiyet değişkeninin ($F(1,312)=1.34, p>.05$), ne de toplumsal cinsiyet gruplarının ($F(3,312)=.53, p>.05$) ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Son olarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının ortak etkisi incelendiğinde, etkileşim etkisi de anlamlı bulunmamıştır ($F(3,312)=.44, p>.05$).

Tablo 3.3.1.2: Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Gruplarının Terk Edilme Kaygısı Değişkeni Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet	.471	1	.471	1.335	.249
Cinsiyet Rolü Grupları	.556	3	.185	.525	.665
Cinsiyet * Cinsiyet Rolü Grupları	.465	3	.155	.439	.725
Hata	110.111	312	.353		

3.3.2. İlişki Problemlerine Tepkilerde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar:

Bu bölümde ilişki problemlerine tepkilerim ölçeğinin her bir boyutu (Terk Etme, Dile Getirme, İhmal Etme, Sadakat) için birer analiz yapılmıştır. Bu analizler 4 (toplumsal cinsiyet grupları) x4 (bağlanma grupları) faktöryel varyans analizi olarak yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet grupları açısından androjen grupta 98 kişi, erkeksi grupta 67 kişi, kadınsı grupta 64 kişi ve belirsiz grupta 91 kişi bulunmaktadır. Bağlanma gruplarında ise güvenli grupta 83 kişi, korkulu grupta 96 kişi, kayıtsız grupta 70 kişi ve saplantılı grupta 71 kişi bulunmaktadır.

3.3.2.1. İlişki Problemlerinde Terk Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet rolleri ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklılıklar:

Tablo 3.3.2.1.'den de görüldüğü üzere cinsiyet gruplarının terk etme üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 3.42, p<.05$). Ana etki anlamlı bulunduğu için Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz

sonuçlarına göre androjen grup (ort= 2.02, SS= .14) erkeksi gruptan (ort= 2.70, SS= .16) terk etme boyutunda anlamlı olarak düşük puanlar almıştır. Diğer ikili grup karşılaştırmalarında herhangi bir anlamlı fark gözlemlenmemiştir.

Bu analizdeki ikinci bağımsız değişken olan bağlanma gruplarının terk etme üzerindeki ana etkisi de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 14.37, p<.001$). Ana etki anlamlı bulunduğundan Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz sonuçlarına göre güvenli grup (ort= 1.51, SS= .15); korkulu grup (ort= 2.67, SS= .14), kayıtsız grup (ort= 2.42, SS= .17) ve saplantılı gruptan (ort= 2.70, SS= .16) anlamlı şekilde daha az terk etme puanı almıştır. Diğer ikili grup karşılaştırmalarında ise herhangi anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Son olarak, cinsiyet grupları ve bağlanma grupları arasındaki etkileşim etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F(9,304)= .33, p>.05$).

Tablo 3.3.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Terk Etme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet Rolü Grupları	17.616	3	5.872	3.418	.018
Bağlanma Grupları	74.064	3	24.688	14.369	.000
Cinsiyet Rolü Grupları*Bağlanma Grupları	5.024	9	.558	.325	.966
Hata	522.321	304	1.718		

3.3.2.2. İlişki Problemlerinde Dile Getirme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet rolleri ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklıklar

Tablo 3.3.2.2.'den de görüldüğü üzere cinsiyet gruplarının dile getirme üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 5.97, p<.005$). Ana etki anlamlı bulunduğundan Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz sonuçlarına göre androjen grup (ort= 4.94, SS= .14) erkeksi grup (ort= 4.24, SS= .17) ve belirsiz gruptan (ort=4.15, SS=.15) dile getirme boyutunda anlamlı olarak daha yüksek puanlar almıştır. Diğer ikili grup karşılaştırmalarında herhangi anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Bu analizdeki ikinci bağımsız değişken olan bağlanma gruplarının dile getirme üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 5.09, p<.005$). Ana etki anlamlı bulunduğundan Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz sonuçlarına göre güvenli grup (ort= 4.90, SS= .15) korkulu grup (ort= 4.27, SS= .15) ve kayıtsız gruptan (ort= 4.06, SS= .18) dile getirme boyutunda anlamlı olarak daha yüksek puanlar almıştır. Diğer ikili grup karşılaştırmalarında herhangi bir anlamlı fark gözlemlenmemiştir.

Son olarak, cinsiyet grupları ve bağlanma grupları arasındaki etkileşim etkisi anlamlı bulunmamıştır, ($F(9,304)= .57, p>.05$).

Tablo 3.3.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Dile Getirme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet Rolü Grupları	33.001	3	11.000	5.970	.001
Bağlanma Grupları	28.124	3	9.375	5.088	.002
Cinsiyet Rolü Grupları*Bağlanma Grupları	9.407	9	1.045	.567	.824
Hata	560.144	304	1.843		

3.3.2.3. İlişki Problemlerinde Sadakat Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklıklar:

Tablo 3.3.2.3'den de görüldüğü üzere cinsiyet gruplarının sadakat üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 3.32, p<.05$). Ana etki anlamlı bulunduğundan Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz sonuçlarına göre hiçbir grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu analizdeki ikinci bağımsız değişken olan bağlanma gruplarının sadakat üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır, ($F(3,304)=2.58, p>.05$). Son olarak, Bem cinsiyet grupları ve bağlanma grupları arasındaki etkileşim etkisi de anlamlı bulunmamıştır, ($F(9,304)= .38, p>.05$).

Tablo 3.3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının Sadakat Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet Rolü Grupları	16.233	3	5.411	3.321	.020
Bağlanma Grupları	12.601	3	4.200	2.578	.054
Cinsiyet Rolü Grupları*Bağlanma Grupları	5.559	9	.618	.379	.945
Hata	495.348	304	1.629		

3.3.2.4. İlişki Problemlerinde İhmal Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bağlanma Stillerine Bağlı Farklıklar:

Tablo 3.3.2.4.'den de görüldüğü üzere cinsiyet gruplarının ihmal etme üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır, ($F(3,304)= 2.54, p>.05$). Bu analizdeki ikinci bağımsız değişken olan bağlanma gruplarının ihmal etme üzerindeki ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($F(3,304)= 3.70, p<.05$). Ana etki anlamlı bulunduğundan Tukey Post-Hoc analiz sonuçları incelenmiştir. Tukey Post-Hoc analiz sonuçlarına göre güvenli grup (ort= 2.61, SS= .14) korkulu gruptan (ort= 3.23, SS= .13) ihmal etme boyutunda anlamlı olarak daha düşük puanlar almıştır. Diğer ikili grup karşılaştırmalarında herhangi anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Son olarak, cinsiyet grupları ve bağlanma grupları arasındaki etkileşim etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F(9,304)= 1.32, p>.05$).

Tablo 3.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Rolü Grupları ve Bağlanma Gruplarının İhmal Etme Üzerindeki Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet Rolü Grupları	11.166	3	3.722	2.539	0.057
Bağlanma Grupları	16.274	3	5.425	3.700	0.012
Cinsiyet Rolü Grupları* Bağlanma Grupları	17.385	9	1.932	1.318	0.227
Hata	445.709	304	1.466		

3.4. DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYONLAR

Katılımcıların bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve romantik ilişkide olumsuzluklara verilen tepkilerden elde edilen alt boyutlara ait puanlar arasındaki korelasyonlar Tablo 3.4. de verilmiştir. Dörtlü bağlanma stilleri ve dörtlü cinsiyet rolleri sürekli değişken olmadığından, bağlanmanın iki boyutu (yakınlıktan kaçınma ve terkedilme kaygısı) ve cinsiyet rollerinin iki boyutu (kadınsı ve erkeksi) açısından ele alınmıştır.

Tablo 3.4. Değişkenler arası korelasyonlar ve değişkenlerin ortalama ve SS değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8
Bağlanma Boyutu								
1. Yakınlıktan Kaçınma	1							
2. Terk edilme Kaygısı	.051	1						
Cinsiyet Rolü Boyutları								
3.Feminen/kadınsı	-.180**	.074	1					
4.Maskülen/erkeksi	.024	-.160**	.137*	1				
Olumsuzluklara Verilen Tepkiler								
5.Terk etme	.254**	.231**	-.168**	-.023	1			
6.Dile getirme	-.228**	-.061	.236**	.133*	-.552**	1		
7.Sadakat	-.079	.061	.167**	.098	-.398**	.537**	1	
8.İhmal etme	.216**	.131*	-.074	.060	.424**	-.285**	.022	1

Not: *p<.05; **p<.01

Tablo 3.4.'de görüldüğü üzere; bağlanma ve cinsiyet rolü boyutları arasındaki korelasyonlara bakıldığında, kadınsılık ile yakınlıktan kaçınma boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.18, p<.01$). Yani; kadınsılık ölçeğinden yüksek puan alan bireylerin yakınlıktan kaçınmalarının daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Erkeksilik ile terk edilme kaygısı boyutu arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.16, p<.01$). Yani; erkeksilik ölçeğinden yüksek puanlar alan bireylerin terk edilme kaygısının daha düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Cinsiyet rolü boyutları arasındaki korelasyonlara bakıldığında ise, kadınsılık ve erkeksilik boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.14, p<.05$). Yani, bireylerin kadınsılık puanları arttıkça erkeksilik puanlarında aynı yönde arttığı görülmüştür.

Bağlanma boyutları ve olumsuzluklara verilen tepkiler arasındaki korelasyonlara bakıldığında ise yakınlıktan kaçınma ile terk etme stratejisi arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.25, p<.01$). Yani, yakınlıktan kaçınanların anlamlı olarak terk etme stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Terk edilme kaygısı ile terk etme stratejisi arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.23, p<.01$). Yani, terk edilme kaygısı yaşayan katılımcıların anlamlı olarak terk etme stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Dile getirme ile yakınlıktan kaçınma boyutu arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.23, p<.01$). Yani, yakınlıktan kaçınan bireylerin anlamlı olarak daha az dile getirme stratejisini uyguladıkları görülmüştür. İhmal ile yakınlıktan kaçınma boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.22, p<.01$). Yani, yakınlıktan kaçınan bireylerin anlamlı olarak ihmal etme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. İhmal ile terk edilme kaygısı boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.13, p<.05$). Yani, terk edilme kaygısı yaşayan bireylerin anlamlı olarak ihmal etme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür.

Cinsiyet rolü boyutları ve olumsuzluklara verilen tepkiler arasındaki korelasyonlara bakıldığında ise kadınsılık ile terk etme stratejisi arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.17, p<.01$). Yani, kadınsı bireylerin anlamlı olarak daha az terk etme stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Dile getirme ile kadınsılık boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.24, p<.01$). Yani, kadınsı bireylerin anlamlı olarak dile getirme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. Dile getirme ile erkeksilik boyutu arasında da pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.13, p<.05$). Yani, erkeksi bireylerin anlamlı olarak dile getirme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. Sadakat ile kadınsılık boyutu arasında da yine pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.17, p<.01$). Yani, kadınsı bireylerin anlamlı olarak sadakat stratejisini tercih ettikleri görülmüştür.

Olumsuzluklara verilen tepkiler arasındaki korelasyonlara bakıldığında ise dile getirme ile terk etme stratejisi arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.55, p<.01$). Yani, dile getirme stratejisini uygulayan bireylerin anlamlı olarak daha az terk etme

stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Sadakat ile terk etme stratejisi arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.40, p<.01$). Yani, sadakat stratejisini tercih eden bireylerin anlamlı olarak daha az terk etme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. Sadakat ile dile getirme stratejisi arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.54, p<.01$). Yani, sadakat stratejisini tercih eden bireylerin anlamlı olarak dile getirme stratejisini de tercih ettikleri görülmüştür. İhmal ile terk etme arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.42, p<.01$). Yani, ihmal etme stratejisini tercih eden bireylerin anlamlı olarak terk etme stratejisini de tercih ettikleri görülmüştür. İhmal ile dile getirme arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.28, p<.01$). Yani, ihmal etme stratejisini tercih eden bireylerin anlamlı olarak daha az dile getirme stratejisini tercih ettikleri görülmüştür.

3.5. BAĞLANMA STİLLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE İLİŞKİLERDE OLUMSUZLUKLARA VERİLEN TEPKİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

İlişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerde bağlanma stillerinin yordayıcılık gücünün belirlenmesinde dörtlü bağlanma stilleri uygun olmadığından, bağlanma açısından temel iki boyut olarak tanımlanan yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı sürekli değişken olarak ele alınmıştır (Brennan, Clarck ve Shaver,1998). Benzer şekilde cinsiyet rollerinde de kadınsılık ve erkeksilik boyutları analizlerde kullanılmıştır.

Çoklu regresyon analizlerinde ilk olarak terk etme bağımlı değişkenini terk edilme kaygısı, yakınlıktan kaçınma, kadınsılık ve erkeksilik bağımsız değişkenlerinden hangilerinin yordadığına bakılmıştır. Tablo 3.6.'dan da görüldüğü üzere bu dört değişken toplamda terk etme değişkenindeki varyansın %13'ünü açıklamıştır ($R= .37, R^2= .13$). Bu dört değişken arasında terk edilme kaygısı ($\beta= .24, p < .001$) ve yakınlıktan kaçınma ($\beta= .21, p < .001$) terk etmeyle istatistiksel olarak anlamlı olumlu ilişki göstermiş olup, kadınsılık ($\beta= -.15, p < .01$) ise istatistiksel olarak anlamlı olumsuz bir ilişki göstermiştir.

İkinci olarak dile getirme bağımlı değişkenini terk edilme kaygısı, yakınlıktan kaçınma, kadınsılık ve erkeksilik bağımsız değişkenlerinden hangilerinin yordadığına bakılmıştır. Tablo 3.6.'dan da görüldüğü üzere dört değişken toplamda dile getirme değişkenindeki varyansın %11 ini açıklamıştır ($R = .33$, $R^2 = .11$). Bu dört değişken arasında yakınlıktan kaçınma ($\beta = -.19$, $p < .001$) dile getirmeyle istatistiksel olarak anlamlı olumsuz ilişki göstermiş olup, kadınsılık ($\beta = .19$, $p < .001$) ise istatistiksel olarak anlamlı olumlu bir ilişki göstermiştir.

Üçüncü olarak sadakat bağımlı değişkenini terk edilme kaygısı, yakınlıktan kaçınma, kadınsılık ve erkeksilik bağımsız değişkenlerinden hangilerinin yordadığına bakılmıştır. Tablo 3.6.'dan da görüldüğü üzere dört değişken toplamda sadakat değişkenindeki varyansın %04 ünü açıklamıştır ($R = .20$, $R^2 = .04$). Bu dört değişken arasında kadınsılık ($\beta = .14$, $p < .05$) sadakate istatistiksel olarak anlamlı olumlu ilişki göstermiştir.

Son olarak ihmal etme bağımlı değişkenini terk edilme kaygısı, yakınlıktan kaçınma, kadınsılık ve erkeksilik bağımsız değişkenlerinden hangilerinin yordadığına bakılmıştır. Tablo 3.6.'dan da görüldüğü üzere dört değişken toplamda ihmal etme değişkenindeki varyansın %07 sini açıklamıştır ($R = .27$, $R^2 = .07$). Bu dört değişken arasında yakınlıktan kaçınma ($\beta = .20$, $p < .001$) ve terk edilme kaygısı ($\beta = .14$, $p < .05$) ihmal etmeyle istatistiksel olarak anlamlı olumlu ilişki göstermiştir.

Tablo 3.5. Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	R	R²	Beta	p
Bağımlı Değişken: Terketme	.37	.13		
Yakınlıktan Kaçınma			.21	.000
Terk edilme Kaygısı			.24	.000
Kadinsilik			-.15	.006
Erkeksilik			.03	.583
Bağımlı Değişken: Dile Getirme	.33	.11		
Yakınlıktan Kaçınma			-.19	.000
Terk edilme Kaygısı			.05	.367
Kadinsilik			.19	.001
Erkeksilik			.10	.059
Bağımlı Değişken: Sadakat	-.20	.04		
Yakınlıktan Kaçınma			-.06	.289
Terk edilme Kaygısı			.07	.225
Kadinsilik			.14	.015
Erkeksilik			.09	.107
Bağımlı Değişken: İhmal Etme	.27	.07		
Yakınlıktan Kaçınma			.20	.000
Terk edilme Kaygısı			.14	.013
Kadinsilik			-.06	.280
Erkeksilik			.09	.128

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki bağlanma düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkilerindeki olumsuzluklara verdikleri tepkilerle olan ilişkisini incelemektir. Bu amaçla, ilişki problemlerine tepkilerdeki toplumsal cinsiyet rollerine ve bağlanma gruplarına bağlı farklılıklar ele alınmış ve toplumsal cinsiyet rollerinin ve bağlanma boyutlarının romantik ilişkilerdeki olumsuzluklara verilen tepkileri ne ölçüde yordadığı incelenmiştir. Ayrıca, bağlanma boyutları üzerinde cinsiyet ve cinsiyet gruplarına bağlı farklılıklar da incelenmiştir.

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulgular ilgili literatür ile birlikte tartışılmaktadır. İlk olarak, bağlanma boyutları üzerinde cinsiyet ve cinsiyet gruplarına bağlı farklılıklar ele alınmış, daha sonra romantik ilişki problemlerine verilen tepkilerde cinsiyet rollerine ve bağlanma gruplarına bağlı farklılıklar ve toplumsal cinsiyet rollerinin ve bağlanma boyutlarının romantik ilişkilerde olumsuzluklara verilen tepkileri ne derecede yordadığına ilişkin analiz sonuçları ele alınarak tartışılmıştır. Tartışmanın sonunda araştırmanın sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.1. BAĞLANMA BOYUTLARI ÜZERİNDE CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE BAĞLI FARKLILIKLARIN VE İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI

Araştırmada cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının bağlanma boyutları üzerindeki etkisine bakılmış; bu doğrultuda ilk olarak, yakınlıktan kaçınma boyutu üzerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarına bağlı farklılıklar incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının yakınlıktan kaçınma boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ancak, genel olarak literatür incelendiğinde erkek ve erkeksi bireylerin daha çok kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları, yani yakınlıktan kaçınmaya daha eğilimli oldukları ve kadınsı bireylerin duygusal bağımlılığının daha fazla olduğu, duygusal bağımlılığı fazla olan bireylerin ise saplantılı

bağlanma stiline daha yatkın oldukları yönünde bulgular elde edilmiştir (Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz, 2002; Bartholomew ve Horowitz, 1991; Damarlı, 2006; Sümer ve Güngör, 1999). Bu genel eğilimin yanı sıra literatürde farklı sonuçlar bulan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Damarlı (2006) çalışmasında erkeklerin kadınlardan daha güvenli bağlandıklarını elde ederken, Haigler ve ark. (1995) bağlanma stilleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır. Brase, Adair ve Monk (2014)'un araştırmasında da, cinsiyet ve bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasına rağmen, yine de erkeklerin kadınlara oranla kayıtsız bağlanma stili puanlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, bu çalışmada da, erkeksi role sahip bireylerin romantik ilişkilerinde kayıtsız bağlanma stiline sahip olmaları beklenmekteydi. Yani, erkeksilerin yakınlıktan kaçınma düzeylerinin kadınlara göre anlamlı olarak yüksek çıkacağı düşünülmekteydi. Çalışmanın sonucunda ise genel olarak literatürle tutarsız olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının yakınlıktan kaçınma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamış, ancak değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde kadınsılık ile yakınlıktan kaçınma boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, beklenildiği gibi kadınsı bireylerin yakınlıktan kaçınma değerlerinin anlamlı yönde düşük olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla sonuçların, kadınsılık ve kaçınan bağlanma stili arasında negatif yönde bir ilişki bulan Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz (2002) ve Damarlı (2006)'nın çalışmalarıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Bağlanmanın diğer boyutu olan terk edilme kaygısında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarına bağlı farklılıklar incelendiğinde de cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının anlamlı bir etkisi elde edilmemiştir. Ancak, literatür incelendiğinde kadınsılık ile saplantılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki saptanmış ve kadınsı bireylerin daha fazla terk edilme kaygısı yaşadıkları gözlemlenmiştir (Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz, 2002; Damarlı, 2006). Bu doğrultuda, kadınsı role sahip bireylerin saplantılı bağlanma stiline sahip olma olasılıklarının daha yüksek olacağı ve erkeksilere göre daha fazla terk edilme kaygısı yaşayacakları beklenmekteydi. Ne var ki; bu çalışmada cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gruplarının terk edilme kaygısı boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ancak değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde, erkeksilik ile terk

edilme kaygısı boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir başka deyişle; beklenildiği gibi, erkeksi bireylerin terk edilme kaygısı değerlerinin anlamlı yönde düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonucun, erkeklerin kadınlara göre daha kayıtsız oldukları dolayısıyla da terk edilme kaygısını daha az yaşadıkları yönünde bulgular bulan diğer çalışmalarla (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Damarlı, 2006; Sümer ve Güngör,1999) tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Sonuç olarak, bağlanma boyutları üzerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet grupları açısından anlamlı bir farkın bulunamamış olması genel olarak literatürde sunulan bulgularla uyumlu değilken; cinsiyet ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamayan diğer çalışmalarla (örn., Haigler ve ark., 1995) tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bağlanma boyutları üzerinde anlamlı bir ilişki bulunamamasının bir nedeni örnekteki üniversite öğrencilerinin daha çok büyük şehirlerde olması ve cinsiyet rollerini birbirine yakın olarak algılamalarından kaynaklanmış olabileceğidir. Her ne kadar kişiler sosyalleşme süreci içerisinde toplumun beklentileri doğrultusunda kendilerinden beklenen rolleri yerine getirmeyi öğrense de, kişiler cinsiyetlerinden farklı olarak toplumsal cinsiyetlerini algılama ve değerlendirmede farklılıklar gösterebilmektedirler. Özellikle son yıllarda feminist akım ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerine ve cinsiyetler arasında ayrımcılığa yönelik farkındalık çalışmalarının sonucu olarak kadına ve erkeğe yüklenen rollerin farklılaşmasının eskisi kadar güçlü olmadığı söylenebilir. Bu anlamda her ne kadar toplumsal cinsiyet rolleri kuşaktan kuşağa aktarılsa da yaşanılan bölge (taşra veya metropol) açısından farklılıklar görülmektedir (Tüfekçi, 2003). Özellikle metropolde yaşayanların taşradakilere göre aile ve sosyal denetimden daha uzak oldukları (Newcomer ve Udry, 1987) için ilişkilerinde daha rahat davrandıkları düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri her ne kadar ilişki içerisinde farklılıklar gösterse de modernleşme süreciyle beraber hem kadının hem erkeğin romantik ilişkiyi yaşamada daha özgür olduğu, dolayısıyla da her iki tarafında ilişkilerini daha rahat yaşamaya başladıkları söylenebilir (Berktaş, 2009). Ayrıca, üniversite dönemine denk gelen beliren yetişkinlik döneminin romantik ilişkilerin yaşanması açısından önemli bir zaman olduğu görülmektedir (Ebeoğlu,2015). Bu anlamda özellikle metropolde yaşayanlar için

bu dönemde azalan ebeveyn kontrolü (Newcomer ve Udry,1987), artan akran etkileşimi (Harris,1986) ve her iki cinsinde artık ilişkilerini daha özgürce yaşayabilmeleri sonucu kadın ve erkek öğrencilerin romantik ilişkide toplumsal cinsiyet rollerine bağlı bağlanma boyutlarında anlamlı bir farkın oluşmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla ileriki çalışmalarda metropol dışında daha küçük şehirlerde üniversite okuyan öğrencilerle de yapılacak çalışmalarla geleneksel cinsiyetçi rollere bağlı farklılıkların elde edilebileceği düşünülmektedir.

Her ne kadar cinsiyet veya toplumsal cinsiyete bağlı olarak bağlanma boyutları üzerinde anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, değişkenler arası korelasyon sonuçları incelendiğinde; kadınsılık ve yakınlıktan kaçınma ile erkeksilik ve terk edilme kaygısı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buna göre, literatürle tutarlı olacak şekilde, kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri daha kadınsı oldukça yakınlıktan kaçınma düzeyi azalmakta ve kişilerin erkeksilik puanı yükseldikçe terk edilme kaygı düzeyi düşmektedir. Bu durumda, ebeveyn tutumlarının ve toplumun yüklediği rollerin etkisinden bahsedilebilir. Toplumsal olarak erkeklere kıyasla kadınların daha bağımlı yetiştirilmeleri nedeniyle saplantılı bağlanma tarzına daha yatkın oldukları, dolayısıyla bu doğrultuda yakınlıktan kaçınma düzeylerinin düşük olduğu ve erkeklerin de yine aynı şekilde kadınlara oranla daha bağımsız yetiştirildikleri ve özgürlüklerine daha düşkün oldukları için kayıtsız bağlanma tarzına daha yakın oldukları ve terk edilme kaygısını daha az yaşadıkları belirtilmektedir (Damarlı, 2006).

4.2.İLİŞKİ PROBLEMLERİNE TEPKİLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE BAĞLANMA BOYUTLARINA BAĞLI FARKLILIKLARIN VE İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI

Bu araştırmanın temel amacı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri farklı olan bireylerin ilişkideki olumsuzluklara verdikleri tepkileri incelemektir. Bu amaçla hem toplumsal cinsiyet rollerinin (androjen, erkeksi, kadınsı, belirsiz) hem de bağlanma gruplarının (güvenli, korkulu, kayıtsız, saplantılı) kişilerin ilişkideki problemlerine verdikleri tepkilerin her bir boyutu için (Terk Etme, Dile Getirme, İhmal Etme, Sadakat)

ayrı ayrı etkisine bakılmıştır. Genel olarak, yapılan analizler sonucu hipotezler kısmen doğrulanmıştır. İlerleyen bölümlerde olumsuzluklara verilen tepkilerin her biri için yapılan analiz sonuçları ayrı ayrı ele alınarak tartışılmıştır.

4.2.1. Terk Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması:

İlk olarak ilişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerde *terk etme* ele alınmıştır. Terk etme tepkisinde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı farklılıklar açısından sadece androjen grubun erkeksi gruptan anlamlı olarak daha düşük puanlar aldıkları bulunmuştur. Yani, androjen grubun erkeksilere oranla terk etme stratejisini daha az kullandıkları gözlemlenmiştir. Ancak, literatüre bakıldığında, erkeksilerin kadınsılara oranla daha fazla terk etme stratejisini uyguladığı vurgulanmaktadır (Rusbult, Zembrodt ve Swaniszek, 1986; Suh, Moskowitz, Fournier ve Zuroff, 2004). Bunun nedeni sosyalleşme sürecinde erkeklerin kadınlara göre daha özgürlükçü bir rol benimsemelerine bağlanmaktadır (Kantarci, 2009). Dolayısıyla, benzer şekilde bu araştırmada da erkeksi bireylerin, romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde kadınsı bireylere göre daha fazla terk etme stratejisi uygulayacakları beklenmekteydi. Ancak, androjenlik boyutunda hem erkeksilik hem de kadınsılık puanları yüksek olup, bu boyutlar aynı düzeyde görüldüğü için erkeksi bireylerin terk etme stratejisini androjen bireylere göre daha fazla kullanmaları hipotezin kısmen doğrulanmasına yol açmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkilerin ele alındığı korelasyon ve regresyon analizi sonuçları ele alındığında, kadınsılık ile terk etme arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve kadınsılığın terk etmeyi olumsuz yönde yordadığı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, diğer çalışmalarla benzer şekilde (Duck ve Wood, 2006; Rusbult ve ark.,1986; Shi,1999) kadınsı bireylerin terk etme stratejisini daha az kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir. Ne var ki; bu sonucun, cinsiyetle ilgili yapılan ve kadınların dile getirme ve terk etme gibi aktif stratejileri erkeklere göre daha fazla tercih ettiklerini bulan bazı çalışmalarla çeliştiği görülmektedir (Kuncewicz,2011; Nob ve ark.,2013). Kadınların aktif stratejileri tercih ettiğini bulan bazı çalışmalarda bunun nedeni, kadınların ilişkiye dair beklentilerinin karşılanamamış olmasına veya partneri cezalandırma isteklerine

bağlanmaktadır (Kuncewicz,2011). Ancak literatürdeki genel eğilimin, kadınlar erkeklere kıyasla daha bağımlı yetiştirildikleri ve daha ilişki odaklı oldukları için (Büyükşahin,2006; Davis ve Strube, 1993), kadınların ilişkilerinde daha az terk etme gibi yıkıcı stratejileri uyguladıkları yönünde olduğu gözlemlenmektedir (Rusbult ve ark.,1986). Aynı zamanda kadınların erkeklere göre ilişkiye yaptıkları yatırım ve bağlanımlarının daha fazla olduğu belirtilmektedir (Büyükşahin, 2006). Her ne kadar bu çalışmada ilişkiye yapılan yatırım ölçülmemiş olsa da terk etme stratejisi ve kadınsılık arasında negatif yönde bir ilişkinin çıkmış olması literatürle uyumlu olarak ilişkiye yapılan yatırımla da ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Terk etme tepkisinde bağlanma stillerine bağlı farklılıklar ele alındığında güvenli grubun, beklenildiği gibi korkulu, kayıtsız ve saplantılı gruptan anlamlı olarak daha az terk etme stratejisini uyguladığı bulunmuştur. Bu anlamda literatüre bakıldığında da, Bartholomew ve Horowitz (1991)'in yaptığı çalışmada kayıtsız bağlanan bireylerin arkadaşları tarafından soğuk ve reddedici olarak tanımlandığı, dolayısıyla genel olarak ihmal ve terk etme gibi yıkıcı stratejileri tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Korkulu kaçınanların ise partnerlerinin ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını düşündükleri için ilişkideki tatmin düzeylerinin oldukça düşük olduğu, dolayısıyla da yine ihmal ve terk etme gibi yıkıcı stratejileri tercih ettikleri görülmüştür (Scharfe ve Bartholomew, 1995). Aynı şekilde Gaines ve ark., (1997) yetişkin bağlanması ve ilişki doyumsuzluklarına verilen tepkiler arasındaki ilişkiye bakmış ve sonuç olarak; kaygılı-dirençli ve kaçınan bağlanan bireylerin terk etme ve ihmal etme stratejilerini güvenli bağlananlara göre daha çok tercih ettiklerini bulmuşlardır. Ayrıca, değişkenler arası korelasyon sonuçları incelendiğinde bağlanmanın her iki boyutu (yakınlıktan kaçınma ve terk edilme kaygısı) ile terk etme arasında beklenildiği gibi pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş ve bu iki boyutun ilişkide olumsuzluklara verilen tepkilerden biri olan terk etmeyi olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, yakınlıktan kaçınan ve terk edilme kaygısı yaşayan bireylerin daha çok terk etme stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Kaçınan bağlananların içsel zihinsel modeller açısından olumsuz başkaları modeli olduğu için (Bartholomew ve Horowitz,1991) ilişkideki herhangi bir olumsuzluk durumunda dile getirme gibi yapıcı tepkiler yerine terk etme gibi yıkıcı tepkileri tercih ettikleri düşünülmektedir. Aynı şekilde, korkulu bağlananların yoğun bir terk edilme

kaygısı yaşadıkları bunun sonucu olarak da partnerleri tarafından reddedilmektense kendilerinin terk etmeyi tercih ettikleri düşünülmektedir (Shi, 1999).

4.2.2. Dile Getirme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması:

İlişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerden bir diğeri olan *dile getirmede* toplumsal cinsiyet rollerine bağlı farklılıklar açısından ele alındığında, bir tek androjen grubun, erkeksi ve belirsiz gruptan dile getirme boyutunda daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur. Ancak, literatüre bakıldığında, kadınsı bireylerin erkeksilere göre ilişkideki problemlerle baş etmede daha çok dile getirme ve sadakat gibi yapıcı stratejileri terk etme ve ihmal etme gibi yıkıcı stratejilere göre daha fazla tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Rusbult, Zembrodt ve Swaniszek, 1986). Ayrıca, diğer birçok çalışmada da kadınsı bireylerin ilişkideki çatışma durumunda erkeksilere göre daha fazla problem hakkında konuşmaya eğilimli oldukları ifade edilmektedir (Acitelli, Rodgers ve Knee, 1999; Duck ve Wood, 2006; Shi 1999; Suh, Moskowitz, Fournier ve Zuroff, 2004). Toplumsal cinsiyetin yanı sıra cinsiyetle ilgili yapılan çalışmalarda da; kadınların çatışma çözmede dile getirme gibi daha aktif ve baskın tepkiler kullandıkları yönünde bulgular elde edilmiştir (Hojjat,2000; Kantarcı,2009). Dolayısıyla bu doğrultuda, kadınsı role sahip kişilerin dile getirme stratejisini daha fazla tercih edecekleri beklenmekteydi. Ancak, yukarıda da bahsedildiği gibi, androjenlik boyutunda hem erkeksilik hem de kadınsılık puanları yüksek olduğu ve bu boyutlar aynı düzeyde görüldüğü için androjen bireylerin dile getirme stratejisini erkeksi ve belirsiz bireylere göre daha fazla kullanmaları hipotezin kısmen doğrulanmasına yol açmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkilerin ele alındığı korelasyon ve regresyon analizi sonucuna göre de dile getirme ile kadınsılık boyutu arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki elde edilmiş ve kadınsılığın dile getirmeyi olumlu yönde yordadığı gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre, kadınsı bireylerin anlamlı olarak dile getirme stratejisini kullanmaya eğilimli oldukları görülmüştür. Bu bulgu kadınsı bireylerin ilişkideki problemlerle baş etmede daha çok dile getirme ve sadakat stratejilerini tercih ettiklerini gösteren çeşitli çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Acitelli, Rodgers ve Knee, 1999; Rusbult, Zembrodt ve Swaniszek, 1986). Kadınsılık ile dile getirme arasında olumlu yönde bir ilişkinin bulunmuş olması, toplumun kadına yüklediği

rollerle açıklanabilir. Toplumda, kadın erkeğe göre daha düşünceli, yumuşak ve iyi bir dinleyici olarak düşünüldüğü için kadınsı bireylerin problem çözmede dile getirme gibi daha aktif stratejileri tercih ettikleri düşünülebilir. Ancak, korelasyon analizi sonucunda dile getirme ile erkeksilik boyutu arasında da pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, erkeksi bireylerinde kadınsı bireyler gibi anlamlı olarak dile getirme stratejisini tercih etmeye eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Bu bulgu, her ne kadar erkeksilerin çatışma çözerken problem hakkında konuşmaktan kaçındıklarını bulan diğer çalışmalarla (Acitelli, Rodgers ve Knee, 1999 ve Suh, Moskovitz, Fournier ve Zuroff, 2004) çelişiyor görünse de, kültürlerarası yapılan çalışmalarda ise Türk toplumunda eril özelliklere sahip bireyler olsa da, toplumun genelinde merhamet ve sevgi gösterme gibi kadınsı özelliklerin erkeksi özelliklere göre daha baskın olduğu vurgulanmaktadır (Çarıkçı ve Atilla, 2009; Sargut, 2001). Dolayısıyla, elde edilen bu sonuç kültüre özgü olarak da değerlendirilebilir. Diğer taraftan, bu sonuç modernleşme sürecinde değişen kadın-erkek rolleri ve ebeveyn tutumlarıyla da açıklanabilir (Göker ve Göker, 2014). Ebeveyn tutumları açısından her ne kadar erkek ve kız çocuklarına karşı kalıp yargılar devam etse de, romantik ilişki ve cinsellikle ilgili olarak anne-babayla olan iletişimin son yıllarda arttığı görülmektedir (Ebeoğlu,2015). Bir başka deyişle, ilişkideki toplumsal cinsiyetçi roller devam etse de, özellikle metropollerde ailenin önceki dönemlere kıyasla daha demokratikleştiği dolayısıyla da günümüzde aile için ilişki durumunun daha kabul edilebilir bir hal aldığı görülmektedir (Tüfekçi,2003). Dolayısıyla, ilişkilerin daha özgür yaşanması, aile tarafından normal karşılanmasıyla toplumsal denetimin daha az hissedilir olması ve özellikle bu dönemde artan akran etkileşiminin (Harris,1986) hem erkeklerin hem de kadınların iletişimini arttıran bir faktör olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, son yıllarda romantik ilişkilerin yaşanmasındaki izin vericiliğin artması ve buna yönelik hem akran hem de ebeveyn iletişiminin artması sonucu hem kadınsı hem erkeksi bireylerde dile getirme stratejisinin kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir.

Dile getirme tepkisinde bağlanma gruplarına bağlı farklılıklar incelendiğinde ise, beklenildiği gibi güvenli bağlananların; korkulu ve kayıtsız gruba göre dile getirme stratejisini daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Literatür incelendiğinde, güvenli bağlanan bireylerin duygularını daha iyi bir şekilde dile getirdikleri, bu yüzden de

ilişkideki herhangi bir çatışma durumunda ilişkideki problemleri hakkında konuşmaya başladıkları ve ilişkiyi düzeltmeye eğilimli oldukları gözlemlenmiştir (Guererro, Andersen, Jorgensen, Spitzberg ve Eloy, 1995; Jang, Smith ve Levine, 2002, Sharpsteen ve Kirkpatrick, 1997). Aynı şekilde, Bartholomew ve Horowitz (1991)'in yaptığı çalışmaya göre de, kayıtsız bağlanan ve korkulu kaçınan bireylerle dile getirme stratejisi arasında negatif yönde bir ilişki gözlemlenmiştir. Çatışma çözmede bağlanmanın etkisini inceleyen bir başka çalışmada ise, kaçınma puanları yüksek olan bireylerin olay hakkında konuşmak yerine olaydan kaçındıkları görülürken, kaçınma boyutundan düşük puan alanların ise ilişkideki herhangi bir olumsuzluk durumunda daha yapıcı davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir (Shi,1999). Levy ve Davis (1988) ve Scharfe ve Bartholomew (1995)'in çalışmalarında da güvensiz bağlanan bireylerin güvenli bağlanana göre problem çözmeye daha az yatkın ve daha yıkıcı davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, değişkenler arası korelasyon ve regresyon analizi sonucu değerlendirildiğinde de dile getirme ile yakınlıktan kaçınma boyutu arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğu ve yakınlıktan kaçınma boyutunun dile getirmeyi olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur. Buna göre, yakınlıktan kaçınan bireylerin beklenildiği gibi dile getirme stratejisini daha az uygulamaya eğilimli oldukları görülmüştür. Bartholomew ve Horowitz (1991)'e göre, güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde daha mutlu oldukları ve kendilerini sevmeye layık gördükleri için ilişkideki herhangi bir olumsuzlukta yıkıcı davranışlar yerine dile getirme gibi yapıcı davranışları tercih etmektedirler. Dolayısıyla, güvenli grubun, hem kendilerine hem de çevrelerine karşı olumlu bir benlik modeli geliştirdikleri varsayıldığından, çatışmaları yıkıcı tutumlar kullanarak çözmek yerine daha çok dile getirme gibi yapıcı tutumlar yoluyla çözmeye çalıştıkları düşünülmektedir.

4.2.3. Sadakat Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması:

İlişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerden bir diğeri olan *sadakat* göstermede toplumsal cinsiyet rollerine bağlı farklılıklar açısından ele alındığında, hiçbir toplumsal cinsiyet grubu açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu beklenilenin aksinedir, çünkü literatüre bakıldığında kadınsuların sadakat stratejisini diğer cinsiyet

gruplarına göre daha fazla uyguladıkları bulunmuştur (Rusbult, Zembrodt ve Swaniszek, 1986). Aynı şekilde Suh, Moskowitz, Fournier ve Zuroff (2004)'ün çalışmasında da kadınsı bireylerin ilişkideki problemlerle baş etmede daha çok dile getirme ve sadakat gibi yapıcı stratejileri tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, kadınsı role sahip bireylerin erkeksi bireylere göre sadakat stratejisini daha fazla tercih edecekleri beklenmekteydi. Ne var ki; bu çalışmada literatürle tutarsız olarak toplumsal cinsiyet gruplarının sadakat stratejisi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Toplumsal cinsiyet gruplarının sadakat üzerinde anlamlı hiçbir etkisinin çıkmaması ise son yıllarda kadın ve erkeğin ilişkiye yönelik tutumlarının değişmesiyle açıklanabilir. Özellikle, son yıllarda okul öncesi kurumların artması sonucu kadının meslek hayatına girişi kolaylaşmış, kadınlar daha erkeksi görülen işlerde bile kendilerini göstermeye başlamışlardır (Göker ve Göker, 2014). Bir başka deyişle, toplumumuzda kadınların eskisine oranla mesleki ve ekonomik anlamda daha üst yerlere gelmelerinin bir sonucu olarak erkeğe bağımlı olma hallerinin azaldığı dolayısıyla sadakat gibi pasif stratejilere daha az başvurdukları düşünülebilir. Yani, kadınsıların erkeksilere göre sadakat stratejisinde anlamlı puanlar alamamaları; ilişkiye dair kaygılarının daha az olmasına bunun sonucu olarak da çatışma durumunda nasıl davranacaklarına dair bir strateji geliştirememelerine bağlanabilir. Aynı zamanda, ilişki doyumu ve bağlanımı yüksek olan ve ilişkiye yatırımı fazla olan bireylerin dile getirme ve sadakat gibi yapıcı stratejileri daha fazla tercih ettikleri, ihmal ve terk etme gibi tepkilere ise daha az başvurdukları gözlemlenmiştir (Rusbult ve ark., 1986). Her ne kadar ilişki doyumu, ilişkiye bağlanım veya ilişkiye yapılan yatırım bu çalışmada ele alınmamış olsa da, örneklemedeki kadınsı ve erkeksi bireylerin ilişkiye bağlanımları ve ilişkiye yaptıkları yatırımın da bu sonucu etkileyebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, bundan sonra yapılacak çalışmalarda toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişki doyumları ve ilişkiye yapılan yatırımlar arasındaki ilişkilerin de incelenmesinin sonuçların daha geniş ele alınmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, sadece cinsiyet açısından gruplar arası farklılıklar değerlendirildiğinde erkeklerin kadınlara kıyasla sadakat gösterme oranı daha yüksek olarak elde edilmiştir. Bu bulgu, her ne kadar beklendik olmasa da, kadınların erkeklere göre daha baskın ve aktif stratejiler kullandıkları, erkeklerin ise çatışmadan kaçındıkları için daha pasif yöntemlere başvurduklarını bulan çeşitli çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Hojjat,2000; Kantarcı, 2009 ve Kuncewicz,2011). Erkeklerin problemle

yüzleşmekten kaçındıkları ve problemle ilgilenmek istemedikleri için sadakat stratejisini tercih ettikleri ifade edilmektedir (Kuncewicz,2011).Değişkenler arası korelasyon ve regresyon analizi sonuçları değerlendirildiğinde ise, sadakat ile kadınsılık boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu ve kadınsılık boyutunun sadakati olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. Buna göre, kadınsı bireylerin anlamlı olarak sadakat stratejisini kullanmaya eğilimli oldukları elde edilmiştir. Bu anlamda, sadece kadınsılığın anlamlı olarak sadakat gösterme tepkisini yordadığı düşünülürse, sonuçların kadınsılık ve sadakat stratejisi arasında pozitif ilişkiler bulan diğer çalışmalarla (örn., Rusbult, Zembrodt ve Swanizsek, 1986) tutarlı olduğu söylenebilir. Yukarıdaki bölümlerde de bahsedildiği gibi, yine aynı şekilde kadınsıların erkeksilere göre daha ilişki odaklı ve bağımlı yetiştirilmelerinden dolayı (Büyükşahin,2006) sadakat ile kadınsılık arasında pozitif yönde ilişkiler çıktığı düşünülmektedir.

Sadakat tepkisi üzerinde bağlanma gruplarına bağlı farklılıklar incelendiğinde de, hiçbir bağlanma grubunun sadakat üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde ise, saplantılı bağlananların pasif yapıcı bir strateji olan sadakati daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur (Rusbult, 1980). Saplantılı bağlanan bireylerin partnerlerine aşırı bağımlı oldukları ve ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları için “sadakat” stratejisini tercih ettikleri düşünülmektedir (Rusbult,1980). Yine aynı şekilde, Jang ve ark.(2002)’nin yaptıkları çalışmaya göre, saplantılı bağlanan bireylerin aldatıldıklarını öğrendiklerinde konuyla ilgili konuşmaktan kaçındıkları ve ilişkiyi bitirmek yerine daha çok beklemeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, saplantılı bireylerin pasif ve yapıcı bir strateji olan sadakati tercih edecekleri düşünülmekteydi. Bu çalışmada ise literatürle tutarsız olarak bağlanma gruplarının sadakat stratejisi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ne var ki; bağlanma gruplarının sadakat stratejisi üzerinde anlamlı bir etkisinin çıkmamış olması, saplantılı bağlanan bireylerin ilişkide yaşadıkları yoğun terk edilme kaygısından kurtulabilmek için başka alternatif stratejilere başvurdukları şeklinde düşünülebilir. Aynı zamanda, ilişki problemlerine tepkilerin ölçeğinin alt ölçeklerinden biri olan sadakat stratejisinin güvenilirliğinin çok düşük olarak çıkması da herhangi anlamlı bir etkinin bulunmamasına yol açmış olabileceği düşünülmektedir.

4.2.4. İhmal Etme Tepkisinde Toplumsal Cinsiyet ve Bağlanma Boyutlarına Bağlı Farklılıkların ve İlişkilerin Tartışılması:

Son olarak, ilişkilerde olumsuzluklara verilen tepkilerde *ihmal etme* tepkisinde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı farklılıklar açısından ele alındığında, toplumsal cinsiyet gruplarının ihmal etme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında ise yukarıda da bahsedildiği gibi; erkeksilik ihmal etme stratejisiyle pozitif ilişkili bulunmuştur (Rusbult, Zembrodt ve Swaniszek, 1986). Ayrıca, cinsiyete göre bakıldığında da, erkeklerin ihmal etme stratejisini daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Gilligan,1982;Nob,Consolacion,Desingano ve Magno,2013; Kuncewicz, 2011). Bu doğrultuda, erkeksi role sahip bireylerin, romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzluklara yönelik tepkilerinde kadınsı role sahip bireylere göre ihmal etme stratejisini daha fazla tercih edecekleri beklenmekteydi. Bu çalışmada ise literatürle tutarsız olarak cinsiyet gruplarının ihmal etme stratejisi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunamamış olması, yukarıda da bahsedildiği gibi modernleşme süreciyle beraber özellikle metropollerde kadına ve erkeğe yüklenen rollerin benzeşmesine (Tüfekçi,2013) ve değişen aile yapılarına bağlanabilir (Göker ve Göker, 2014). Eskiye göre metropollerde, kadının ve erkeğin ilişki yaşamada daha özgürlükçü bir rol benimsemeleri ilişki olumsuzluklarına verdikleri tepkiler açısından önemli bir farka yol açmamış olabilir. Aynı zamanda, geleneksel büyük aile yerine çekirdek aile yapısına geçilmiş olması da toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesinde en büyük etkenlerden biridir (Göker ve Göker, 2014). Yani, değişen aile yapıları nedeniyle kadına da artık hem erkeksi hem kadınsı roller yüklenmeye başlanmıştır. Tüm bunların yanı sıra, yine yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği gibi; bu çalışmada ölçülmemiş olsa bile ilişkiye yatırım ve bağlanmanın da cinsiyetler arası bir fark göstermemiş olabileceği ve bunun bir sonucu olarak da ihmal etme stratejisi üzerinde toplumsal cinsiyet rolleri arasında herhangi bir farkın bulunamamış olduğu düşünülmektedir.

İhmal etme tepkisinde bağlanma gruplarına bağlı farklılıklar ele alındığında ise, beklenildiği gibi güvenli bağlananların, korkulu gruptan anlamlı olarak daha düşük puanlar aldıkları görülmüştür. Benzer şekilde korelasyon ve regresyon sonuçlarına göre de, ihmal ile terk edilme kaygısı ve yakınlıktan kaçınma boyutu arasında pozitif anlamlı

bir ilişki bulunmuş, terk edilme kaygısı ve yakınlıktan kaçınma boyutlarının ihmal etmeyi olumlu yönde yordadığı gözlemlenmiştir. Buna göre, beklenildiği gibi yakınlıktan kaçınan ve terk edilme kaygısı yaşayan bireylerin anlamlı olarak ihmal etme stratejisini tercih etmeye eğilimli oldukları görülmüştür. Literatüre bakıldığında ise; yukarıda bahsedildiği gibi bu sonuçlarla tutarlı olarak, güvenli bağlananların aktif ve pasif yıkıcı tepkileri (örn. ihmal etme ve terk etme) diğer gruptakilere göre daha az kullandıkları, özellikle kayıtsız ve korkulu bağlanan bireylerin genellikle yıkıcı stratejileri (örn. ihmal etme ve terk etme) tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Batholomew ve Horowitz, 1991; Donovan 2010; Gaines ve ark., 1997; Jang ve ark., 2002). Aynı şekilde, Bahadır (2006)'nın çalışmasında da korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin güvenli bağlananlara göre çatışma çözmede kaçınma davranışlarına daha sık başvurdukları gözlemlenmiştir. Tüm bu bulgular göz önüne alındığında, kaygılı bireylerin reddedilme korkusuyla başa çıkabilmek amacıyla ihmal etme stratejisine başvurarak kendilerine bir savunma mekanizması geliştirdikleri düşünülebilir. Korkulu gruptakilerin ise hem kendileri hakkında hem de çevreleri hakkında olumsuz içsel modellere sahip oldukları için ihmal etme stratejisini diğer gruptakilere göre daha fazla tercih ettikleri düşünülmektedir. Yani, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin diğerlerine karşı olumsuz bir tutum içerisinde oldukları için kendilerini koruma adına çatışma ortamından uzaklaşmayı tercih ettikleri düşünülebilir. Bu davranış, kendilerini çatışma sonucu yaşanabilecek duygusal acıdan korumak için geliştirdikleri bir savunma mekanizması olarak da düşünülebilir.

4.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE ÖNERİLERİ

Literatür incelendiğinde ilişki problemlerine tepkilerle ilgili yapılan çalışma sayısının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmanın ülkemizdeki kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerine göre romantik ilişkilerinde olumsuzluklara verdikleri tepkiler literatürüne önemli bir katkı yaptığı söylenebilir. Ne var ki; bu araştırmanın bir takım sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle, örneklemin sadece üniversite öğrencilerinden seçilmiş olması nedeniyle, sonuçlar genellenememektedir. Bu nedenle; ileriki çalışmalarda toplumun çeşitli kesimlerinden oluşan örneklem grubundan elde edilecek sonuçların da değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, ölçeklerin kişilerin özel hayatına

yönelik sorular içermesi nedeniyle sosyal beğenirlik etkisiyle kişilerin gerçekte oldukları şekilde değil de, olmak istedikleri kişi şeklinde cevaplar verme eğiliminde olabileceklerinin düşünülmesidir. Bunun yanı sıra, bu çalışma kesitsel bir çalışma olduğundan nedensellik ilişkisi kurulamamaktadır. Ayrıca, çalışmanın örneklem yapısı açısından araştırmadaki değişkenlerin ortak etkisinin ele alındığı analizlerde katılımcıların bazı hücrelerde istatistiksel olarak analiz yapmaya olanak vermeyecek oranda az olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, daha sonraki çalışmalarda örneklem sayısının artırılarak yeniden ele alınmasının bu çalışmadan elde edilen bulguların daha doğru değerlendirilmesini ve bu alanda bilgi birikimine katkı açısından büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın önemli diğer bir sınırlılığı ise İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeğinin alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının düşük olmasıdır. Bu nedenle, bu araştırmadan elde edilen bulguların sonuçları yorumlanırken güvenilirlik konusunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda özellikle bu ölçeğin çeşitli örneklem gruplarında yeniden ele alınarak değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acitelli, L., Rogers, S. ve Knee, R. (1999). The role of Identity in the Link between Relationship Thinkng and Relationship Satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16, 591-618.
- Adams, J.M., ve Jones, W. H. (1999). *Interpersonal commitment in historical perspective*. J.M.Adams., W. H.Jones (Eds.), Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.
- Agnew, C. R., Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., ve Langston, C. A. (1998). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Pyschology*, 74 (4). 939 - 954.
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant-mother attachment. *American Psychologist*, 34, 932-937.
- Ainsworth, M.S. (1989). Attachments beyond Infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Ainsworth, M. S., ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Akgün, R. ve Polat Uluocak, G.(2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6(23), 9-22.
- Akın, A. ve Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı Özel Eki*, 25(4): 73-82.
- Alonso–Arbiol, I., Shaver, P. R., ve Yárnoz, S. (2002). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque Country. *Personal relationships*, 9(4), 479-490.
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: Üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Atalay, D.D. (2007). *Denklik Duyarlılığı Açısından Algılanan Örgütsel Adalet - Örgütsel Bağlanma İlişkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü, Ankara.
- Ataman, H. (2009). LGBTTT Hakları İnsan Haklarıdır. Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Augoustinos, M., Walker, I., ve Donaghue, N. (2014). *Social cognition: An integrated introduction*. Great Britain: Sage.
- Azizoğlu-Binici, S., ve Hovardaoğlu,S. (1996). Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin (EKDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 66-77.
- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygudurumunu düzenleme arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bal, H. (2007). *Bağlanma Stilleri, Cinsiyet Roller ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barlow, D.H. (1992). Individual Differences in Responses to Dissatisfaction in Relationships. USA: George Mason University, Virginia.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 226-244.
- Baykal, S. (1991). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2): 66-75.
- Berktaş, F. (2009). Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik. *Cogito*, 58, 58-72.
- Beştaş, F. G. (2007). *Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Boughn, S., Lentini, A. (2002). Why do Women Choose Nursing? *Journal of Nursing Education*, 38(4): 156-161.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss. *Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books
- Bowlby, J. (1980). Attachment and loss. *Volume III: Loss, sadness and depression*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss. *Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. New

York: Basic Books.

- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *American Journal of Psychiatry*, 145, 1-10.
- Bowen, G.L. (1987). Changing Gender-role Preferences and Marital Adjustment: Implications for Clinical Practice. *Family Therapy*, 14: 17-33.
- Bradbury, T. N., Beach, S. R., Fincham, F. D., ve Nelson, G. M. (1996). Attributions and behavior in functional and dysfunctional marriages. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(3), 569.
- Brase, G.L., Adair, L.ve Monk,K. (2014). Explaining Sex Differences in Reactions to Relationship Infidelities: Comparisons of the Roles of Sex, Gender, Beliefs, Attachment, and Sociosexual Orientation. *Evolutionary Psychology* 12(1): 73-96.
- Brennan, K. A., Clarck, C. L. ve Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. J . A. Simpson., W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships* (s.46-76) Newyork: Guilford Press.
- Brennan, K.A., ve Shaver, P.R. (1995). Dimensions of Adult Attachment and The Dynamics of Romantic Relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21: 267-283.
- Bretherton,I. (1998). The roots and growing points of attachmet theory, C.M.Parkes ve ark. (Eds.), *Attachment Across The Life Cycle*, (s.9-32), London:Routledge Publication.
- Bronfenbrenner, U., Alvarez, W. ve Haderson, C. (1984). Working and Watching: Maternal Employment in Parents Perceptions of Their Three Years Old Children, *Child Development*, 55: 1362-1378.
- Buss, D. M. (1995). Psychological sex differences: Origins through sexual selection. *American Psychologist*, 50 (3), 164-168.
- Buss, D. M., ve Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: an evolutionary perspective on human mating. *Psychological review*, 100(2), 204.
- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi*. Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyükşahin, A., Hasta, D., ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki istikrarı ölçeği: Geçerlik ve

- güvenirlilik çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 25-37.
- Campos, J. J., Barrett, K. C., Lamb, M. E., Goldsmith, H. H. ve Stenberg, C. (1984). *Handbook Of Child Psychology*. John Wiley ve Sons.
- Canel ,A.N. (2012). *Evlilik ve Aile Hayatı*. İkinci Baskı, İstanbul.
- Cassidy, J. ve Berlin, L. J. (1994). The insecure/ambivalent pattern of attachment: Theory and research. *Child Development*, 65, 971-991.
- Collins, N.L. (1996). Working Models of Attachment: Implications for Explanation, Emotion and Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(4): 810-832.
- Collins, N. L. ve Read, S. J. (1990). Adult attachment working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4): 644-663.
- Crowell, J.A., Fraley, R.C. ve Shaver, P.R. (1999). Measurement of Individual Differences in Adolescent and Adult Attachment. J.Cassidy ve P.R.Shaver (Eds.). *Handbook of Attachment : Theory, Research and Clinical Applications*. (s.434-465). The Guilford Press.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C. ve Shaver, P. R. (2009). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (599-634). New York:Guilford Press.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranışı* (14. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışır, G. ve Çakıcı, F. O. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sosyal Medyada Kurulan Benlik İnşaasının Temsili. *Electronic Turkish Studies*, 10(10).
- Çaplı, O. (1992). *Evlenmeye Hazır mısınız?* Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Çarıkcı, İ. H. ve Atilla, G. (2009). Erillik/Dişillik Boyutunun Empatik Beceri İle İlişkisi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Çınar, H. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çırakoğlu, O. C. ve Tezer, E. (2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 29-41.
- Dahl, D. W., Sengupta, J. ve Vohs, K. D. (2009). Sex in advertising: Gender differences

- and the role of relationship commitment. *Journal of Consumer Research*, 36, 215–231.
- Damarlı, O. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik-kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Davis, J.L., ve Rusbult, C.E. (2001). Attitude alignment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(1), 65-84.
- Davis, L . E., ve Strube, M . J. (1993). An assessment of romantic commitment among Black and White dating couples. *Journal of Applied Social Psychology*, 23 (3), 212 - 225.
- Dilek, Y. (1997). *Parents Role In Preschool Children's Gender Role Socialisation*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Donovan, S. (2010). *Attachment theory as a predictor of communicative responses to infidelity*. Master Thesis, University of Nevada, Las Vegas.
- Dökmen Z (1991) Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35 (1): 81-89.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*. 7 (1), 27-40.
- Dökmen, Y.Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Sistem Yayıncılık: Ankara.
- Drigotas,S.M., Safstrom,C.A., Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77,509-524.
- Duck, S. ve Wood, J. T. (2006). What goes up may come down: Sex and gendered patterns in relational dissolution. *Handbook of divorce and relationship dissolution*, 169-187.
- Dusek, J. B. (1987). *Adolescent Development And Behavior*. Prentice – Hall, Inc. A Division of Simon and Schuster, New Jersey.
- Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. *The developmental social psychology of gender*, 123-174.
- Ebeoğlu, M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin cinsellikle ilgili konularda ebeveyn ve*

akranla iletişimleri ile evlilik öncesi cinselliğe yönelik tutum ve davranışları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Egeland, B., ve Farber, E. (1984). Infant-mother attachment: Factors related to its development and changes over time. *Child Development*, 55: 753-771.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (19)*: 209-230.

Evrin, Ö. (2003). *Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekan Eşitliği.* Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Feeney, J. A. (1995). Adult attachment and emotional control. *Personal Relationships*, 2(2), 143-159.

Feeney, J.A., ve Noller, P. (1990). Attachment Style As a Predictor of Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58: 281-291.

Feeney, J., ve Noller, P. (1996). *Adult Attachment.* Sage Publications, Inc. USA.

Feldman, S. S. ve Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 27, 691-717.

Feldman, R. A. ve Jorgensen, D. D. (1974). Communication and marital conflict. *Journal of Applied Communication Research*, 2(2), 53-66.

Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1987). The assessment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 797-809.

Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1992). Assessing attributions in marriage: the relationship attribution measure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3), 457.

Fitzpatrick, J. ve Sollie, D.L (1999). Unrealistic gendered and relationship specific beliefs: Contributions to investments and commitment in dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (6), 852 -868.

Forbes, G. B. ve Adams – Curtis, L. E. (2000). Gender role typing and attachment to parents and pers. *The Journal Of Social Psychology*, 140 (2), 258 – 260

- Fraley, R. C. ve Shaver, P. R. (2000). Adult Romantic Attachment: Theoretical Developments, Emerging Controversies, and Unanswered Questions. *Review of General Psychology*, 4 (2), 132-154.
- Gagné, F. M., ve Lydon, J. E. (2003). Identification and the commitment shift: Accounting for gender differences in relationship illusions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 907-919.
- Gaines, S. O., Reis, H. T., Summers, S., Rusbult, C. E., Cox, C. L., Wexler, M. O. ve Kurland, G. J. (1997). Impact of attachment style on reactions to accommodative dilemmas in close relationships. *Personal Relationships*, 4(2), 93-113.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Girginer, U.H. (1994). *Toplumda Cinsiyet Rollerini Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Glick, P., Sakallı, N., Ferreira, M.C., ve Souza, A. (2002). Ambivalent Sexism and Attitudes Toward Wife Abuse in Turkey and Brazil, *Psychology of Women Quarterly*, 26:110-169, 292-297.
- Göker, N. ve Göker, G. (2014). Sinemada Alternatif Kadın Temsilleri: Stepford Kadınları. *Firat University Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2).
- Griffin, D. ve Bartholomew, K. (1994). Models of self and others: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3): 430-445.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., Jorgensen, P. F., Spitzberg, B. H. ve Eloy, S. V. (1995). Coping with the green-eyed monster: Conceptualizing and measuring communicative responses to romantic jealousy. *Western Journal of Communication*, 59, 270-304.
- Güldü, Ö. ve Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 097-116.
- Günay, G. ve Bener, Ö. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri, *TSA*, 2011; 15(3): 157-171.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklara aktarımında Ana-babalık stillerinin rolü*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Haigler, V. F., Day, H. D., ve Marshall, D. D. (1995). Parental attachment and gender-role identity. *Sex Roles*, 33(3-4), 203-220.
- Halat, M.I. ve Hovardaoğlu, S. (2010). The relations between the attachment styles, causality and responsibility attributions and loneliness of the married couples in the context of the investment model. *Procedia Soc Behav Sci*, 5:2332-2337.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship belief in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313- 328.
- Harris, L. (1986). American Teens Speak: Sex, myths, TV and birth control: the planned parenthood poll.
- Harwood, R.L., Miller, J.G. ve Irizarry, N.L. (1995). Culture and attachment: Perceptions of the child in context. New York: Guilford Press.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). Conceptualizing romantic love as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1): 1-22.
- Hazan, C. ve Zeifman, D. (1999). Pair Bonds as Attachments: Evaluating The Evidence in Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications, Ed. Cassidy, J., Shaver, P.R., New York: Guilford Pres, 336-354.
- Hill, C. T., Rubin, Z., ve Peplau, L. A. (1976). Breakups before marriage: The end of 103 affairs. *Journal of Social Issues*, 32(1), 147-168.
- Hojjat,M. (2000).“Sex Differences and Perceptions of Conflict in Romantic Relationships”, *Journal of Social and Personal Relationships*, Vol: 17 (4-5) : 598 – 617.
- Hortaçsu, N. (1997). Cross-culturel comparison of need importance and need satisfaction during adolescence: Turkey and the United States. *The Journal of Genetic Psychology*,158 (3), 287-296.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.
- İmamoğlu, E.O. ve Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123(2),211-232.
- Impett, E. A., Bears, K. P., ve Peplau, L. A (2003). Testing the investment model of

- relationship commitment and stability in longitudinal study of married couples. N. J. Pallone (Ed.), *Love, Romance, Sexual Intereaction*, Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey.
- Jang, A. A., Smith, S. W. ve Levine, T. R. (2002). To stay or to leave? The role of attachment styles in communication patterns and potential termination of romantic relationships following discovery of deception. *Communication Monographs*, 69, 236-252.
- Johnson, M.P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly*, 14, 395-406.
- Johnson, D.J., ve Rusbult, C.E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 967-980.
- Kammrath, L.K. ve Dweck, C. (2006). Voicing Conflict: Preferred Conflict Strategies Among Incremental and Entity Theorists. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32: 1497.
- Kantarcı, D. (2009). *Evli Bireylerin Bağlanma Stilllerine Göre Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Yönetim Biçimlerinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kavuncu, A. N. (1987). *Bem Cinsiyet Rolü Envanterini Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kelley, H. H. (1983). Love and commitment. H.H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau and D. R. Peterson (Eds.), *Close Relationships*, (s:265-314). New York: W.H. Freeman.
- Kelley, H. H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T. L., Levinger, G., McClintock, E., Peplau, L. A. ve Peterson, D. R. (1983). Analyzing close relationships. In H. H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau ve D. R. Peterson (Eds.), *Close relationships* (pp. 20–67). New York: Freeman.
- Kelley, H.H., ve Thibaut, J.W. (1978). *Interpersonal Relations: A Theory of Interdependence*. New York: Wiley.

- Kilpatrick, S. D., Bissonnette, V. L. ve Rusbult, C. E. (2002). Empathic accuracy and accommodative behavior among newly married couples. *Personal Relationships*, 9, 369-393.
- Kirkpatrick, L.A, ve Davis, K.E. (1994). Attachment Style, Gender, and Relationship Stability: A Longitudinal Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66: 502-512.
- Kline, P. (2000). *Handbook of psychological testing*. 2nd edition. London: Routledge.
- Kobak, R. R., ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and social Psychology*,60(6), 861.
- Kocadere, M. (1995). *İyi ve Kötü Evliliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel Bir Çalışma*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri, İzmir.
- Koray, M. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Politikaları. *Çalışma ve Toplum*, 2: 13-54.
- Kuncewicz, D. (2011). Conflict Resolution and Relational Patterns in the Families of Origin of Women and Men. *Psychology of Language and Communication 2011*, Vol. 15, No. 1.
- Kuyumcu, B., ve Güven, M. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Duygusal Farkındalık ve Duyguları İfade Etme Düzeyleri İle Öznel İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: ABD-Türkiye Karşılaştırması. *On Birinci Ulusal Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Kongresi*.
- Küçükçelik, Z. M. (2015). *İlişkiye dair inançlar ve bilişsel çarpıtmaların evlilik uyumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Larsen, A. S., ve Olson, D. H. (1989). Predicting marital satisfaction using PREPARE: A replication study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 15, 311-322.
- Le, B., ve Agnew, C. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.
- Lee, J.A. (1988). Love styles. R.J.Sternberg ve M.Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*(s.38-67). New Haven,C.T. Yale University Press.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review.

Journal of Marriage and the Family, 27,19-78.

- Levy, M. ve Davis, K. (1988). Love styles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 439-471.
- Lin, Y-H, W. ve Rusbult, C. E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (1), 7 - 26.
- Lopez, F.G. (1995). Contemporary attachment theory: An introduction with implications for counseling psychology. *The Counseling Psychologist*, 23 (3), 395-415.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1-2): 66-104.
- Main, M ve Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation M.T. Greenberg, D. Cicchetti, ve E.M. Cummings (Eds.). Attachment in the preschool years (s.134-146). Chicago University of Chicago Press.
- Markus, H.R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98, 221-253.
- Mccray, M.L. (2015). *Infidelity, Trust, Commitment, and Marital Satisfaction Among Military Wives During Husbands' Deployment*. Doctoral dissertation. Walden University, Minneapolis.
- Mikulincer, M., Florian, V., ve Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: A case study of affect regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 273-280.
- Mikulincer, M., Shaver, P.R. ve Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: the dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2): 77-102.
- Moir, A. ve Jessel, D. (2002), *Beyin ve Cinsiyet*,(Çev..Tarık Demirkan), İstanbul:

Pencere Yayınları.

- Murray, S. L. (2001). Seeking a sense of conviction: Motivated cognition in close relationships. G. J. O. Fletcher ve M. S. Clark (Ed.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal processes içinde* (s.107-126). Blackwell Publishers Ltd.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 79-98.
- Newcomer, S., ve Udry, J. R. (1987). Parental marital status effects on adolescent sexual behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 235-240.
- Nob, R., Consolacion, D.U., Desingano, A.G. ve Magno, C. (2013). Impact of Investment Size on Responses to Dissatisfaction in Romantic Relationships. De La Salle University, Manila.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2):1-18.
- Özkan, T. ve Lajunen, T. (2005). Masculinity, femininity and the Bem sex role inventory in Turkey. *Sex Roles*, 52(1-2), 103-110.
- Parks, M. R., Stan, C. M. ve Eggert, L. L. (1983). Romantic involvement and social network involvement. *Social Psychology Quarterly*, 116-131.
- Paterson, R.J. ve Moran, G. (1988). Attachment theory, personality, development, and psychotherapy. *Clinical Psychology Review*. 8: 611-636.
- Raush, H.L., Barry, W.A., Hertel, R.K. ve Swain, M.A (1974). *Communication, conflict and marriage*. Oxford, england: Jossey-Bass Publication.
- Rehber, E. ve Atıcı, M. (2009).İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2009), pp. 323–342.
- Rholes, W. S., Simpson, J. A., Campbell, L. ve Grich, J. (2001). Adult attachment and the transition to parenthood. *Journal of personality and social psychology*, 81(3), 421.
- Romans, J. S. ve DeBord, J. (1995). Development of the relationship beliefs questionnaire. *Psychological reports*, 76(3c), 1248-1250.
- Rothbard, J. C. ve Shaver, P. R. (1994). Continuity of attachment across the life span. In

- M. B. Sperling and W. H. Berman (Eds.), *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* (pp. 31-72) New York: The Guilford Press.
- Rubin, Z., Peplau, L. A. ve Hill, C. T., (1981). Loving and Leaving: Sex Differences in Romantic Attachments. *Sex Roles*, 7(8), 821-835.
- Rusbult, C.E. (1980). Commitment and Satisfaction in Romantic Associations: A Test of The Investment Model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16:172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A Longitudinal test of the investment model- The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (1), 101 - 117.
- Rusbult, C.E. (1987). Responses to dissatisfaction in close relationships: The exit-voice-loyalty-neglect model. D. Perlman. ve S.W. Duck (Eds), *Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration*,(s:209-237),Beverly Hills,CA: Sage.
- Rusbult, C.E. (1991). Commentary on Johnson's commitment to personal relationships: what's interesting, and what's new?, E.H. Jones and D.W. Perlman (Eds.), *Advances in Personal Relationships*, Vol. 3, London: Jessica Kingsley.
- Rusbult,C.E., Arriage, X.B. ve Agnew, C.R. (2001). Interdependence in close relationships. G.J.O Fletcher, M.S. Clark (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes*. U.S.A: Blackwell Publishers.
- Rusbult, C. E. ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An Interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10 (2), 175 - 204.
- Rusbult,C. E., Johnson, D.J. ve Morrow, G. D. (1986a). Determinants and consequences of exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in adult romantic involvements. *Human relations*, 39(1), 45-63.
- Rusbult, C.E., Johnson, D.J. ve Morrow, G.D. (1986b). Prediction satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly*, 49(1), 81-89.
- Rusbult, C.E. ve Martz,J.M. (1995). Remaining in a abusive relationship: An investment model analysis of nonvoluntary dependence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 558-571.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik. L. F. ve Lipkus, I. (1991).

- Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60,53-78.
- Rusbult, C. E. ve Zembrodt, I. M. (1983). Responses to dissatisfaction in romantic involvements a multidimensional scaling analysis. *Journal of Experimental Social Psychology* 19, 274-293.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M. ve Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230 - 1242.
- Rusbult, C.E., Zembrodt, I.M. ve Iwaniszek, J. (1986). The impact of gender and sex-role orientation on responses to dissatisfaction in close relationships. *Sex Roles*. 15 (1-2), 1-20.
- Sakalı-Uğurlu,N.(2003).How do romantic relationship satisfaction,gender stereotypes,and gender relate to future time orientation in romantic relationships?. *The Journal of Psychology*, 137 (3), 294-303.
- Sanderson,B., ve Kurdek,L.A. (1993). Race and gender as moderator variables in predicting relationship satisfaction and relationship commitment in a sample of dating heterosexual couples. *Family Relations*, 42 (3), 263-267.
- Saraç, A., Hamamcı, Z. ve Güçray, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki Doyumunu Yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43).
- Sargut, A. S. (2001). *Kültürler arası farklılaşma ve yönetim*. Gen.2.baskı, İmge Kitabevi: Ankara.
- Scharfe, E., ve Bartholomew, K. (1995). Accommodation and attachment representations in young couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 389-401.
- Schmitt, D. P. (2003), “Are Men Universally More Dismissing than Women? Gender Differences in Romantic Across 62 Cultural Regions,” *Personal Relationships*, 10/3: 307-333.
- Sedikides, C., Oliver,M.B., ve Campbell,W.K. (1994). Perceived benefits and costs of

romantic relationships for women and men: Implications for Exchange theory. *Personal Relationships*, 1, 5-21.

- Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *E- Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(4): 2446-2458.
- Sharpsteen, D. J. ve Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of personality and social psychology*, 72(3), 627.
- Shaver, P. R. ve Miculincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development*, 4 (2), 133-161.
- Shi, L. (1999). *Conflict resolution in romantic relationships: An examination of adult attachment and early attachment experience*. Dissertation Abstracts International: Section B, 60(4- B), 1903B. (UMI No. 9925666).
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships [Electronic version], *The American Journal of Family Therapy*, 31, 143-157.
- Sinclair, L. ve Fehr, B. (2005). Voice versus Loyalty: Self Construals and Responses to Dissatisfaction in Romantic Relationships. *Journal of Experimental Social Psychology*. 41 (2005),298-304.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971-980.
- Smith, C. J., Noll, J.A. ve Bryant, J. B. (1999). The effect of social context on gender selfconcept. *Sex Roles*. 40 (5/6), 499-512.
- Solmuş, T. (2003). Romantik bağlanma (II) İlişkisel değişkenler ve ilişki süreci. *Türk Psikoloji Bülteni*, 9(28-29), 99-108.
- Suh, E., Moskowitz, D., Fournier, M. ve Zuroff, D. (2004). Gender and Relationships: Influences on Agentic and Communal Behaviors. *Personal Relationships*, 11, 41-59.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57). 1-22.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999a). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14(44): 35-58.

- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999b). Yetişkin bağlanma stillerinin ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106.
- Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. H. (1959). *Social Psychology of Groups*, New York: Wiley.
- Tolan, Ö.Ç. (2002). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tüfekci, S. (2003). *Kırsal kesimlerden büyükşehirlere göç ve göçün aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler: İstanbul örneği* (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler).
- Türkmen, T. (1995). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı, *Un Platform for Action*, s. 89.
- Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7, 13, 45-61.
- Tzuriel, D. (1984). Sex role typing and ego identity in Israeli oriental, and western adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*. 46 (2), 440-457.
- Webster, G. D., Laurenceau, J. P., Smith, C. V., Mahaffey, A. L., Bryan, A. D. ve Brunell, A. B. (2015). An investment model of sociosexuality, relationship satisfaction, and commitment: Evidence from dating, engaged, and newlywed couples. *Journal of Research in Personality*, 55, 112-126.
- Weigel, D. J. (2007). Parental divorce and the types of commitment-related messages people gain from their families of origin. *Journal of Divorce and Remarriage*, 47(1-2), 15-32.
- Weinfield, N. S., Sroufe, L.A., Egeland, B., ve Carlson, E. A. (1999). The nature of individual differences in infant-caregiver relationships. In *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, ed. J. Cassidy and P.R.

Shaver. New York: Guilford Press, pp. 89-114.

- Wieselquist, J., Rusbult, C.E., Foster, C.A. ve diğeri (1999). "Commitment, Prorelationship Behavior, and Trust in Close Relationships," *Journal of Personality and Social Psychology*, (77)5, pp. 942-966.
- Witt, S.D. (1997). Parental Influence on Children's Socialization to Gender Roles, *Adolescence*, 32(126):253-9.
- World Health Organisation (WHO), (1998). Gender and Health, Technical Paper. Genova.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K., Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları, *Hemşirelik Yükseköğretim Dergisi*, Ankara, 1: 26-38.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler*, Doktora Tezi, Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeyneloğlu, S., Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi, *H.U. Journal of Education*, 40: 409-420.
- Zimmermann, P. ve Becker Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego identity status. *Journal Of Adolescence* 25: 107 -124.

EKLER**EK1****Demografik Bilgi Formu**

1. Cinsiyetiniz: Kadın:(...) Erkek: (...)
2. Yaşınız: .....
3. Okuduğunuz okul ve bölümünüz: Okul:.....
Bölüm: .....
4. Sınıf: ( ) Hazırlık ( ) 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf
( ) 4. Sınıf
5. Genellikle akademik notlarınız nasıl( ) Ortalamanın altı ( ) Orta ( ) Ortalamanın ü
6. Anne ve babanız ( ) Evli ve beraber ( ) Ayrı veya Boşanmış
(Ne kadar süredir?:.....
( ) Diğer:.....
7. Annenizin Eğitim Düzeyi: ( ) İlk veya Ortaokul ( ) Lise
( ) Yüksekokul
( ) Üniversite ( ) Yüksek lisans
8. Babanızın Eğitim Düzeyi: ( ) İlk veya Ortaokul ( ) Lise
( ) Yüksekokul
( ) Üniversite ( ) Yüksek lisans
9. Annenizin Mesleği: ( ) İşsiz ( ) Ev Hanımı
( ) Memur/Subay/Küçük esnaf vb.
( ) İşçi/Tezgahtar/Usta/Çiftçi
( ) Üst düzey bürokrat, serbest meslek sahibi(doktor, avukat, mimar, mühendis vb.), tüccar vb.
10. Babanızın Mesleği: ( ) İşsiz ( ) Ev Hanımı
( ) Memur/Subay/Küçük esnaf vb.
( ) İşçi/Tezgahtar/Usta/Çiftçi
( ) Üst düzey bürokrat, serbest meslek

sahibi(doktor, avukat, mimar, mühendis vb.), tüccar vb.

11. Medeni durumunuz: Evli Boşanmış veya ayrı
 Dul
 Bekar
12. Şu an kimlerle yaşıyorsunuz? Ailemle hep birlikte Sadece annemle
 Sadece babamla Yurtta
 Evde ev arkadaşım/arkadaşlarımla beraber
 Evde yalnız
 Akrabamın/tanıdığımın yanında
 Diğer (lütfen açıklayınız) .....
13. Üniversite öncesinde yaşadığınız yeri işaretleyiniz. Köy /Kasaba Şehir
 Büyükşehir/Metropol
4. Üniversite öncesinde yaşadığımız bölgeyi işaretleyiniz. Akdeniz Doğu Anadolu Ege Bölgesi
 Güneydoğu Bölgesi İç Anadolu Bölgesi Marmara Bölgesi
 Karadeniz Bölgesi
15. Kendinizi hangi sosyoekonomik düzeyde görüyorsunuz? Düşük Orta
 Yüksek Diğer (Belirtiniz) .....
16. Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı? Evet Hayır
17. Eğer varsa ne kadar süredir devam ediyor? 1 yıldan az 1-2 yıl 3-5 yıl
 5 yıldan fazla
Tam olarak süresini belirtiniz: .....

18. Şu andaki ilişkiniz iÇin hangisi en uygun? ( ) Evli ( ) Nişanlı ( ) Flört

19. Bu ilişkinin sürmesi sizin iÇin ne kadar önemli? HiÇ önemli değil 1 2 3 4 5 Çok önemli

20. Bu ilişkide kendinizi ne derece güvende hissediyorsunuz? HiÇ 1 2 3 4 5 Çok

21. Bu ilişkide partnerinizle ne sıklıkta çatışma yaŐyorsunuz? HiÇ 1 2 3 4 5 Çok

EK 2

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dahil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizde, genel olarak yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Lütfen bu ifadelerle ilgili görüşünüzü/düşüncenizi, verilen derecelendirmeyi kullanarak belirtiniz.

1	2	3	4	5
Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Hem katılıyorum Hem katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum

1) Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
2) Terkedilmekten korkarım.	1	2	3	4	5
3) Arkadaş olduğum kişilere yakın olmak konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5
4) İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım.	1	2	3	4	5
5) Birlikte olduğum kişi bana yakınlaşmaya başlar başlamaz kendimi geri çekiyorum.	1	2	3	4	5
6) Birlikte olduğum kişilerin beni, benim onları umursadığım kadar umursamayacaklarından endişelenirim.	1	2	3	4	5
7) Birlikte olduğum kişi çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
8) Birlikte olduğum kişiyi kaybedeceğim diye çok kaygılanırım.	1	2	3	4	5
9) Birlikte olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5
10) Genellikle, birlikte olduğum kişinin benim için hissettiklerinin, benim onun için hissettiklerim kadar güçlü olmasını arzu ederim.	1	2	3	4	5
11) Birlikte olduğum kişilere yakın olmak isterim, ama sürekli kendimi geri	1	2	3	4	5

çekerim.					
12) Genellikle birlikte olduğum kişiyle tamamen bütünleşmek isterim ve bu bazen onları korkutup benden uzaklaştırır.	1	2	3	4	5
13) Birlikte olduğum kişilerin benimle çok yakınlaşması beni gerginleştirir.	1	2	3	4	5
14) Yalnız kalmaktan endişelenirim.	1	2	3	4	5
15) Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda oldukça rahatımdır.	1	2	3	4	5
16) Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5
17) Birlikte olduğum kişiyle çok yakınlaşmaktan kaçınmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
18) Birlikte olduğum kişi tarafından sevildiğimin sürekli ifade edilmesine gereksinim duyarım.	1	2	3	4	5
19) Birlikte olduğum kişiyle kolaylıkla yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5
20) Birlikte olduğum kişileri bazen daha fazla duygu bağlılık göstermeleri için zorlayabilirim.	1	2	3	4	5
21) Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanma konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
22) Terkedilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5
23) Birlikte olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
24) Birlikte olduğum kişinin bana ilgi göstermesini sağlayamazsam üzülür yada kızarım.	1	2	3	4	5
25) Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5
26) Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
27) Sorunlarımı ve kaygılarımı genellikle birlikte olduğum kişiyle tartışırım.	1	2	3	4	5
28) Bir ilişkide olmadığım zaman kendimi biraz kaygılı ve güvensiz hissederim.	1	2	3	4	5
29) Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanmakta rahatımdır.	1	2	3	4	5
30) Birlikte olduğum kişi istediğim kadar yakınımda olmadığında kendimi engellenmiş hissederim.	1	2	3	4	5
31) Birlikte olduğum kişilerden teselli, öğüt ya da yardım istemekten	1	2	3	4	5

rahatsız olmam..					
32) İhtiyaç duyduğumda, birlikte olduğum kişiye ulaşamazsam kendimi engellenmiş hissederim.	1	2	3	4	5
33) İhtiyacım olduğunda birlikte olduğum kişiden yardım istemek işe yarar.	1	2	3	4	5
34) Birlikte olduğum kişiler beni onaylamadıkları zaman kendimi gerçekten kötü hissederim.	1	2	3	4	5
35) Rahatlama ve güvencenin yanı sıra birçok şey için birlikte olduğum kişiyi ararım.	1	2	3	4	5
36) Birlikte olduğum kişi benden ayrı zaman geçirdiğinde üzülürüm.	1	2	3	4	5

EK 3

BEM Cinsiyet Rolü Envanteri

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Lütfen bu ifadelerle ilgili görüşünüzü/düşüncenizi, verilen derecelendirmeyi kullanarak belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7
Hiç uygun değil	Genellikle uygun değil	Bazen uygun değil	Kararsızım	Bazen uygun	Genellikle uygun	Her Zaman Uygun

1) Ağır başlı, ciddi	1	2	3	4	5	6	7
2) Ailesine karşı sorumlu	1	2	3	4	5	6	7
3) Anlayışlı	1	2	3	4	5	6	7
4) Baskın, tesirli	1	2	3	4	5	6	7
5) Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı	1	2	3	4	5	6	7
6) Boyun eğen	1	2	3	4	5	6	7
7) Cana yakın	1	2	3	4	5	6	7
8) Cömert	1	2	3	4	5	6	7
9) Çocukları seven	1	2	3	4	5	6	7
10) Duygularını açığa vurmayan	1	2	3	4	5	6	7
11) Duygusal	1	2	3	4	5	6	7
12) Erkeksi	1	2	3	4	5	6	7
13) Etkileyici, güçlü	1	2	3	4	5	6	7
14) Fedakar	1	2	3	4	5	6	7
15) Girişken	1	2	3	4	5	6	7
16) Gönül alan	1	2	3	4	5	6	7

17) Gözü pek	1	2	3	4	5	6	7
18) Haksızlığa karşı tavır alan	1	2	3	4	5	6	7
19) Hassas	1	2	3	4	5	6	7
20) Hırslı	1	2	3	4	5	6	7
21) İdealist	1	2	3	4	5	6	7
22) İcinmiş duyguları tamir etmeye istekli	1	2	3	4	5	6	7
23) Kaba dil kullanmayan	1	2	3	4	5	6	7
24) Kadınsı	1	2	3	4	5	6	7
25) Kendi ihtiyaçlarını savunan	1	2	3	4	5	6	7
26) Kendine güvenen	1	2	3	4	5	6	7
27) Kuralcı, katı	1	2	3	4	5	6	7
28) Lider gibi davranan	1	2	3	4	5	6	7
29) Mantıklı	1	2	3	4	5	6	7
30) Merhametli	1	2	3	4	5	6	7
31) Namuslu	1	2	3	4	5	6	7
32) Otoriter	1	2	3	4	5	6	7
33) Riski göze almaktan çekinmeyen	1	2	3	4	5	6	7
34) Sadık	1	2	3	4	5	6	7
35) Saldırgan	1	2	3	4	5	6	7
36) Sevecen	1	2	3	4	5	6	7
37) Sıkılgan	1	2	3	4	5	6	7
38) Sözünde duran	1	2	3	4	5	6	7
39) Tatlı dilli	1	2	3	4	5	6	7
40) Yumuşak, nazik	1	2	3	4	5	6	7

EK 4

İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Lütfen bu ifadelerle ilgili görüşünüzü/düşüncenizi, verilen derecelendirmedeki sayıyı yuvarlak içine alarak belirtiniz.

1	2	3	4	5
Bunu asla yapmam	Bunu çok nadir yaparım	Bunu ara sıra yaparım	Bunu sık yaparım	Bunu her zaman yaparım

1) Partnerim keyifsizken beni kıracak bir şey söylediğinde , durumu düzeltmeye ve sorunu çözmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
2) Partnerim, bana öfkelenildiğinde ve bir süre beni görmezlikten geldiğinde ayrılmayı düşünürüm	1	2	3	4	5
3) Partnerim bana karşı kaba ya da düşüncesiz davrandığında, ona sadık kalırım ve durumun düzelmesini beklerim.	1	2	3	4	5
4) Partnerim düşüncesiz veya hoş olmayan biçimde davrandığında, bir süre başka bir şey yaparım ve durumla ilgilenmekten kaçınırım.	1	2	3	4	5
5) Partnerim keyifsizken beni kıracak bir şey söylediğinde, o kadar öfkelenirim ki çıkıp gitmek isterim.	1	2	3	4	5
6) Partnerim düşüncesiz veya hoş olmayan biçimde davrandığında, onu affederim ve olanları affederim.	1	2	3	4	5
7) Partnerim bana öfkelenildiğinde ve bir süre görmezlikten geldiğinde, bir süre uzak dururum ve sorunla ilgilenmekten kaçınırım.	1	2	3	4	5
8) Partnerim bana karşı kaba ya da düşüncesiz davrandığında, durumu düzeltmeye ve koşulları iyileştirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
9) Partnerim keyifsizken beni kıracak bir şey söylediğinde, surat asarım ve bir süre ondan uzak kalmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
10) Partnerim bana karşı kaba ya da düşüncesiz davrandığında, ilişkimizi bitirmeyi düşünmeyi başlarım.	1	2	3	4	5
11) Partnerim düşüncesiz veya hoş olmayan biçimde	1	2	3	4	5

davrandığında, olup biteni onunla sakın bir biçimde tartışırım.					
12) Partnerim bana öfkelenğinde ve bir süre beni görmezlikten geldiğinde, öylece durup onun öfkesinin geçmesini beklerim.	1	2	3	4	5
13) Partnerim düşüncesiz veya hoş olmayan biçimde davrandığında, ben de onun ki kadar hoş olmayan bir şey yaparım.	1	2	3	4	5
14) Partnerim bana öfkelenğinde ve bir süre beni görmezlikten geldiğinde, bir çözüm bulmaya çalışarak onunla ne olup bittiği hakkında konuşurum.	1	2	3	4	5
15) Partnerim keyifsizken beni kıracak bir şey söylediğinde, yanlış anladığımı varsayıp olayın üstünde durmam.	1	2	3	4	5
16) Partnerim bana karşı kaba ya da düşüncesiz davrandığında, bütün olanları boş verir ve onunla daha az zaman geçirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5

EK 5

Bilgilendirilmiş Onay Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Ufuk Üniversitesi- Psikoloji Yüksek Lisans Bölümü'nde yürütülen bir tez çalışmasıdır. Bu çalışmanın amacı; romantik ilişkilerdeki bağlanmanın ve toplumsal cinsiyetin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki etkisini incelemektir. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. Eğer katılmayı kabul ederseniz, sizden konuyla ilgili bazı ölçekleri doldurmanız istenecektir. Lütfen soruları olması gerektiğini düşündüğünüz biçimde değil, sizin düşüncelerinizi tüm gerçekliği ile yansıtacak biçimde cevap veriniz. Samimi ve içtenlikle vereceğiniz cevaplar çalışmanın sağlığı açısından çok önemlidir. Sizden anket üzerinde belirtilecek hiçbir kimlik belirleyici bilgi istenmeyecektir. Cevaplarınız sadece araştırmanın amacına uygun olarak bilimsel açıdan kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu çalışmaya katılmayı kabul edebilir, reddedebilir veya çalışmanın herhangi bir yerinde onayınızı çekme hakkına da sahipsiniz, ancak formları sonuna kadar ve eksiksiz doldurmanız, bu araştırmanın geçerli olabilmesi için oldukça önem taşımaktadır.

Çalışma ile ilgili herhangi bir bilgi almak isterseniz, aşağıdaki elektronik iletişim adresinden ulaşabilirsiniz.

Araştırma Koordinatörü: Yrd. Doç. Dr. Eda Karacan

e-posta adresi: edakaracan@yahoo.com

Araştırmacı: Yasemin Kurt

e-posta adresi: yasemin.kurt@hotmail.com

Katılıminız ve ayırdığınız vakit için şimdiden teşekkür ederiz.

Katılımcı beyanı:

Araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Bu çalışmada 'katılımcı' olarak yer alma kararını aldım.

İsim Soyad:

İmza:

NOT: Bilgi ve kontak adresleri kısmı kesilerek sizlere verilecektir. İmza ve isim sadece çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı gösterir niteliktedir. Anketleriniz size verilmeden teslim alınacak ve ayrı olarak tutulacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

NERMİN YASEMİN KURT

KİŞİSEL BİLGİLER

Adres: Turan Güneş Bulvarı 578.sok. No: 7/24 Balcı Apartmanı,
ORAN/ANKARA

Telefon Numarası: (506) 495 84 79

E-mail: yasemin.kurt@hotmail.com

Doğum Tarihi: 08.11.1990

EĞİTİM BİLGİLERİ

2013- devam ediyor : Ufuk Üniversitesi, Ankara

Gelişim ve Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Konusu: Kişilerin Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İlişkideki Olumsuzluklara Verdikleri Tepkilerin İncelenmesi (Haziran 2016'da tamamlanacak)

2009-2013: Bilkent Üniversitesi, Ankara

Psikoloji Bölümü (Cum-GPA: 3.22)

2005-2009: Jale Tezer Özel Anadolu Lisesi, Ankara

İŞ DENEYİMİ

15/03/2014- 17/10/2014 Özel Örnek Derya Özel Eğitim ve Rehabilitasyon
Merkezi'nde psikolog

28/08/2015- hala devam ediyor Hablemitoğlu Ankara Enstitüsü'nde psikolog

STAJ DENEYİMİ

03/09-28/09/2011: FNSS Savunma Sistemleri A.Ş., İnsan Kaynakları Bölümü

11/06-29/06/2012: Hacettepe Hastanesi, Psikiyatri Bölümü

11/2013-01/2014: Olgü Danışmanlık Merkezi

ÖDÜLLER

Bilkent Üniversitesi Yüksek Şeref Öğrencisi (2011-2012 Bahar Dönemi)

Şeref Öğrencisi (2009-2010 Bahar, 2011-2012 Güz, 2012-2013 Güz ve Bahar Dönemi)

Jale Tezer Özel Anadolu Lisesi 2009 Mezuniyet Dönemi TM Bölümü Birinciliği

DİL

İngilizce (İleri Düzeyde)

BİLGİSAYAR YETKİNLİĞİ

Excel, Word, PowerPoint, Access, SPSS

KATILDIĞI EĞİTİMLER

06/05/2012: Bipolar Bozukluk Eğitimi

17/ 12/ 2011-18/12/2011: Otizm Eğitimi

01/06/2013: Çocuklarda Görülen Uyum ve Davranış Bozuklukları, Çocuklar ve Aileleriyle Görüşme Teknikleri ve Çocuk Resimlerini Yorumlama

10/2013-04/2014: Aile Danışmanlığı Eğitimi Sertifika Programı

6-7/09/ 2014: APA Sertifikalı Eğitim Programı: REBT ve CBT Yöntemleri ile Çocuklar için Psikoterapi

26/10/2014: İş Dünyası İletişim Dili “Beden Dili, Etkin Dinleme ve Güç Duruşu”

İLGİ ALANLARI

Tenis oynamak, kitap okumak, dans etmek, Lösev Gönüllü üyesi.

REFERANSLAR

Michelle Adams   Bilkent Üniversitesi   0 312 290 10 90

michelle@bilkent.edu.tr